

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

UPRAVA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VARNO HRANO,
VETERINARSTVO IN VARSTVO RASTLIN

AFRIŠKA PRAŠIČJA KUGA

Načrt ukrepov ob pojavu afriške prašičje kuge v Republiki Sloveniji

Verzija 1.4, marec 2024

Pri pripravi Načrta ukrepov ob pojavu afriške prašičje kuge v Republiki Sloveniji so sodelovali:

Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin

Tina	ARIČ
Urška	GALJOT
Aleksandra	HARI
Breda	HROVATIN
Jedrt	MAURER WERNIG

UL – VF, Nacionalni veterinarski inštitut

Martin	DOBEIC
Tomislav	PALLER
Špela	VIDRIH
Marina	ŠTUKELJ
Ivan	TOPLAK
Gorazd	VENGUŠT

KAZALO

1. SPLOŠNI DEL	7
1.1. Zakonska pooblastila.....	7
1.2. Finančne določbe.....	8
1.3. Shema delovanja služb.....	9
1.4. Državno središče za nadzor bolezni.....	9
1.4.1. Naloge DSNB.....	9
1.4.2. Sestava DSNB.....	10
1.4.3. Oprema DSNB.....	10
1.4.4. Naslov DSNB in kontakti.....	11
1.5. Strokovna skupina.....	11
1.6. Kadri in oprema.....	12
1.6.1. Kadri.....	12
1.6.2. Oprema.....	12
1.7. Diagnostični laboratoriji.....	12
1.7.1. Diagnostični laboratorij za APK.....	13
1.8. Usposabljanje.....	13
1.9. Stiki z javnostmi in obveščanje prebivalstva o bolezni.....	14
2. NARAVA BOLEZNI IN DIAGNOSTIKA	15
2.1. Narava bolezni.....	15
2.1.1. Etiologija.....	15
2.1.2. Epidemiologija.....	15
2.1.2.1. <i>Dovzetne živalske vrste</i>	15
2.1.2.2. <i>Inkubacijska doba</i>	16
2.1.2.3. <i>Odpornost virusa in inaktivacija</i>	16
2.1.2.4. <i>Vrste prenosa virusa</i>	16
2.1.2.4.1. Žive živali.....	16
2.1.2.4.2. Vektorji.....	16
2.1.2.4.3. Živalski proizvodi in stranski proizvodi.....	17
2.1.2.4.4. Mehaničen prenos/širjenje.....	17
2.1.2.4.5. Osemenjevanje živali.....	17
2.1.2.4.6. Veter.....	17
2.2. Diagnostika.....	17
2.2.1. Klinični znaki.....	17
2.2.2. Patologija in patogeneza.....	18
2.2.3. Laboratorijska diagnostika.....	19
2.2.3.1. <i>Vzorci</i>	19
2.2.3.1.1. Vrste vzorcev.....	19
2.2.3.1.2. Pošiljanje vzorcev v laboratorij.....	20
2.2.3.1.3. Pakiranje vzorcev.....	20
2.2.3.1.4. Spremni dopis.....	20
2.2.3.2. <i>Direktni dokaz virusa APK</i>	21
2.2.3.2.1. Test ELISA za dokazovanje virusa APK.....	21
2.2.3.2.2. Dokazovanje genoma virusa APK z metodo PCR v realnem času.....	21
2.2.3.2.3. Dokazovanje genoma virusa APK s klasično metodo PCR.....	21
2.2.3.2.4. Genotipizacija virusa APK z določanjem nukleotidnega zaporedja.....	22
2.2.3.3. <i>Indirektni dokaz virusa APK</i>	22
2.2.3.3.1. Dokazovanje protiteles proti virusu APK s testom ELISA.....	22
2.2.3.3.2. Dokazovanje protiteles z metodo indirektnega imunoperoksidaznega testa.....	22
2.2.3.3.3. Dokazovanje protiteles z metodo imunobloting.....	22
2.2.4. Diferencialna diagnoza.....	23
2.2.5. Odpornost in imunost.....	23
2.2.5.1. <i>Imunost</i>	23
2.2.5.2. <i>Cepljenje</i>	23
3. SUM NA APK	24

3.1.	Postavitev suma.....	24
3.1.1.	Klinični sum	24
3.1.1.1.	<i>Definicija sumljive živali</i>	<i>24</i>
3.1.1.2.	<i>Obveznosti imetnika sumljive živali</i>	<i>24</i>
3.1.1.3.	<i>Obveznosti veterinarja, ki je postavil sum na APK.....</i>	<i>24</i>
3.1.1.4.	<i>Obveznosti UVHVVR</i>	<i>25</i>
3.1.2.	Sum v laboratoriju	25
3.1.3.	Sum na klavnici	25
3.1.4.	SUM MED PREVOZOM	26
3.1.5.	Sum ob raztelesbi.....	26
3.2.	Postopek in ukrepi ob sumu	26
3.2.1.	Epizootiološka poizvedba	26
3.2.2.	Začasno območje z omejitvami	27
3.2.3.	Trajanje ukrepov.....	27
4.	POTRDITEV APK.....	28
4.1.	Ukrepi na gospodarstvu	28
4.2.	Ukrepi v klavnici in na prevoznih sredstvih	28
4.3.	Območja z omejitvami	28
4.3.1.	Določitev ZAŠČITNEGA in ogroženega območja	28
4.3.1.1.	<i>Ukrepi na zaščitnem območju.....</i>	<i>29</i>
4.3.1.2.	<i>Ukrepi na ogroženem območju.....</i>	<i>29</i>
4.3.1.3.	<i>Trajanje ukrepov.....</i>	<i>30</i>
5.	LOKALNO SREDIŠČE ZA NADZOR BOLEZNI.....	31
5.1.	Odprtje LSNB	31
5.1.1.	Naloge LSNB	31
5.1.2.	Oprema LSNB.....	31
5.1.3.	Obveščanje	32
5.2.	Priprava Načrta ukrepov na lokalnem nivoju	32
5.2.1.	Seznami lokacij z dovzetnimi živalmi	32
5.2.2.	Seznam oseb in organizacij za pomoč pri ukrepanju	33
5.2.3.	Seznam zaščitne in ostale opreme za primer izbruha.....	33
5.2.4.	Seznam možnih lokacij za zakopavanje trupel živali.....	33
5.2.5.	Seznam lokacij za vzpostavitev dezinfekcijskih točk.....	33
6.	UKREPI PRI RAZMNOŽEVANJU ŽIVALI	34
6.1.	Ukrepi na gospodarstvu	34
6.2.	Ukrepi na ZAŠČITNEM in ogroženem območju	34
6.2.1.	Preventivni ukrepi za osemenjevalce.....	34
7.	OCENJEVANJE ŠKODE.....	35
8.	USMRTITEV ŽIVALI IN ODSTRANJEVANJE TRUPEL.....	36
8.1.	Splošno.....	36
8.2.	Načini usmrtitve prašičev	37
8.2.1.	Svinje in merjasci	38
8.2.1.1.	<i>Uporaba električnega toka.....</i>	<i>38</i>
8.2.1.2.	<i>Omamljanje s plini.....</i>	<i>39</i>
8.2.1.3.	<i>Omamljanje s penetrirnim klinom</i>	<i>40</i>
8.2.1.4.	<i>Omamljanje/usmrtitev s prostim projektilom</i>	<i>40</i>
8.2.2.	Srednje veliki prašiči.....	40
8.2.2.1.	<i>Omamljanje skozi možgane in srce</i>	<i>40</i>
8.2.2.2.	<i>Omamljanje s plini</i>	<i>41</i>
8.2.2.3.	<i>Omamljanje s penetrirnim klinom.....</i>	<i>41</i>
8.2.2.4.	<i>Omamljanje/usmrtitev s prostim projektilom</i>	<i>42</i>
8.2.3.	Pujski	42
8.2.3.1.	<i>Smrtonosna injekcija</i>	<i>42</i>
8.2.3.2.	<i>Udarec po glavi</i>	<i>42</i>
8.2.3.3.	<i>Uporaba ogljikovega dioksida</i>	<i>43</i>

8.2.4.	Uporaba pomirjeval	43
8.2.5.	Živali v živalskih vrtovih, oborah in prostoživeče dovzetne živali.....	43
8.3.	Odstranjevanje in uničevanje trupel poginulih in usmrčenih živali.....	43
8.3.1.	Zakonodaja in prevoz trupel	43
8.3.2.	Odločanje o vrsti odstranjevanja in uničenja trupel živali	44
8.3.3.	Prevoz.....	44
8.3.4.	Oprema	45
8.3.5.	Odstranjevanje v predelovalnem obratu za ŽSP.....	45
8.3.5.1.	<i>Osnovni podatki o obratih za predelavo in sežig ŽSP.....</i>	<i>45</i>
8.3.5.1.1.	Predelovalni obrati kategorije 1.....	45
8.3.5.1.2.	Predelovalni obrati kategorije 2 in 3.....	46
8.3.5.1.3.	Obrati za sežig in so-sežig.....	46
8.3.6.	Izjemne možnosti odstranjevanja in uničevanja trupel	46
8.3.6.1.	<i>Zakopavanje.....</i>	<i>46</i>
8.3.6.2.	<i>Sežig.....</i>	<i>48</i>
8.3.6.3.	<i>Sanacija zemljišča, uporabljenega za uničenje trupel.....</i>	<i>49</i>
8.3.7.	Zaščitna obleka	49
8.4.	Prekinitev postopkov uničevanja in odstranjevanja trupel.....	49
9.	ČIŠČENJE IN RAZKUŽEVANJE.....	50
9.1.	Razkužila.....	50
9.1.1.	Količina uporabljenega razkužila glede na poroznost materiala.....	51
9.1.1.1.	<i>Nekatere posebnosti glede vrste razkužil in pogojev uporabe</i>	<i>51</i>
9.2.	Postopki čiščenja in razkuževanja.....	52
9.2.1.	Razkuževanje objektov.....	53
9.2.2.	Razkuževanje druge opreme.....	53
9.2.3.	Razkuževanje sena, slame, gnoja in gnojevke	53
9.2.3.1.	<i>Razkuževanje gnojevke.....</i>	<i>53</i>
9.2.4.	Razkuževanje površin	54
9.2.4.1.	<i>Razkuževanje površin, kjer se izvaja usmrčitev živali</i>	<i>54</i>
9.2.5.	Razkuževanje prevoznih sredstev	54
9.2.5.1.	<i>Razkuževalne bariere in preproge na cestišču</i>	<i>54</i>
9.2.6.	Razkuževanje delavcev in obleke.....	55
9.3.	Varnostni ukrepi.....	55
9.4.	Potrdilo o opravljenem razkuževanju	55
9.5.	Dezinsekcija in deratizacija	55
10.	POSTOPKI V KLAVNICI	56
10.1.	Izbrana klavnica	56
10.1.1.	Pogoji za sprejem in zakol dovzetnih živali z ZAŠČITNGA območja	57
10.1.2.	Pogoji za sprejem in zakol dovzetnih živali z ogroženega območja.....	57
10.1.3.	Postopki manipulacije in usposabljanje mesa z zaščitnega ali ogroženega območja	58
11.	APK PRI DIVJIH PRAŠIČIH	60
11.1.	Ukrepi.....	60
11.1.1.	Sum na APK	60
11.1.2.	Potrditev APK	61
11.1.3.	Izkoreninjenje APK	61
11.1.4.	Ukrepi za lovce	62
11.1.4.1.	<i>Ukrepi pred ugotovitvijo APK</i>	<i>62</i>
11.1.4.2.	<i>Ukrepi po ugotovitvi APK.....</i>	<i>63</i>
11.1.5.	Odstranjevanje trupel.....	63
12.	BIOVARNOST	64
12.1.1.	Označitev živali in zagotavljanje sledljivosti	64
12.1.2.	Divje živali.....	64
12.1.3.	Dostop do objektov z živalmi.....	65
12.1.4.	Krma in nastil.....	65

12.1.5.	Prevozna sredstva	65
12.1.6.	Razkuževalne bariere	65
12.1.7.	Menjava obleke in obutve	65
12.1.8.	Čiščenje, razkuževanje in deratizacija.....	66
12.1.9.	Mehanizacija in oprema	66
12.1.10.	Krmljenje pomij	66
12.1.11.	Zdravstveno stanje živali.....	66
12.1.12.	Odvoz poginjenih živali	66
12.2.	Biovarnost pri lovu	67
12.2.1.	Prepoznavanje znakov bolezni	67
12.2.2.	Prijava pogina in sprememb v zdravstvenem stanju divjih prašičev	67
12.2.3.	Ravnanje z uplenjeno divjadjo	67
12.2.3.1.	<i>Ravnanje z uplenjeno divjadjo</i>	<i>67</i>
12.2.4.	Zgodnje odkrivanje bolezni	68
12.2.5.	Obore z divjimi prašiči.....	68
13.	PRILOGE.....	69
13.1.	Seznam območnih uradov UVHVVR	69
13.2.	Seznam območnih enot NVI	70
13.3.	KOTO – naslov in telefonske številke	71
13.4.	Referenčni laboratorijl za APK	72
13.5.	Zemljevid s prikazom območij UVHVVR in NVI.....	73
13.5.1.	Območni uradi UVHVVR.....	73
13.5.2.	Območne enote NVI	74
13.6.	Postopek ob obisku gospodarstva	75
13.7.	Seznam obrazcev in obvestil.....	77
13.7.1.	Epizootiološka poizvedba	78
13.7.2.	Listina o prevozu nevarnega blaga	83
13.7.3.	Obvestilo o odprtju LSNB.....	84
13.7.4.	Dnevno poročilo o opravljenem delu na okuženem gospodarstvu.....	85
13.7.5.	Poročilo strokovne skupine	86
13.7.6.	Zapisnik o ogledu in oceni škode	87
13.7.7.	Plakat – okuženo gospodarstvo	89
13.7.8.	Plakat – pot zaprta	90
13.7.9.	Plakat – zaščitno območje	91
13.7.10.	Plakat – informacija o bolezni	92
13.7.11.	Oprema.....	93
13.7.12.	Spremni dokument za meso	94
13.7.13.	Obrazec - prijava APK pri divjih prašičih	95
13.7.14.	Letak - preprečevanje vnosa APK na gospodarstvo.....	96

1. SPLOŠNI DEL

1.1. ZAKONSKA POOBLASTILA

Zakonsko osnovo za obvladovanje afriške prašičje kuge (APK) predstavljajo naslednji predpisi:

- Zakon o veterinarskih merilih skladnosti (Uradni list RS, št. 93/05, 90/12 – ZdZPVHVVR, 23/13 – ZZZiv-C, 40/14 – ZIN-B in 22/18) (v nadaljnjem besedilu: ZVMS);
- Zakon o veterinarstvu (Uradni list RS, št. 33/01, 45/04 – ZdZPKG, 62/04 – odl. US, 93/05 – ZVMS, 90/12 – ZdZPVHVVR in 22/18),
- Pravilnik o boleznih živali (Uradni list RS, št. 81/07 in 24/10) (v nadaljnjem besedilu: Pravilnik o BŽ);
- Zakon o nujnih ukrepih zaradi afriške prašičje kuge pri divjih prašičih (ZNUAPK) (Uradni list RS, št. 200/2020);
- Uredba (EU) 2016/429 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. marca 2016 o prenosljivih boleznih živali in o spremembi ter razveljavitvi določenih aktov na področju zdravja živali („Pravila o zdravju živali“) (UL L 84, 31.3.2016)(v nadaljnjem besedilu: AHL);
- Delegirana uredba Komisije (EU) 2020/687 z dne 17. decembra 2019 o dopolnitvi Uredbe (EU) 2016/429 Evropskega parlamenta in Sveta glede pravil za preprečevanje in obvladovanje nekaterih bolezni s seznama (UL L 174, 3.6.2020) (v nadaljnjem besedilu: Delegirana uredba 2020/687/EU);
- Delegirana uredba Komisije (EU) 2020/689 z dne 17. decembra 2019 o dopolnitvi Uredbe (EU) 2016/429 Evropskega parlamenta in Sveta glede pravil za spremljanje, programe izkoreninjenja in status prost nekaterih bolezni s seznama in porajajočih se bolezni (UL L 174, 3.6.2020, p. 211) (v nadaljnjem besedilu. Delegirana uredba 2020/689/EU);
- Pravilnik o ukrepih za ugotavljanje, preprečevanje in zatiranje afriške prašičje kuge (Uradni list RS, št. 136/06 in 42/10), ki vsebinsko povzema Direktivo Sveta 2002/60/ES (v nadaljnjem besedilu: Pravilnik o APK);
- Uredba (ES) št. 1069/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. oktobra 2009 o določitvi zdravstvenih pravil za živalske stranske proizvode in pridobljene proizvode, ki niso namenjeni prehrani ljudi, ter razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1774/2002 (UL L 300 z dne 14. 11. 2009) (v nadaljnjem besedilu: ŽSP uredba);
- Uredba Komisije (EU) št. 142/2011 z dne 25. februarja 2011 o izvajanju Uredbe (ES) št. 1069/2009 Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi zdravstvenih pravil za živalske stranske proizvode in pridobljene proizvode, ki niso namenjeni prehrani ljudi, ter o izvajanju Direktive Sveta 97/78/ES glede nekaterih vzorcev in predmetov, ki so izvzeti iz veterinarskih pregledov na meji v skladu z navedeno direktivo (UL L 54 z dne 26. 2. 2011) (v nadaljnjem besedilu: Uredba Komisije 142/2011).

1.2. FINANČNE DOLOČBE

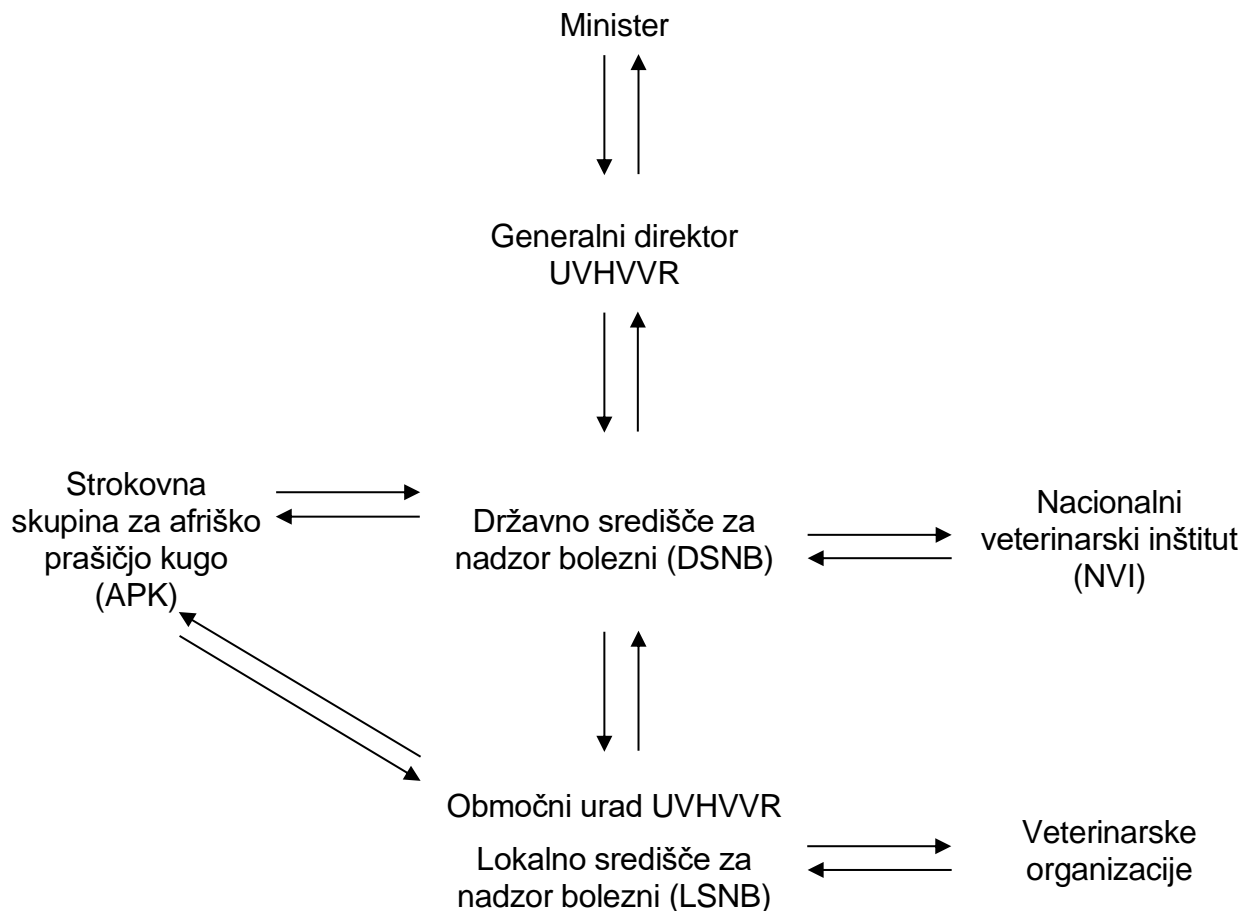
Iz proračuna RS se, v skladu z določbami Zakona o veterinarstvu, Pravilnika o odškodninah na področju veterinarstva (Uradni list RS, št. 105/07 in 57/15) in ZNUAPK, krijejo stroški za:

- sredstva za preprečevanje, ugotavljanje in zatiranje APK,
- usmrnitev živali, uničenje trupel in kontaminiranega materiala,
- izplačila odškodnin imetnikom,
- diagnostične preiskave,
- usposabljanje skupin za iskanje in izredni odstrel,
- finančne spodbude za zmanjševanje populacije divjih prašičev,
- finančne spodbude za prijavo vsakega najdenega poginulega divjega prašiča,
- odvoz, vzorčenje in preiskave divjih prašičev,
- oprema za veterinarsko higiensko službo,
- finančna spodbuda za lovce za odstreljene divje prašiče na območju z omejitvami,
- nadomestila zaradi prepovedi lova in izgube dohodka ZGS,
- aktivno iskanje poginulih divjih prašičev,
- izredni odstrel,
- oprema za izredni odstrel,
- ureditev in delovanje zbirnega mesta,
- zakopavanje in sežiganje trupel.

Odškodnine za imetnike morajo biti izplačane v roku 90 dni zaradi možnosti delne povrnitve stroškov v skladu z Uredbo (EU) 2021/690 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. aprila 2021 o vzpostavitvi programa za notranji trg, konkurenčnost podjetij, vključno z malimi in srednjimi podjetji, področje rastlin, živali, hrane in krme in evropsko statistiko (program Enotni trg) ter o razveljavitvi uredb (EU) št. 99/2013, (EU) št. 1287/2013, (EU) št. 254/2014 in (EU) št. 652/2014 (UL L 153, 3.5.2021).

1.3. SHEMA DELOVANJA SLUŽB

Shema delovanja služb prikazuje način sodelovanja in organizacijsko piramido služb pri odločanju o ukrepih ob pojavu posebno nevarnih bolezni živali.

1.4. DRŽAVNO SREDIŠČE ZA NADZOR BOLEZNI

1.4.1. NALOGE DSNB

DSNB, ki ga vodi generalni direktor UVHVVR, ima naslednje naloge:

- usmerjanje državne strategije ob pojavu bolezni,
- dajanje navodil lokalnim središčem za nadzor bolezni (območnim uradom UVHVVR),
- pogajanja o finančnih določbah v nujnih primerih za pokritje stroškov, povezanih s pojavom bolezni,
- razporejanje osebja in sredstev v LSNB (OU UVHVVR),
- skrb za stike z diagnostičnimi laboratoriji,
- skrb za stike z ostalimi ministrstvi,
- skrb za stike z javnostmi
- obveščanje Evropske komisije,
- poročanje Mednarodni organizaciji za zdravje živali (OIE),
- obveščanje sosednjih držav.

1.4.2. SESTAVA DSNB

DSNB imenuje minister, pristojen za veterinarstvo, in ima naslednje člane:

- generalni direktor UVHVVR;
- namestnik generalnega direktorja UVHVVR;
- vodja in strokovni sodelavci Sektorja za zdravje in dobrobit živali, UVHVVR;
- direktor in po potrebi strokovni sodelavci Inšpekcije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, UVHVVR;
- vodja Sektorja za veterinarski nadzor Inšpekcije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, UVHVVR;
- vodja Sektorja za mednarodne zadeve, UVHVVR;
- vodja Sektorja za živila, krmo in zdravila, UVHVVR;
- direktor Urada za notranjo presojo, UVHVVR;
- predstojnik Nacionalnega veterinarskega inštituta (NVI);
- predsednik Veterinarske zbornice Slovenije.

V primeru afriške prašičje kuge pri divjih prašičih DSNB sestavljajo še predstavnik Lovske zveze Slovenije, Zavoda za gozdove Slovenije in Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije.

Poleg navedenih članov lahko na sestankih DSNB sodelujejo tudi drugi strokovni delavci z UVHVVR in NVI.

DSNB po potrebi povabi na sestanke tudi predstavnike drugih služb in ministrstev, ki sodelujejo oziroma svetujejo pri izvajanju ukrepov.

1.4.3. OPREMA DSNB

DSNB uporablja opremo, prostore in naprave, ki se nahajajo na glavnem uradu UVHVVR:

- komunikacijska sredstva, vključno s statičnimi in mobilnimi telefoni ter telefaksom;
- računalniki, povezani z LSNB (OU), diagnostičnimi laboratoriji in drugimi organizacijami (internet, elektronska pošta);
- računalniško podprt sistem za identifikacijo gospodarstev z dovzetnimi živalmi (VOLOS – letni pregledi na gospodarstvu in vsi registri, ki so na voljo) ali v obliki dokumentov na papirju, če tak sistem še ni vzpostavljen;
- informacijski sistem za spremljanje, nadzor in poročanje o določenih boleznih živali (EPI);
- geografski informacijski sistem (GIS);
- tiskalnike za računalnike;
- fotokopirne stroje;
- zemljevide v merilu 1:50.000 in 1:5.000;
- seznam klavnic, zbirnih centrov in sejmov za rejne živali in drugih organizacij, ki jih je treba obvestiti o potrditvi APK;
- seznam mednarodnih organizacij, ki jih je treba obvestiti o potrditvi APK.

1.4.4. NASLOV DSNB IN KONTAKTI

Državno središče za nadzor bolezni

Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin

Dunajska 22

SI-1000 Ljubljana

Telefon: +386 1 300 13 00

Telefaks: +386 1 300 13 56

Elektronska pošta: epi.uvhvvr@gov.si

Vodja središča je generalni direktor Uprave za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin.

Dežurna telefonska številka je dosegljiva 24 ur in je namenjena veterinarjem:

Tel. št. DSNB: 01 300 13 59

Številka telefaksa:

Faks št. DSNB: 01 300 13 56

1.5. STROKOVNA SKUPINA

Strokovna skupina je sestavljena iz strokovnjakov, ki nudijo strokovno podporo pri pripravi ukrepov in odločanju DSNB po potrditvi bolezni.

Strokovno skupino sestavljajo:

- strokovnjak za klinično diagnostiko,
- strokovnjak za laboratorijsko diagnostiko,
- strokovnjak za patologijo,
- strokovnjak za dezinfekcijo, dezinsekcijo in deratizacijo,
- uradni veterinar pristojnega OU UVHVVR, ki dela na področju zdravja živali,
- veterinar pristojne veterinarske organizacije.

Vodja DSNB ob sumu na APK izmed navedenih strokovnjakov po potrebi sestavi ekipo, ki na sumljivem gospodarstvu izvede vse potrebne ukrepe za potrditev oziroma ovržbo suma na APK. O vseh postopkih na sumljivem gospodarstvu in o epizootiološki poizvedbi ekipa pripravi poročilo, ki ga posreduje DSNB.

Člani strokovne skupine se morajo redno izobraževati s področja epizootiologije ter načrtovanja ukrepanja (contingency planning).

V skladu s 3. členom ZNUAPK je za strokovno podporo DSNB ob pojavu APK pri divjih prašičih imenovana skupina strokovnjakov. Skupino strokovnjakov sestavljajo veterinarji, lovci, biologi, epizootiologi in po potrebi tudi drugi strokovnjaki.

Skupina strokovnjakov proučuje epizootiološko stanje in nudi strokovno podporo DSNB glede:

- določitve območij z omejitvami, pri čemer upošteva:
 - rezultate opravljenih epizootioloških poizvedb,
 - geografsko razširjenost bolezni,
 - populacijo divjih prašičev na določenem območju,

- obstoj naravnih ali umetnih ovir za premike divjih prašičev in
 - druge dejavnike, ki lahko vplivajo na širjenje bolezni;
- določitev ustreznih ukrepov za območja z omejitvami.

Skupina strokovnjakov preverja učinkovitost ukrepov, sprejetih za izkoreninjenje bolezni na območjih z omejitvami.

1.6. KADRI IN OPREMA

1.6.1. KADRI

Ob pojavu APK sodelujejo pri izvajanju ukrepov delavci Uprave za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (UVHVVR), Nacionalnega veterinarskega inštituta (NVI) in veterinarskih organizacij. Če je za izvajanje določenih del potrebna pomoč drugih služb oziroma ljudi (Civilna zaščita, Veterinarska enota SV,...), se le-ti vključijo na pobudo DSNB preko Civilne zaščite.

Ob pojavu APK pri divjih prašičih sodelujejo pri izvajanju ukrepov tudi predstavniki drugih služb in organizacij (Zavod za gozdove Slovenije, Lovska zveza Slovenije, lovske družine idr.) ter usposobljene osebe za izvajanje aktivnega iskanja poginulih divjih prašičev in za izredni odstrel.

OU UVHVVR vodijo sezname služb in oseb, ki jih je mogoče vključiti na lokalnem nivoju (kot del Načrta ukrepov za OU UVHVVR).

Za odvoz živalskih trupel je zadolžena Veterinarsko higienska služba (VHS) NVI. Ta lahko za odvoz pooblasti organizacije, ki imajo koncesijo za odvoz živalskih stranskih proizvodov (ŽSP). Na tej osnovi so vse službe dolžne prepeljati in oddati na uničenje tudi večje količine živalskih trupel in ostalih ŽSP, ki jih je treba neškodljivo odstraniti ob pojavu bolezni. Za uničenje poskrbi koncesionar.

1.6.2. OPREMA

Ob pojavu APK se uporablja oprema UVHVVR, NVI, veterinarskih in drugih organizacij. Če je za izvajanje določenih del potrebna oprema, ki je navedene službe nimajo, se po dogovoru uporabi oprema drugih služb (Civilna zaščita, Veterinarska enota SV,...), ki sodelujejo pri izvajanju ukrepov.

1.7. DIAGNOSTIČNI LABORATORIJI

NVI je organiziran kot centralni laboratorij s sedežem v Ljubljani s sedmimi regionalnimi laboratoriji. Centralni laboratorij je kadrovsko usposobljen in tehnično opremljen za izvajanje serološke diagnostike in molekularne diagnostike APK. Poleg tega opravlja centralni laboratorij v Ljubljani naloge Nacionalnega referenčnega laboratorija (NRL) za APK. Regionalni laboratoriji so kadrovsko usposobljeni in tehnično opremljeni za izvajanje patomorfološke diagnostike.

1.7.1. DIAGNOSTIČNI LABORATORIJ ZA APK

Diagnostika APK se izvaja na Enoti za virologijo, ki je del Inštituta za mikrobiologijo in parazitologijo na NVI.

Laboratorij izvaja naslednjo diagnostiko za APK:

- ugotavljanje protiteles: ELISA, indirektni imunoperoksidazni test in imunobloting;
- ugotavljanje virusa: PCR v realnem času in PCR ter molekularna tipizacija virusa.

V spodnji tabeli je navedena tedenska kapaciteta laboratorija za posamezno preiskavo.

Tabela 1: Vrste preiskav in tedenske kapacitete laboratorija

Vrsta preiskave	Normalna kapaciteta	Maksimalna kapaciteta
qPCR (PCR v realnem času)	100	200
ELISA test - Ab	7.000	12.000

Maksimalna tedenska kapaciteta opravljanja preiskave PCR v realnem času se lahko za krajši čas poveča (do 500 preiskav).

Naslov laboratorija

Univerza v Ljubljani
Veterinarska fakulteta
Nacionalni veterinarski inštitut
Inštitut za mikrobiologijo in parazitologijo
Enota za virologijo
Gerbičeva 60
SI – 1000 Ljubljana

1.8. USPOSABLJANJE

- usposabljanje uradnih veterinarjev/veterinarjev za obnavljanje znanja o APK – sodelovanje na tečajih, seminarjih in predavanjih;
- usposabljanje uradnih veterinarjev/veterinarjev za odvzem vzorcev za preiskave na APK;
- izobraževanja rejcev o boleznih živali in prijavljanju kakršnih koli sprememb pri živalih veterinarjem (obvezno prijavljive bolezni);
- usposabljanje delavcev veterinarsko higienske službe (VHS);
- usposabljanje delavcev za pomoč pri usmrtitvah;
- usposabljanje delavcev NVI in strokovne skupine (permanentno izobraževanje o APK, DDD);
- usposabljanje patologov NVI v okviru Delovne skupine za patologijo;
- usposabljanje delavcev NRL v okviru EURL;
- usposabljanje oseb za izvajanje aktivnega iskanja poginulih divjih prašičev;
- usposabljanje oseb za izvajanje izrednega odstrela.

1.9. STIKI Z JAVNOSTMI IN OBVEŠČANJE PREBIVALSTVA O BOLEZNI

- predavanja/predstavitve in izobraževanja, ki jih organizira UVHVVR;
- na voljo so kontaktne osebe/naslovi za obveščanje prebivalstva o boleznih;
- članki v kmetijskem tisku (revije s področja veterinarstva, kmetijski časopisi/revije, radijski in televizijski programi na to temo, dnevno časopisje);
- informacijski material (zgibanke, letaki, plakati, ...);
- informacije na enotnem spletišču državne uprave;
- obveščanje javnosti preko službe za stike z javnostmi na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

2. NARAVA BOLEZNI IN DIAGNOSTIKA

2.1. NARAVA BOLEZNI

2.1.1. ETIOLOGIJA

APK je infekcijska bolezen domačih in divjih prašičev. Povzročitelj je DNA virus v velikosti približno 200 nm, ki spada v družino Asfarviridae, rod Asfivirus. Za akutno obliko bolezni je značilna visoka telesna temperatura, krvavitve po koži in sluznicah ter nenaden pogin večjega števila prašičev. Mehki klopi iz rodu *Ornithodoros*, posebej *O. moubata* in *O. erraticus*, so na endemično okuženih področjih (Afrika) lahko rezervoar virusa v naravi, v klopah se lahko virus uspešno razmnožuje in prenaša z okuženega na neokuženega prašiča. Tovrstne klope v Evropi najdemo le na Pirenejskem polotoku.

2.1.2. EPIDEMIOLOGIJA

Bolezen je endemično razširjena v državah podsaharske Afrike. Od leta 1978 je bolezen endemično prisotna v Italiji na otoku Sardinija. Gre za genotip I virusa APK, virus APK genotipa II pa je bil iz južnega dela Afrike leta 2007 prvič vnesen v Gruzijo. Iz Gruzije se je bolezen širila v Armenijo in Azerbajdžan, prečkala gorovje velikega Kavkaza in se razširila po Ruski federaciji. Leta 2013 se je bolezen razširila iz Ruske federacije v Belorusijo in Ukrajino. V teh državah ugotavljajo okrog 30 % izbruhov pri divjih prašičih in 70 % izbruhov pri domačih prašičih. Leta 2014 so okužbo z virusom APK prvič ugotovili v Litvi, Latviji, Estoniji in na Poljskem. V teh štirih državah, članicah EU, ugotavljajo 95 % izbruhov pri divjih prašičih in okrog 5 % izbruhov pri domačih prašičih. Na endemično okuženih območjih vzhodnega dela Evrope imajo divji prašiči pomembno vlogo pri prenašanju in ohranjanju virusa APK.

Poleg Evrope se bolezen širi tudi v Aziji, pojavila pa se je tudi v Ameriki (Dominikanska republika). Virus APK genotipa II, ki je razširjen v Evropi, povzroča pri domačih in divjih prašičih visok pogin (več kot 95 %).

Bolezen se kaže v perakutni, akutni, subakutni in kronični obliki ter asimptomatski obliki (prostoživeči prašiči v Afriki). Od domačih živali se lahko okužijo in zbolijo le prašiči.

2.1.2.1. Dovzetne živalske vrste

Za virus APK so v naravi dovzetni samo domači in divji prašiči. Zbolijo prašiči vseh starosti. Evropski divji prašič je na virus prav tako občutljiv kot domači prašič in zboli s klinično sliko bolezni, ki je podobna tisti, ki se pojavlja pri domačem prašiču. Nasprotno pa so nekatere prostoživeče vrste prašičev v podsaharski Afriki, kot so svinja bradavičarka (*Phacochoerus aethiopicus*), rečni prašič (*Potamochoerus porcus*) in velika gozdna svinja (*Hylochoerus meinertzhageni*), odporne na virus in ne kažejo kliničnih znakov bolezni, kljub temu, da je virus prisoten v krvi. Te vrste divjih prašičev so naravni rezervoar virusa APK v Afriki. Bolezen ni nevarna za človeka.

2.1.2.2. Inkubacijska doba

Inkubacija je pri APK 5 do 15 dni (4 do 19 dni, Priročnik WOAH). Zelo virulentni sevi povzročajo perakutno ali akutno hemoragično obliko bolezni, ki se kaže s povišano telesno temperaturo, izgubo apetita, apatičnostjo, cianozo kože, krvavitvami po koži, krvavitvami iz vseh telesnih odprtih, nevrološkimi motnjami, pri svinjah pa lahko pride do abortusov. Pogin običajno nastopi v sedmih do desetih dneh. Včasih pride do pogina še pred pojavom prvih kliničnih znamenj bolezni. Ob patoanatomski sekciji so vidne pikčaste krvavitve po vseh organih, hemoragično spremenjene bezgavke, veliko krvave tekočine v telesnih votlinah in izrazita splenomegalija. Smrtnost je pri domačih prašičih lahko blizu 100 %. Manj virulentni virusni sevi APK lahko povzročijo bolj blago obliko klinične slike z rahlo povišano telesno temperaturo in zmanjšanim apetitom. Pri kronični obliki so lahko vidna vsa zgoraj naštetna klinična znamenja vendar v blažji obliki. Samo pri kronični obliki pa lahko vidimo nekrozo kože na mestih, ki se je prej pojavljala cianozna, artritis in s tem oteženo premikanje ter porast endemičnih bolezni zaradi imunosupresivnega delovanja virusa. V krvi okuženih prašičev ugotavljamo zmanjšano število limfocitov in trombocitov. Živali, ki prebolijo akutno ali kronično obliko bolezni, lahko ostanejo nosilci in izločevalci virusa vse življenje ter so serološko pozitivni.

2.1.2.3. Odpornost virusa in inaktivacija

Virus ostane dolgo infektiven pri nizkih temperaturah. Z vročino ga inaktiviramo pri 56 °C/70 minut, pri 60 °C/20 minut.

Virus se v mediju brez prisotnosti seruma inaktivira pri pH pod 3,9 in nad 11,5. Prisotnost seruma povečuje preživetje virusa, npr. pri pH 13,4 ostane virus infektiven v mediju brez seruma 21 ur, v mediju s serumom pa sedem dni.

Virus lahko ostane dolgo časa infektiven v krvi, blatu in tkivih okuženih živali (16 dni na sobni temperaturi 22 do 27 °C, 84 dni v hladilniku na 4 do 6 °C, 118 dni zamrznjen na -18 do -20 °C). Virus ohranja infektivnost v zamrznjen mesu na -20 °C več kot 1000 dni, prav tako ga sušenje in soljenje ne inaktivirata zato lahko v različnih mesnih izdelkih (pršut, šunka) ohranja infektivnost vsaj 300 dni.

Virus je občutljiv na eter in kloroform. Inaktivira ga tudi natrijev hidroksid v razredčitvi 8:1000 (30 minut), hipoklorid - 2,3 % klorid (30 minut), formalin v razredčitvi 3:1000 (30 minut), 3 % ortofenilfenol (30 minut) in jodove spojine.

2.1.2.4. Vrste prenosa virusa

2.1.2.4.1. Žive živali

Virus se najpogosteje prenaša ob stiku okužene živali z neokuženo. Virus izločajo že prašiči v inkubaciji, ko še ne kažejo kliničnih znamenj bolezni, klinično bolni prašiči in prašiči s subklinično obliko bolezni. Prašiči, ki preživijo replikacijo virusa, pridobijo specifična protitelesa, ki niso nevtralizacijska, zato lahko kljub temu izločajo virus. Virus lahko kontinuirano širijo na videz subklinično okuženi prašiči ali prašiči brez kliničnih znamenj ali brez specifičnih protiteles (prostoživeči prašiči v Afriki).

2.1.2.4.2. Vektorji

Mehki klopi iz rodu *Ornithodoros*, posebno *O. moubata* in *O. erraticus*, so lahko rezervoar virusa v endemično okuženih območjih z virusom APK (Afrika), kjer prihajajo

v stik s prašiči, okuženimi z virusom APK. Omenjene vrste klopotov živijo tudi na Iberskem polotoku. V klopotih se lahko virus uspešno razmnožuje več let in prenaša s prašiča na prašiča. Vloga klopotov kot vektorja virusa APK postane pomembna ob pojavu APK pri divjih prašičih, ki so v neposrednem stiku s klopoti, pri intenzivnih načinih reje prašičev pa imajo mehki klopoti manjši pomen.

2.1.2.4.3. Živalski proizvodi in stranski proizvodi

Vsi proizvodi in stranski proizvodi iz okuženih prašičev so možen vir okužbe. Do okužbe lahko privede krmljenje prašičev s pomijami, ki je že od 1. 10. 2003 prepovedano. Virus se razmnožuje v krvi (v makrofagih), zato je v krvi okuženih prašičev največja količina virusa.

2.1.2.4.4. Mehaničen prenos/širjenje

Mehaničen prenos je možen z obleko, obutvijo, instrumenti, nastilom, kontaminirano krmo, kontaminiranimi poljščinami ter tudi s prevoznimi sredstvi (prevoz živali, letalski, ladijski promet).

2.1.2.4.5. Osemenjevanje živali

Prenos virusa je možen tudi s semenom.

2.1.2.4.6. Veter

Virus se ne prenaša aerogeno.

2.2. DIAGNOSTIKA

2.2.1. KLINIČNI ZNAKI

Klinična in postmortalna znamenja pri APK in KPK so lahko zelo podobna, zato ločimo obe bolezni le s specifičnimi laboratorijskimi testi. APK se širi počasi in ob vnosu povzročitelja v rejo zbolijo približno 30 % prašičev, ki so bili v stiku z virusom. Diferencialno diagnostično pridejo v poštev tudi druge akutne vročinske bolezni, ki potekajo z znamenji hemoragičnega sindroma.

Glede na virulenco seva virusa se bolezen klinično manifestira na različne načine:

- visoko virulentni sevi (perakutna in akutna oblika bolezni);
- srednje virulentni sevi (akutna in subakutna oblika bolezni);
- nizko virulentni sevi (subakutna in kronična oblika bolezni).

Klinična znamenja bolezni nastopijo 3 do 10 dni po okužbi. Bolezen lahko poteka perakutno – prašiči nenadoma poginejo (lahko brez kliničnih znamenj). Pri tej obliki bolezni se lahko pojavi visoka telesna temperatura (41 do 42 °C), neješčnost, apatičnost, pospešeno dihanje in rdečina kože. Prašiči navadno poginejo v 1 do 4 dneh po pojavu kliničnih znamenj.

Najpogostejša oblika bolezni je akutna oblika. Pri akutni obliki bolezni imajo prašiči povišano telesno temperaturo (40,5 do 42 °C), so deprimirani, ne jedo, če jih prisilimo k gibanju, se neradi gibljejo, zanaša jih v zadnjem delu, ležijo in se tiščijo skupaj, kot da

jih zebe. Prašiči težko in plitko dihajo in imajo izcedek iz nosu. V začetku okužbe se pojavlja cianoza sluznic in kože, kaže se kot difuzna hiperemija in rožnato, kasneje pa vijolično, obarvanje kože po rilcu, ušesih, repu, spodnjih delih nog in okoli prepucija. Pri okuženih prašičih vidimo krvavitve po koži, krvavo drisko in krvavitve iz rilca. Živčni znaki so pogosti celo v začetnih stadijih bolezni, kažejo pa se s kroženjem živali, nekoordinacijo, mišičnim tremorjem in konvulzijami. Klinična slika bolezni traja od 5 do 30 dni. Prašiči običajno poginejo med 7 in 10 dnem po začetku pojava kliničnih znamenj, zelo redko pa bolezen traja do 45 dni. Pri domačih prašičih je smrtnost pogosto 90 do 100 %.

Pri subakutni obliki bolezni je klinična slika neizrazita in običajno se takšna oblika bolezni pojavlja na endemično okuženih območjih. Za subakutno obliko bolezni je značilno, da se pojavljajo občasni izbruhi bolezni, ki se kažejo s povišano telesno temperaturo, apatičnostjo, neješčnostjo, respiratornimi motnjami. Prav tako se pojavljajo, vendar v blažji obliki, spremembe po koži, kot je cianoza kože in krvavitve po koži. Pogin je v nizkem odstotku in prašiči poginjajo po več kot 20 dneh po okužbi.

Kronično obliko bolezni lahko vidimo na endemično okuženih območjih, s pojavom prebolevnikov, ki imajo v krvi specifična protitelesa in/ali virus APK. Pri nizko virulentnih sevih pride do manj izrazitih kliničnih znamenj bolezni. Pri kronični obliki je inkubacija daljša; pogoste so sekundarne bakterijske okužbe, kožne spremembe v obliki alopecij, dermatitisa, rožnatih sprememb po koži trebuha, pikčaste krvavitve po ušesih, trebuhu, ki se širijo po telesu, ulcerirajo in lahko tudi nekrotizirajo, telesna temperatura je le rahlo povišana, pojavljajo se respiratorne težave in bolečine v sklepih (arthritis). Lahko pride do porasta drugih endemičnih bolezni. Pogine nizek odstotek prašičev.

Pri brejih svinjah lahko pride do dviga temperature, povečanega števila abortusov, majhnih gnezd in mrtvorojencev.

2.2.2. PATOLOGIJA IN PATOGENEZA

Patomorfološke spremembe so podobne kot pri drugih septikemičnih boleznih, pri katerih se pojavljajo krvavitveozioroma hemoragični sindrom. Prašič se okuži po oronazalni poti ali preko kože s pikom okuženega klopa. Najpogostejša pot infekcije je preko sluznice prednjih dihal, virus se nato razmnoži v tonzilah in bezgavkah, ki sprejemajo limfo s področja glave in vratu, od tu sledi hitro širjenje s krvjo po celem telesu, zato so v vseh tkivih visoke koncentracije virusa. Dejavniki, zaradi katerih nastajajo krvavitve, še niso povsem določeni, je pa eden glavnih dejavnikov resna motnja v mehanizmih intrinzične in ekstrinzične poti strjevanja krvi, povezana tudi z levkopenijo in trombocitopenijo. Virulentni sevi povzročajo podaljšan čas aktivacije tromboplastina, protrombina in trombina ter nastanek diseminirane intravazalne koagulacije (DIC).

Resnost in razporeditev patoloških sprememb je odvisna od virulentnosti virusa. Pri perakutni in akutni obliki so patoanatomske spremembe različno močno izražene, odvisne so od faze bolezni in virulentnosti virusa. Prevladujejo znaki hemoragičnega sindroma, za katerega je značilna močna polnokrvnost in krvavitve v koži in podkožju, posebno uhljev, trebuha in nog. Hemoragično povečane so gastrične, portalne in renalne bezgavke ter bezgavke vranice. Pod seroznimi opnami pogosto vidimo ekhimoze. Nekateri sevi virusa APK povzročajo izrazito povečanje vranice, pri čemer je vranica močno polnokrvna, močno povečana, zaobljenih robov in krhka na otip. Hemoragičnih infarktov na njej s prostim očesom praviloma ni videti. V pljučih pogosto

ugotovimo krvavitve in izrazit pljučni edem, pri čemer so interlobularna septa razširjena in polna rumene želatinozne vsebine. Stena žolčnika je pogosto edematozna, pod njegovo serozo so vidne krvavitve. Patološke spremembe na ledvicah obsegajo pikčaste krvavitve v skorji in sredici ledvic, lahko tudi v ledvičnem mehu. Želodčna sluznica je pogosto močno pordela, vneta in erodirana. Na srcu so vidne pikčaste krvavitve ali ekhimoze pod epikardom oziroma endokardom. V osrčniku, prsni in v trebušni votlini je pogosto mogoče videti slamnato rumeno tekočino.

Pri subakutni obliki so spremembe podobne, le nekoliko blažje. Pri daljšem poteku bolezni se lahko pojavijo intersticijska pljučnica, sekundarne pljučnice, fibrinozni plevritis in artritis.

Pri kronični obliki so spremembe neznačilne, lahko so zelo blage ali celo manjkajo, pogosto jih prekrivajo sekundarne spremembe. Pojavljajo se na primer kronične spremembe na dihalih, abortusi, artritis, kronični ulkusi in nekroze kože.

Tipične patohistološke spremembe obsegajo zadebelitev alveolarnih sten in trombozo pljučnih žil, izginevanje celic v limfnih organih (posebno bela pulpa vranice), ki ga spremlja nekroza makrofagov in limfocitov, nekroza periportalnih hepatocitov in infiltracija z limfociti, perivaskularni obroči z nekrotičnimi celicami v možganih.

2.2.3. LABORATORIJSKA DIAGNOSTIKA

2.2.3.1. Vzorci

Za pravilno in hitro diagnostiko so potrebni pravilno odvzeti in dostavljeni vzorci. Pomembno je, da pri odvzemu in transportu vzorcev upoštevamo vse varnostne ukrepe, da preprečimo širjenje infekcije ter kontaminacijo vzorcev.

2.2.3.1.1. Vrste vzorcev

Da bi zagotovili pravilno diagnozo, so za preiskavo potrebni pravilno izbrani in odvzeti vzorci.

Vzorci krvi odvezamo prašičem na gospodarstvu:

- serum: kri odvezamo v sterilno epruveto brez dodatka antikoagulantov;
- kri: kri odvezamo v sterilno epruveto z dodatkom antikoagulantov (EDTA ali citrata, ne sme pa biti kri odvzeta s heparinom).

Vzorci organov jemljemo ob sekciji v secirnici. Na gospodarstvu sekcij ne opravljamo.

Vzorci organov za preiskave v laboratorijih Enot za virologijo damo v posode, ki dobro tesnijo, jih označimo in do laboratorija transportiramo v hladilni torbi pri + 4 °C. Vzorcev ne zamrzujemo.

Za patohistološko preiskavo vzorcev fiksiramo v dovolj veliki količini 10 % puferiranega formalina (razmerje volumna tkiva in formalina 1:10) in transportiramo v dobro zaprti in označeni posodi ter trdni ovojnini.

Odvzamemo vzorce naslednjih organov:

- vranica (kos);
- bezgavke (črevesne ali vratne - submandibularne, retrofaringealne);
- tonzile;
- ledvice;

- drugi organi:
 - kostni mozeg iz dolge kosti ali prsnice;
 - za patohistologijo dodatno še možgani, pljuča, jetra, srce, koža.

2.2.3.1.2. Pošiljanje vzorcev v laboratorij

Po odvzemu je treba vzorce čim prej dostaviti v diagnostični laboratorij. Celotna laboratorijska diagnostika APK se izvaja na NVI. Pri transportu se morajo upoštevati varnostni ukrepi, s katerimi se prepreči širjenje infekcije in kontaminacija vzorcev.

Odvzete vzorce nepredušno zapremo v ustrezno embalažo in jih damo v vrečko, ki jo prav tako nepredušno zapremo ter razkužimo njeno zunanost. Vzorce je treba poslati v diagnostični laboratorij v hladilni torbi pri cca + 4 °C znotraj 24 ur po odvzemu vzorcev. Fiksirane vzorce za patohistološko preiskavo se lahko pošlje nehlažene.

2.2.3.1.3. Pakiranje vzorcev

Praviloma zapakiramo vzorce v tri sloje embalaže:

- *prvi sloj embalaže*: vzorci morajo biti shranjeni voodpornih in nepredušno zaprtih posodah ali vrečkah. Vsaka posoda oziroma vrečka mora biti jasno označena z nalepko ali ekvivalentom, na kateri so navedeni podatki o reji in vzorcu. Za označevanje moramo uporabiti voodporne nalepke in pisala. Posode oziroma vrečke morajo biti nepredušno zaprte in vsaka posebej zavita, da se prepreči stik z drugimi posodami. Stični robovi pokrova in posode ter zamaška in epruvete morajo biti dodatno zalepljeni z lepilnim trakom;
- *drugi sloj embalaže*: predstavlja večja skupna posoda oziroma vrečka, v katero spravimo vse posode z vzorci. Ta je lahko plastična ali kovinska in mora biti odporna na mehanske poškodbe. Notranjost mora biti obložena z vpojnim materialom, ki lahko vsrka morebitno tekočino, ki bi iztekla iz manjših posod z vzorci. Zunanost posode oziroma vrečke se razkuži;
- *tretji sloj embalaže*: drugi sloj embalaže (skupno posodo) s posameznimi vzorci moramo postaviti še v eno dodatno transportno posodo (ohlajena hladilna torba z ledom ali hladilnimi telesi), katere zunanost moramo po pakiranju razkužiti.

Na transportno posodo na nalepko napišemo naslovnika in pošiljatelja.

2.2.3.1.4. Spremni dopis

Vzorce mora spremljati spremni dopis za analizo. Spremni dopis se kreira preko aplikacije EPI v Centralnem informacijskem sistemu UVHVVR, za katero je treba imeti vstopno geslo (<https://www.gov.si/zbirke/storitve/sistem-za-spremljanje-porocanje-in-obvescanje-o-boleznih-zivali-aplikacija-epi/>). V aplikaciji EPI se v sklopu Diagnostične preiskave kreira zapisnik ZOVT - splošni, v katerega se vnese vse zahtevane podatke o imetniku, vzorčevalcu, datumu vzorčenja, vrsti živali, materialu za preiskavo in zahtevani preiskavi. Če vzorčevalec razpolaga tudi z drugimi podatki, ki niso zahtevani ob samem vnosu, navede take podatke pod OPOMBE pred zaključevanjem zapisnika ZOVT - splošni v aplikaciji EPI.

Vsa navodila za vrsto in način vnosa v EPI so dostopna na enotnem spletišču državne uprave: <https://www.gov.si/zbirke/storitve/sistem-za-spremljanje-porocanje-in-obvescanje-o-boleznih-zivali-aplikacija-epi/>.

Vzorci za serološko preiskavo ter izolacijo in tipizacijo virusa se pošljejo na naslov:

UL - VF
Nacionalni veterinarski inštitut
Sprejemnica vzorcev
Gerbičeva 60
SI – 1000 Ljubljana

Vzorci za patohistološko preiskavo se pošljejo na naslov:

UL -VF
Nacionalni veterinarski inštitut
Inštitut za patologijo, divjad, ribe in čebele
Enota za patologijo, sodno in upravno veterinarstvo
Laboratorij za patologijo in TSE
Gerbičeva 60
SI-1115 Ljubljana

2.2.3.2. Direktni dokaz virusa APK

2.2.3.2.1. Test ELISA za dokazovanje virusa APK

Test ELISA za dokazovanje virusnega antigena je manj občutljiv v primerjavi z molekularnimi metodami, zato je njegova uporaba za diagnostične namene v primeru negativnega rezultata omejena.

2.2.3.2.2. Dokazovanje genoma virusa APK z metodo PCR v realnem času

Najzanesljivejša metoda za dokaz virusa je metoda PCR v realnem času.

Metoda PCR v realnem času se uporablja za dokaz virusnega genoma (virusne nukleinske kisline) v vzorcih krvi, tkiva ali organov. Majhen odsek virusne DNK pomnožimo z metodo PCR v realnem času. Ker sama metoda PCR določa le virusni genom, lahko dobimo pozitiven rezultat tudi v primeru, ko v vzorcu ni prisoten infektivni virus (npr. v avtolitičnih organih ali pri prebolelih živalih).

Rezultati so običajno znani v 24 urah.

Laboratorij mora imeti vedno na zalogi reagente za preiskavo vsaj 100 vzorcev prašičev na prisotnost virusa APK.

2.2.3.2.3. Dokazovanje genoma virusa APK s klasično metodo PCR

Druga metoda za dokaz virusa je klasična metoda PCR.

Metoda polimerazne verižne reakcije (PCR) se uporablja za dokaz virusnega genoma (virusne nukleinske kisline) v vzorcih krvi, tkiva ali organov. Majhen odsek virusne DNK pomnožimo z metodo PCR. Ker sama metoda PCR določa le virusni genom, lahko dobimo pozitiven rezultat tudi v primeru, ko v vzorcu ni prisoten infektivni virus (npr. v avtolitičnih organih ali pri prebolelih živalih).

Rezultati so običajno znani v 48 urah.

Laboratorij mora imeti vedno na zalogi reagente za preiskavo vsaj 50 vzorcev prašičev na prisotnost virusa APK.

2.2.3.2.4. Genotipizacija virusa APK z določanjem nukleotidnega zaporedja

V primeru pozitivnega rezultata z metodo PCR je treba opraviti genetsko tipizacijo virusa. Produkt PCR očistimo in mu določimo nukleotidno zaporedje. S primerjavo kratkega odseka v genu p72 lahko določimo genotip virusa APK. Za natančnejšo tipizacijo virusa se lahko uporabi več različnih odsekov virusnega genoma APK ali določi nukleotidno zaporedje celotnega genoma z metodo naslednje generacije sekvenciranja (NGS).

Rezultati metode so znani v enem tednu po prejemu vzorca. Za primerjavo in interpretacijo rezultatov sekveniranja je treba imeti specifične računalniške programe in molekularno epidemiološko znanje.

2.2.3.3. Indirektni dokaz virusa APK

Pri indirektnih testih v serumu prašičev dokazujemo protitelesa proti virusu APK. Protitelesa so v serumu prisotna še dolgo časa po okužbi, včasih celo življenje. Za rutinsko uporabo je najprimernejši test ELISA. V primeru pozitivnega rezultata v testu ELISA je treba uporabiti še alternativni potrditveni test, npr. metodo indirektnega imunoperoksidaznega testa ali drugo potrditveno metodo (npr. i imunobloting). Protiteles običajno ne najdemo pri okužbi z visoko virulentnimi sevi APK, ker prašiči poginejo pred tvorbo protiteles.

2.2.3.3.1. Dokazovanje protiteles proti virusu APK s testom ELISA

Specifična protitelesa proti virusu APK dokazujemo s komercialno dostopnimi testi ELISA, ki kažejo visoko stopnjo specifičnosti in občutljivosti. Z direktnimi testi ELISA lahko dokažemo protitelesa APK pri virusih z nizko ali srednjo virulenco.

Laboratorij mora imeti vedno na zalogi reagente za preiskavo vsaj 200 krvnih vzorcev prašičev na prisotnost protiteles proti virusu APK.

2.2.3.3.2. Dokazovanje protiteles z metodo indirektnega imunoperoksidaznega testa

Metoda se lahko uporablja kot prva potrditvena metoda za primere individualnega testiranja pozitivnih serumskih vzorcev prašičev. Metoda je zelo specifična in omogoča zanesljivejšo interpretacijo rezultatov v primerjavi s testom ELISA oziroma zazna tudi blago pozitivne vzorce.

2.2.3.3.3. Dokazovanje protiteles z metodo imunobloting

Metoda se lahko uporablja kot potrditvena metoda za primere individualnega testiranja pozitivnih serumskih vzorcev prašičev. Metoda je zelo specifična in omogoča zanesljivejšo interpretacijo rezultatov v primerjavi s testom ELISA oziroma zazna tudi blago pozitivne vzorce. V vzorcih divjih prašičev lahko ta test daje do 20 % nespecifičnih reakcij, zato v takšnih primerih sumljive ali pozitivne vzorce pregledamo še s potrditveno metodo indirektnega imunoperoksidaznega testa.

2.2.4. DIFERENCIALNA DIAGNOZA

Podobna klinična slika boleznim se pojavlja tudi pri KPK, zato lahko obe vrsti bolezni ločimo le s specifičnimi laboratorijskimi testi. Ob sumu na bolezen in negativnem rezultatu na APK je treba vzorce testirati še na KPK.

Poleg KPK pridejo diferencialno diagnostično v poštev še nekatere druge virusne bolezni prašičev, kot so: prašičji reprodukcijski in respiratorni sindrom (PRRS), rdečica, salmoneloza, sindrom prašičjega dermatitisa in nefropatije (PDNS), , bolezen Auješkega idr. Od bakterijskih bolezni, pridejo v poštev septična oblika salmoneloze, rdečice in pastereloze ter aktinobacilarna plevropneumonija (APP). S podobno klinično oziroma patološko sliko lahko potekajo še nekatere druge bolezni in stanja (eperitrozoonoza, nekatere zastrupitve, itd.).

2.2.5. ODPORNOST IN IMUNOST

2.2.5.1. Imunost

Prašiči, ki preživijo naravno okužbo z virusom APK, razvijejo specifična protitelesa v sedmih do desetih dneh po okužbi, vendar ta protitelesa niso nevtralizacijska. Zato se pri preživelih prašičih pojavlja perzistentna viremija in takšni prašiči predstavljajo stalen vir okužbe. Protitelesa ostanejo v krvi prisotna dolgo časa. Na območju, kjer je bolezen prisotna endemično ali je primarni izbruh APK povzročil nizko virulentni sev, lahko pri dokazovanju razširjenosti bolezni ali novih izbruhov uporabimo tudi metode za dokazovanje specifičnih protiteles v serumu ali tekočinah tkiv. Za rutinsko testiranje je najprimernejša uporaba testa ELISA.

2.2.5.2. Cepljenje

Raziskave na področju cepiv potekajo. V Evropski uniji ni komercialno dostopnega cepiva.

3. SUM NA APK

3.1. POSTAVITEV SUMA

3.1.1. KLINIČNI SUM

3.1.1.1. Definicija sumljive živali

Sum na okužbo z virusom APK pomeni prašiča ali truplo prašiča, ki kaže klinična znamenja ali postmortalne spremembe ali reakcijo na opravljene laboratorijske preiskave.

3.1.1.2. Obveznosti imetnika sumljive živali

ZVMS v 17. členu določa, da mora imetnik živali v primeru, če se pojavi bolezen ali se pojavijo znaki, na podlagi katerih se sumi, da je žival zbolela ali poginila za boleznijo, to takoj sporočiti veterinarski organizaciji, ki mora nemudoma obiskati gospodarstvo ter opraviti pregled živali, da se sum potrdi ali izključi.

–

3.1.1.3. Obveznosti veterinarja, ki je postavil sum na APK

Če veterinar po pregledu živali na gospodarstvu sum na APK potrdi, o tem preko dežurne telefonske številke nemudoma obvesti GU UVHVVR (DSNB), v največ 24 urah pa pošlje obvestilo na predpisanem obrazcu iz Pravilnika o BŽ (predpisani obrazec) še preko elektronske pošte ali faksa. Veterinar s pisnim navodilom določi imetniku živali ukrepe, s katerimi se prepreči širjenje APK z gospodarstva, vsaj:

- prepoved premikov živali in proizvodov z in na sumljivo gospodarstvo;
- omejitve gibanja ljudi oziroma živali (imetnik mora zavarovati objekt, v katerem se nahajajo živali, sumljive na APK, tako da do njih ne morejo drugi ljudje oziroma živali);
- prepoved odvoza trupel živali.

Veterinar ostane na gospodarstvu do prihoda uradnega veterinarja oziroma strokovne skupine.

Ob prihodu na gospodarstvo in odhodu z gospodarstva mora veterinar upoštevati higienske ukrepe v skladu s točko 13.6 in v naslednjih treh dneh ne sme obiskati nobenega drugega gospodarstva z dovzetnimi vrstami živali, prav tako pa mora izvesti vse potrebne ukrepe, da sam ne predstavlja vira za širjenje bolezni.

Če posumi na APK uradni veterinar, obvesti GU UVHVVR (DSNB) preko dežurne telefonske številke, v največ 24 urah pa pošlje obvestilo na predpisanem obrazcu še preko elektronske pošte ali faksa in izvede oziroma odredi vse predpisane ukrepe.

3.1.1.4. Obveznosti UVHVVR

Na sumljivem gospodarstvu se v skladu s 6. členom Delegirane uredbe 2020/687/EU izvedejo preiskave za potrditev ali izključitev prisotnosti APK:

- klinične preglede gojenih živali vrst s seznama v obratu in
- odvzem vzorcev za laboratorijske preiskave.

Odredijo oziroma izvedejo se ukrepi iz 7. in 8. člena Delegirane uredbe 2020/687/EU:

- zapora gospodarstva,
- popis vseh živali ter posebej živali, dovzetnih za bolezen, bolnih in sumljivih živali ter poginulih živali; popis imetnik živali dnevno posodablja,
- osamitev prašičev oziroma prepoved gibanja prašičev znotraj sumljivega gospodarstva ter preprečevanje stika z drugimi domačimi ali divjimi živalmi,
- prepoved prometa in gibanja prašičev z oziroma na sumljivo gospodarstvo,
- prepoved usmrčitve prašičev, razen z dovoljenjem uradnega veterinarja,
- prepoved odvoza trupel poginulih živali z gospodarstva, razen z dovoljenjem uradnega veterinarja,
- prepoved odvoza mesa, izdelkov iz prašičjega mesa, semena, jajčec ali zarodkov prašičev, živalske krme, orodja, materialov ali odpadkov, s katerimi bi se lahko prenesla bolezen z gospodarstva, razen če to dovoli uradni veterinar; prepovedan je promet z mesom, proizvodi, semenom, jajčeci ali zarodki z gospodarstva za trgovanje,
- prepoved (omejitev) gibanja oseb in prevoznih sredstev z oziroma na sumljivo gospodarstvo, razen z dovoljenjem uradnega veterinarja,
- postavitve razkuževalnih preprog na vhodu in izhodu na sumljivo gospodarstvo in v posamezne objekte na sumljivem gospodarstvu. Osebe, ki prihajajo in zapuščajo sumljivo gospodarstvo, morajo razkužiti obutev in upoštevati druge higienske ukrepe, ki so potrebni za zmanjšanje nevarnosti širjenja bolezni,
- razkuževanje prevoznih sredstev preden zapustijo gospodarstvo,
- izvedba epidemiološke poizvedbe.

3.1.2. SUM V LABORATORIJU

Sum na APK se lahko postavi tudi na podlagi rezultata laboratorijske preiskave, ki ni negativen. V tem primeru diagnostični laboratorij o sumu na APK takoj obvesti predstojnika NVI, ki preko dežurne telefonske številke obvesti GU UVHVVR (DSNB), v največ 24 urah pa osebje diagnostičnega laboratorija pošlje obvestilo po telefaksu ali elektronski pošti na predpisanem obrazcu.

Po postavitvi suma se ukrepa, kot je načrtovano v Priročniku za izvedbo ukrepov na NVI za primer izbruha afriške prašičje kuge (UL VF NVI), ki je usklajen z Načrtom ukrepov ob pojavu afriške prašičje kuge v Republiki Sloveniji.

3.1.3. SUM NA KLAVNICI

Uradni veterinar na klavnici, ki posumi na bolezen, o tem preko dežurne številke nemudoma obvesti GU UVHVVR (DSNB) in čimprej pošlje obvestilo na predpisanem obrazcu še preko elektronske pošte ali faksa .

Uradni veterinar na klavnici ukrepa v skladu z 10. členom Delegirane uredbe 2020/687/EU. Poskrbeti mora, da so vhodi in izhodi klavnice zaprti ter da vozila, živali, proizvodi oziroma osebe ne pridejo v klavnico in je ne zapuščajo. Poleg DSNB obvesti o sumu na APK tudi prevoznika, ki je pripeljal sumljive prašiče, in OU, ki je krajevno pristojen za gospodarstvo izvora živali, na katerem se izvedejo ukrepi ob sumu iz 7. in 8. člena Delegirane uredbe 2020/687/EU (točka 3.1.1.4).

3.1.4. SUM MED PREVOZOM

Uradni veterinar mobilne enote posumi na APK ob izvajanju nadzora nad prevozom živali na prevoznem sredstvu o tem preko dežurne številke nemudoma obvesti GU UVHVVR (DSNB) in čimprej pošlje obvestilo na predpisanem obrazcu še preko elektronske pošte ali faksa. Do odločitve o nadaljnjih ukrepih se ne dovoli premik prevoznega sredstva in voznika.

3.1.5. SUM OB RAZTELESBI

Patolog, ki posumi na bolezen, o tem takoj obvesti predstojnika NVI, ki preko dežurne številke nemudoma obvesti GU UVHVVR (DSNB). Patolog v največ 24 urah pošlje obvestilo na predpisanem obrazcu še preko faksa ali elektronske pošte.

Po postavitvi suma se ukrepa, kot je načrtovano v Priročniku za izvedbo ukrepov na NVI za primer izbruha afriške prašičje kuge (UL VF NVI), ki je usklajen z Načrtom ukrepov ob pojavu afriške prašičje kuge v Republiki Sloveniji.

3.2. POSTOPEK IN UKREPI OB SUMU

V čim krajšem času po prejetju obvestila o sumu na APK se sestane DSNB, ki ga skliče in vodi generalni direktor UVHVVR. DSNB prouči situacijo in obvesti direktorja pristojnega OU UVHVVR o nadaljnjem delu.

Po prijavi suma na APK uradni veterinar nemudoma obišče sumljivo gospodarstvo in na njem opravi pregled. Če gre za prvi primer suma na APK v državi, lahko opravijo pregled gospodarstva člani strokovne skupine. Če suma na APK ni mogoče izključiti, uradni veterinar z odločbo odredi oziroma izvede potrebne ukrepe iz točke 3.1.1.4.

3.2.1. EPIZOOTIOLOŠKA POIZVEDBA

Uradni veterinar opravi epizootiološko poizvedbo na obrazcu, ki je priloga tega načrta ukrepov (točka 13.7.1). Na podlagi rezultatov poizvedbe se lahko UVHVVR (DSNB) odloči za dodatne ukrepe:

- začasne omejitve premikov (živali, proizvodov, vozil);
- razširitev ukrepov (ukrepi po potrditvi bolezni na gospodarstvu, sestavljenem iz različnih proizvodnih enot in ukrepi na kontaktnih gospodarstvih);
- usmrnitev živali, da se izključi sum ali potrdi APK.

3.2.2. ZAČASNO OBMOČJE Z OMEJITVAMI

V skladu z 9. členom Delegirane uredbe 2020/687/EU se lahko okoli sumljivega gospodarstva vzpostavi začasno območje z omejitvami ob upoštevanju naslednjega:

- lokacija gospodarstva na območju z visoko gostoto gospodarstev,
- premiki prašičev in oseb v stiku s prašiči,
- zamuda pri potrditvi bolezni kategorije A v skladu s členom 11;
- nezadostne informacije o možnem izvoru in načinih vnosa APK ter
- profil bolezni, zlasti načine in hitrost prenosa bolezni ter ohranjanje bolezni pri živalski populaciji.

3.2.3. TRAJANJE UKREPOV

Ukrepi ob sumu trajajo, dokler niso znani rezultati preiskav, na podlagi katerih UVHVVR potrdi APK ali sum ovrže.

Če je sum ovržen, izda uradni veterinar odločbo, s katero prekliče vse ukrepe.

4. POTRDITEV APK

4.1. UKREPI NA GOSPODARSTVU

Na podlagi kliničnih znakov oziroma rezultatov laboratorijskih preiskav GU UVHVVR potrdi APK na gospodarstvu.

NVI o rezultatih laboratorijskih preiskav takoj po telefonu (dežurna številka) in elektronski pošti (ali telefaksu) obvesti DSNB.

Po potrditvi APK uradni veterinar poleg ukrepov ob sumu z odločbo odredi še ukrepe po potrditvi APK na gospodarstvu iz 12. člena Delegirane uredbe 2020/687/EU, kot so:

- takojšnje pokončanje vseh prašičev na okuženem gospodarstvu ter odvzem vzorcev za preiskave,
- izvedejo se ukrepi za biološko zaščito za preprečevanje kakršnega koli morebitnega širjenja bolezni na neokužene gojene ali divje živali,
- uničenje trupel poginulih in pokončanih prašičev,
- uničenje mesa, proizvodov, semena, jajčec in zarodkov prašičev pod uradnim nadzorom,
- prepoved prometa z živalmi, živili, surovinami, odpadki, krmo ter z drugimi predmeti, s katerimi se lahko bolezen prenese,
- obdelava vseh snovi, materialov in proizvodov, ki bi lahko bili kontaminirani, na način, da se uniči virus v skladu z navodili uradnega veterinarja,
- čiščenje, dezinfekcija in dezinsekcija objektov, vozil, opreme, kot tudi stelje, gnoja in gnojevke,
- drugi ukrepi za sanacijo okuženega gospodarstva.

Ukrepi so namenjeni predvsem preprečevanju izločanja virusa preko okuženih živali, preprečevanju prenosa virusa z živalmi, proizvodi, gnojem oziroma preko ljudi, prevoznih sredstev, opreme, ipd. na druga gospodarstva, preprečevanju vnosa živali, ki bi se lahko okužile na gospodarstvu in preprečevanju obstoja virusa na gospodarstvu.

4.2. UKREPI V KLAVNICI IN NA PREVOZNIH SREDSTVIH

Če se APK ugotovi v klavnici ali na prevoznem sredstvu pri transportu živali, uradni veterinar z odločbo odredi ukrepe v skladu z 20. členom Delegirane uredbe 2020/687/EU.

4.3. OBMOČJA Z OMEJITVAMI

4.3.1. DOLOČITEV ZAŠČITNEGA IN OGROŽENEGA OBMOČJA

Po potrditvi bolezni DSNB v skladu z 21. členom Delegirane uredbe 2020/687/EU določi območja z omejitvami okoli okuženega gospodarstva:

- zaščitno območje s polmerom najmanj 3 km in
- ogroženo območje s polmerom najmanj 10 km.

Na območjih z omejitvami se izvajajo ukrepi iz 22. do 24. člena Delegirane uredbe 2020/687/EU. Ukrepi se nanašajo na pripravo in posodabljanje seznama vseh gospodarstev s prašiči, možnost izvedbe preventivnih usmritev, odstranjevanje ŽSP, pogoje za prevoz čez območje z omejitvami, uporaba spričevala ali alternativnega sistema za prevoz ŽSP (vnos izvora ŽSP v aplikacijo EPI), odvzem vzorcev na gospodarstvih s prašiči, ki niso namenjeni za potrditev ali izključitev bolezni, zahteve za prevozna sredstva za prevoz prašičev in njihovih proizvodov ter možna odstopanja.

Poleg tega se na zaščitnem območju izvajajo še ukrepi iz 25. do 39. člena, na ogroženem območju pa iz 40. do 55. člena Delegirane uredbe 2020/687/EU.

Na zaščitnem in ogroženem območju zagotovi UVHVVR postavitve vidnih oznak in opozorilnih napisov na cestah in ob vstopu na zaščitno oziroma ogroženo območje.

Meje zaščitnega in ogroženega območja se lahko tudi spreminjajo.

4.3.1.1. Ukrepi na zaščitnem območju

Na zaščitnem območju se izvajajo naslednji ukrepi:

- popis vseh gospodarstev, kjer se redijo prašiči (najkasneje v sedmih dneh po določitvi okuženega območja mora ta gospodarstva obiskati veterinar in opraviti klinični pregled prašičev ter pregled registra in identifikacijskih oznak prašičev),
- prepoved premikov in prevoza prašičev, razen nekaterih izjem (npr. oskrbovanje gospodarstva, tranzit čez območje brez ustavljanja in raztovarjanja),
- čiščenje, dezinfekcija in dezinfekcija prevoznih sredstev in opreme, ki se uporablja za prevoz prašičev, drugih živali ali stvari (npr. trupi, krma, gnoj, gnojevka), ki bi lahko bili okuženi,
- prepoved premikov in prometa s prašiči z in na gospodarstvo; pod določenimi pogoji je dovoljen premik v klavnico,
- prijava vsakega poginulega ali bolnega prašiča na gospodarstvu uradnemu veterinarju,
- prepoved prometa in premikov semena, jajčec in zarodkov prašičev z gospodarstev, ki se nahajajo znotraj zaščitnega območja,
- osebe, ki prihajajo in zapuščajo gospodarstva na zaščitnem območju, morajo upoštevati ustrezne higienske ukrepe za zmanjšanje nevarnosti širjenja afriške prašičje kuge.

4.3.1.2. Ukrepi na ogroženem območju

Ukrepi na ogroženem območju so podobni ukrepom na zaščitnem območju:

- popis vseh gospodarstev, kjer se redijo prašiči,
- prepoved premikov in prevoza prašičev, razen nekaterih izjem,
- čiščenje, dezinfekcija in dezinfekcija prevoznih sredstev in opreme, ki se uporabljajo za prevoz prašičev, drugih živali ali stvari (npr. trupi, krma, gnoj, gnojevka), ki bi lahko bili okuženi,
- prepoved premikov in prometa s prašiči z in na gospodarstvo (razen v izjemnih primerih po predhodnem posvetovanju z DSNB); pod določenimi pogoji je dovoljen premik v klavnico,
- vsak pogin ali bolnega prašiča na gospodarstvu mora imetnik živali nemudoma prijaviti veterinarski organizaciji, ki opravi ustrezne preiskave,

- prepoved prometa in premikov semena, jajčec in zarodkov prašičev z gospodarstev, ki se nahajajo znotraj ogroženega območja,
- osebe, ki prihajajo in zapuščajo gospodarstva, morajo upoštevati ustrezne higienske ukrepe, ki so potrebni za zmanjšanje nevarnosti širjenja bolezni.

4.3.1.3. Trajanje ukrepov

Ukrepi na zaščitnem območju se lahko odpravijo, če je preteklo najkrajše obdobje iz Priloge X Delegirane uredbe 2020/687/EU (15 dni) in so izpolnjeni naslednji pogoji:

- a) v prizadetem obratu je bilo izvedeno predhodno čiščenje in razkuževanje ter po potrebi kontrola žuželk in glodavcev v skladu s 15. členom Delegirane uredbe 2020/687/EU in
- b) v vseh obratih s prašiči na zaščitnem območju so bile živali klinično in po potrebi laboratorijsko pregledane z ugodnimi rezultati.

Po odpravi ukrepov za zaščitno območje se na zaščitnem območju izvajajo ukrepi za obvladovanje bolezni na ogroženem območju (oddelek 3 Delegirane uredbe 2020/687/EU) vsaj za dodatno obdobje iz Priloge X (15 dni).

Ukrepi na ogroženem območju se lahko odpravijo, če je preteklo obdobje iz Priloge XI Delegirane uredbe 2020/687/EU (30 dni) in so bile izpolnjene zahteve iz 39. člena Delegirane uredbe 2020/687/EU ter je bilo pregledano reprezentativno število obratov s prašiči z ugodnimi rezultati.

5. LOKALNO SREDIŠČE ZA NADZOR BOLEZNI

5.1. ODPRTJE LSNB

Za uspešno izvajanje nadzora nad APK na lokalni ravni, glede na potrebe, ustanovi generalni direktor UVHVVR LSNB. Praviloma predstavlja lokacijo LSNB sedež OU UVHVVR. V primeru, da je OU UVHVVR preveč oddaljen od same lokacije izbruha oziroma je premajhen za delovanje LSNB, lahko generalni direktor UVHVVR v kraju pojava bolezni oziroma njegovi bližini ustanovi tudi začasni LSNB.

Na ozemlju Slovenije je deset OU UVHVVR. Seznam naslovov in telefonskih števil OU je naveden pod točko 13.1, zemljevid s prikazom območij OU in izpostav pa se nahaja pod točko 13.5.1 Načrta ukrepov.

5.1.1. NALOGE LSNB

Na lokalni ravni je za pripravljenost in nadzor nad APK odgovoren direktor OU UVHVVR. LSNB vodi direktor OU ali uradni veterinar, ki ga za to nalogo določi DSNB s soglasjem direktorja OU. Vodja LSNB poroča DSNB in direktorju OU.

Glavne naloge, ki jih ima LSNB, so:

- usmerjanje in izvajanje lokalne strategije nadzora ob pojavu bolezni,
- koordiniranje ukrepov na lokalnem območju,
- odrejanje ukrepov ter nadzor nad omejitvami gibanja in vsemi ostalimi ukrepi in postopki na okuženem gospodarstvu oziroma na območjih z omejitvami,
- povezava z NVI glede odvzema, pakiranja in prevoza vzorcev,
- povezava s policijo, vojsko, lovskimi organizacijami, lokalnimi upravnimi organi, kmetijskimi in trgovskimi organizacijami, zbirališči, sejmi, trgi, klavnicami, obdelovalnimi in predelovalnimi obrati ter obrati za predelavo stranskih živalskih proizvodov,
- priprava in izpeljava epizootioloških poizvedb v sodelovanju z DSNB in strokovno skupino,
- urejanje odškodnin za imetnike živali,
- obveščanje prebivalstva (v ta namen se lahko vzpostavi odprta linija (posebna telefonska številka), kjer lahko ljudje dobijo jasne, natančne in posodobljene informacije).

5.1.2. OPREMA LSNB

Za potrebe LSNB se na OU UVHVVR zagotovi prostor, v katerem bodo potekale aktivnosti glede odrejanja in izvajanja ukrepov ob pojavu APK. LSNB javi DSNB stacionarno in mobilno telefonsko številko, preko katere poteka komunikacija.

Vsak OU UVHVVR ima podobno opremo kot DSNB, ki mora zajemati vsaj naslednje:

- komunikacijska sredstva, vključno s statičnimi in mobilnimi telefoni ter telefaksom;
- računalnike, povezane z DSNB, diagnostičnimi laboratoriji in drugimi organizacijami (internet, elektronska pošta);

- računalniško podprt sistem za identifikacijo gospodarstev z dovzetnimi živalmi ter njihova lokacija ali v obliki dokumentov na papirju, če tak sistem še ni vzpostavljen;
- tiskalnike za računalnike;
- fotokopirne stroje;
- zemljevide v merilu 1:50.000, ki pokrivajo območje OU UVHVVR.

5.1.3. OBVEŠČANJE

Vodja LSNB mora zagotoviti, da so o ukrepih obveščeni vsi, ki se nahajajo v celoti ali delno na okuženem oziroma ogroženem območju: predstojniki policijskih postaj, lokalne skupnosti (občine), območne enote NVI (regionalni laboratoriji) in veterinarske organizacije s koncesijo.

Obvestilo o ukrepih je treba poslati tudi drugim osebam in organizacijam, ki morajo biti obveščeni o omejitvah gibanja:

- upravljavci cestnega omrežja (cestno, komunalno podjetje);
- vsi znani prevozniki živali;
- organizacije kmetov;
- klavnice;
- predelovalni obrati;
- trgovske organizacije na območju;
- organizatorji sejmov, ki delujejo na območju;
- kooperanti;
- pooblaščen organizacije za izvajanje DDD;
- proizvajalci in dobavitelji krme;
- lovske organizacije.

En izvod odločbe, ki predpisuje ukrepe, je treba poslati v vednost DSNB.

Vse osebe in organizacije, ki so bile obveščene o uvedbi ukrepov, je treba čim hitreje obvestiti tudi o ukinitvi ukrepov.

5.2. PRIPRAVA NAČRTA UKREPOV NA LOKALNEM NIVOJU

Z namenom, da se zagotovi hitro ukrepanje ob pojavu APK, mora imeti vsak OU UVHVVR na lokalnem nivoju pripravljen načrt ukrepov, ki zagotavlja hitro navezovanje stikov z ljudmi in organizacijami, za kar je potrebna vrsta podatkov. V lokalnih načrtih je potrebo podatke tudi redno posodabljeni (1x letno oziroma po potrebi). V ta namen direktor OU UVHVVR določi osebo, ki skrbi tako za posodabljanje podatkov kot za preverjanje opreme, ki je na razpolago na OU.

5.2.1. SEZNAMI LOKACIJ Z DOVZETNIMI ŽIVALMI

- seznam lokacij, na katerih se nahajajo registrirane reje dovzetnih živali;
- seznam lokacij, na katerih se zbirajo oziroma predelujejo proizvodi dovzetnih živali (predelovalni obrati, zbirni centri, klavnice);
- seznam prevoznikov živih živali - registrirani prevozniki za prevoz dovzetnih živali

Seznami morajo po potrebi vsebovati za vsako od lokacij naslednje podatke (tako v elektronski kot papirni obliki): imetnik živali (naslov, telefonska številka, številka mobilnega telefona, elektronska pošta, številka faksa), vrsto in število živali. Seznami morajo biti dopolnjeni z zemljevidi, na katerih so natančno prikazane vse lokacije. Priporočljivi so tudi podatki o možnostih izvedbe zapore gospodarstva glede na lokacijo (objekt na samem, v naselju, ...).

5.2.2. SEZNAM OSEB IN ORGANIZACIJ ZA POMOČ PRI UKREPANJU

- seznam strokovnih delavcev, ki so imenovani v LSNB, ki mora biti dopolnjen s podatki o lokaciji in opremi samega LSNB;
- seznam vseh veterinarskih organizacij in veterinarskih delavcev (veterinarjev, veterinarskih tehnikov in higienikov NVI);
- seznam organizacij s koncesijo za opravljanje DDD;
- nabor potencialne delovne sile za izvedbo ukrepov (razni komunalni delavci ipd., gradbena podjetja);
- seznam kontaktnih oseb lovskih organizacij;
- seznam kontaktnih oseb izpostave Uprave RS za zaščito in reševanje ter vseh kontaktnih oseb, ki so jih dale po občinah izpostave Uprave RS za zaščito in reševanje;
- seznam vseh gasilskih in policijskih postaj;
- seznam (poimenski) ostalih delavcev, ki nudijo pomoč pri izvajanju ukrepov na gospodarstvu – seznam so dolžni predložiti večji rejci (podjetja).

Seznami morajo vsebovati naslednje podatke: poštno naslove, naslove za elektronsko pošto, telefonske številke, številke faksov, številke mobilnih telefonov. Seznami morajo biti dopolnjeni s podatki o usposabljanjih za ukrepanje ob pojavu APK.

5.2.3. SEZNAM ZAŠČITNE IN OSTALE OPREME ZA PRIMER IZBRUHA

Seznam mora vsebovati podatke o vsej razpoložljivi opremi s podatki o roku uporabe in lokaciji skladiščenja opreme (če je drugačna od lokacije OU UVHVVR). Upoštevati je treba tudi opremo, ki je potrebna za delovanje samega LSNB. Navedene morajo biti osebe, ki so zadolžene za kontrolo opreme.

5.2.4. SEZNAM MOŽNIH LOKACIJ ZA ZAKOPAVANJE TRUPEL ŽIVALI

Če ni možen odvoz trupel s strani koncesionarja ali NVI, se trupla zakopljejo na mestu usmrčitve (če je to mogoče). V nasprotnem primeru se trupla zakopljejo na eni od možnih lokacij s seznama možnih lokacij, ki jih vodi OU oziroma se zakopljejo na lokaciji, ki jo določi/izbere DSNB.

5.2.5. SEZNAM LOKACIJ ZA VZPOSTAVITEV DEZINFEKCIJSKIH TOČK

Možne lokacije se določijo glede na prometnice, upoštevati je treba tudi dostop do vode, elektrike, itd.

6. UKREPI PRI RAZMNOŽEVANJU ŽIVALI

Kot zarodni material, ki predstavlja tveganje za širjenja bolezni, se štejejo seme, jajčne celice in zarodki dovzetnih vrst živali. Zelo veliko tveganje za širjenje predstavlja izvajanje umetnega osemenjevanja, naravnega pripusta in presajanje ter zbiranje zarodkov.

6.1. UKREPI NA GOSPODARSTVU

Uradni veterinar z odločbo poleg drugih ukrepov na sumljivem oziroma okuženem gospodarstvu odredi tudi prepoved osemenjevanja, naravnega pripusta živali, pridobivanja jajčnih celic ali pridobivanja in presajanja zarodkov dovzetnih in nedovzetnih vrst živali.

6.2. UKREPI NA ZAŠČITNEM IN OGROŽENEM OBMOČJU

Uradni veterinar odredi prepoved premikov prašičev in njihovega zarodnega materiala. Na gospodarstvih s prašiči, ki se nahajajo na območjih z omejitvami, so prepovedane naslednje dejavnosti:

- odvzem semena, oocitov in zbiranje zarodkov prašičev,
- osemenjevanje prašičev in naravni pripust.

6.2.1. PREVENTIVNI UKREPI ZA OSEMENJEVALCE

Vodja LSNB se mora posvetovati z veterinarskimi delavci, ki izvajajo osemenjevanje pri nedovzetnih vrstah živali na zaščitnem in ogroženem območju, da izvajajo vse biovarnostne ukrepe, da ne predstavljajo možnega vira širjenja bolezni.

7. OCENJEVANJE ŠKODE

V skladu s 46. in 47. členom Zakona o veterinarstvu pripada imetniku živali odškodnina za pokončane ali zaklane živali ter uničene predmete oziroma surovine zaradi uresničevanja ukrepov za zatiranje določenih bolezni živali. Odškodnina mora biti izplačana v čim krajšem možnem času in se določi po tržni vrednosti živali, predmetov oziroma surovin.

V skladu s Pravilnikom o odškodninah na področju veterinarstva (Uradni list RS, št. 105/07 in 51/15) je treba živali, predmete oziroma surovine pred uničenjem oceniti. Uradni veterinar določi cenilec, ki oceni tržno vrednost živali, predmetov oziroma surovin. Cenilec mora podati cenitveno poročilo uradnemu veterinarju v času, ki ga je le-ta določil.

Zakol oziroma pokončanje živali, uničenje predmetov in surovin se vrši v prisotnosti uradnega veterinarja. O tem dejanju v postopku in o vseh važnejših ugotovitvah se sestavi zapisnik, ki je dokaz, da ukrep ni bil le odrejen, ampak tudi izvršen.

Postopek za izplačilo odškodnine se uvede na zahtevo imetnika živali, ki jo vloži pri pristojnem OU UVHVVR. Uradni veterinar mora ves čas postopka sproti ugotavljati, ali je imetnik živali izpolnil vse pogoje za izplačilo odškodnine.

O tem, ali se odškodnina izplača ali ne in o višini odškodnine, odloči uradni veterinar z odločbo.

Zoper odločbo o višini odškodnine ni dovoljena pritožba niti upravni spor. Imetnik živali lahko v 30 dneh od prejema odločbe predlaga pristojnemu sodišču, da odmeri odškodnino v nepravdnem postopku. Zoper odločbo uradnega veterinarja o tem ali so izpolnjeni pogoji za izplačilo odškodnine ali ne, pa ima stranka pravico pritožbe v roku 8 dni od vročitve le-te.

8. USMRTITEV ŽIVALI IN ODSTRANJEVANJE TRUPEL

8.1. SPLOŠNO

Usmrtitev živali odredi uradni veterinar z odločbo, v kateri določi ukrepe na gospodarstvu po potrditvi APK. Ukrep izda na podlagi potrditve bolezni in posvetovanja z DSNB. Če pristojni uradni veterinar ni obenem tudi vodja LSNB, mora ukrepe uskladiti tudi z njim. Pri usmrtitvi je treba upoštevati določbe 18. člena Uredbe Sveta (ES) št. 1099/2009 z dne 24. septembra 2009 o zaščiti živali pri usmrtitvi (UL L št. 303 z dne 18. 11. 2009).

Usmrtitev živali je treba organizirati in izvesti na način, ki živalim med usmrtitvijo in povezanimi postopki prihrani vsakršno bolečino, vznemirjenje ali nepotrebno trpljenje in na način, da se s postopki, povezanimi z usmrtitvijo, hkrati preprečuje širjenje okužbe.

Pri tem je treba nameniti pozornost tudi na varnost osebja, ki sodeluje pri usmrtitvi, in na primeren odnos do lastnikov usmrčenih živali.

Usmrtitev se praviloma izvaja pri dnevni svetlobi. Če je potrebno delo nadaljevati tudi ponoči, se to lahko izvede le ob ustrezni razsvetljavi.

Pri izbiri lokacije za usmrtitev je treba upoštevati naslednje dejavnike:

- prostori, ki so na voljo,
- varnost živali,
- bližina in dostopnost mesta, kjer se bodo odstranila trupla usmrčenih živali,
- možnost dostopa s tovornimi vozili za odvoz trupel,
- varnost osebja, ki sodeluje pri usmrtitvi,
- strinjanje imetnika živali,
- možnost poškodovanja lastnine,
- odsotnost javnosti.

Vodja LSNB mora poskrbeti za zadostno število veterinarjev in delavcev, s pomočjo katerih je mogoče zagotoviti ustrezen način usmrtitve in ustrezen nadzor nad njim ter preprečiti zamude. Delavci morajo dobiti navodila, da ne smejo začeti s postopki usmrtitve, dokler ni navzoč veterinar.

Običajno je en veterinar odgovoren za največ tri delavce, ker mora biti navzoč na vsakem kraju usmrtitve. Delavci, ki jih v ta namen lahko aktiviramo, so lahko veterinarski higieniki, veterinarski tehniki iz veterinarskih organizacij ter delavci, ki v klavnicah delajo z živimi živalmi.

Kadar je na okuženem gospodarstvu več kot en veterinar, mora biti eden od njih imenovan kot odgovorni veterinar oziroma vodja skupine.

Vodja skupine, ki je zadolžena za usmrtitev (odgovorni veterinar), pred izvedbo usmrtitve obišče imetnika živali in mu na primeren način pojasni potek in izvedbo postopka. Imetnik živali mora imeti možnost, da je prisoten pri sami usmrtitvi, če pa tega ne želi, je treba to upoštevati. Odgovorni veterinar odloča, ali naj se živali usmrtijo v zaprtem prostoru ali na prostem. Kadarkoli je mogoče, naj se usmrtitev izvaja na neprepustni površini. Pri izbiri površine, na kateri bo izvedena usmrtitev živali, moramo biti pozorni, da po površini posujemo vpojni material, ki se ga lahko na enostaven način odstrani ter neškodljivo uniči, saj bomo tako tudi preprečili zdrse živali.

Posebej pozorni moramo biti na zadostno količino svetlobe, še posebej v tistem delu, kjer bomo izvajali postopek usmrtitve. Delavci morajo biti opremljeni z zaščitno obleko in gumijastimi škornji.

Pred postopkom usmrtitve je treba opraviti oceniti vrednost živali in zbrati vso potrebno dokumentacijo.

Nujno je, da se čim prej prepreči nadaljnje izločanje in širjenje virusa. Zelo pomembno je, da je postopek usmrtitve okuženih živali, odstranitve trupel in preliminarnega čiščenja z razkuževanjem opravljen čim hitreje in brez nepotrebnih zamud.

Usmrtitev mora biti opravljena varno, humano in strokovno. Oprema za humano usmrtitev mora biti redno vzdrževana.

Usmrtitev izvajajo za to usposobljeni delavci, ki morajo biti posebej izbrani po svoji učinkovitosti in sposobnosti.

Veterinarji načeloma ne usmrtijo živali sami, razen v primerih, ko:

- usposobljeni delavci niso na voljo ali niso na voljo dovolj hitro;
- DSNB izda navodilo, da se dovezetne živali usmrtijo v diagnostične namene.

Vrstni red, po katerem se bodo usmrtile živali, je sledeč:

- okužene živali;
- kontaktne živali.

Najprej je treba usmrtiti potencialno nevarne živali, kot so merjasci in svinje z mladiči.

Če je le mogoče, se najprej usmrti zaključeno epizootiološko enoto živali, potem pa se naredi odmor za počitek in malico. Kadar gre za veliko število živali, je treba odmore predvideti vnaprej. Po zaključeni usmrtitvi odgovorni veterinar preveri, če so vse živali mrtve in prešteje vsa trupla, kar navzkrižno preveri s seznamom živali, pri katerih je bila opravljena cenitev, da se zagotovi, da so bile res vse živali usmrčene.

Po usmrtitvi in uničenju trupel odgovorni veterinar izpolni obrazec iz točke 13.7.4 o opravljenem delu na okuženem gospodarstvu in ga posreduje vodji LSNB. Na tem obrazcu je treba navesti čas začetka in zaključka usmrtitev, pokopa ali sežiga oziroma odvoza v predelovalni obrat za odstranjevanje ŽSP.

Osebe, ki delajo s sumljivimi živalmi in trupli, morajo nositi ustrezno zaščitno obleko, obutev in opremo. Takoj po končanem delu je potrebno opraviti razkuževanje objektov, ljudi, vozil, opreme in pribora (poglavje 9).

8.2. NAČINI USMRTITVE PRAŠIČEV

Za omejitev premikanja živali, namenjenih za usmrtitev, je najprimernejša uporaba boksa za omamljanje. Boks naj bo ustrezno razsvetljen, najbolje je, da je sprednja stran boksa narejena iz rešetk, tako da žival vidi, kam jo priganjamo. Dostop do boksa naj bo po možnosti na ravni podlagi, saj prašiči izrazito ne marajo hoje po klančinah. Prašiče premikamo v skupini z usmerjanjem vodilne živali v skupini. Ostali ji bodo sledili.

Živalim, ki čakajo na usmrtitev, naj bo preprečen pogled na žival, ki se jo omamlja in usmrčuje.

Živali morajo biti pred usmrtitvijo ustrezno omamljanje. Za omamljanje se uporabi eden od naslednjih načinov:

- omamljanje/usmrnitev z električnim tokom skozi možgane in srce: to je najprimernejša usmrnitev za namen depopulacije, ker takšno omamljanje povzroči smrt živali zaradi zastoja srca in bezanje ni potrebno; metoda je primerna za prašiče, starejše od enega tedna, vendar je za pujske zaradi dobrobiti bolje uporabiti smrtonosno injekcijo;
- omamljanje/usmrnitev s plinom (ogljikov dioksid): tako kot omamljanje z električnim tokom je ena najprimernejših metod za namen depopulacije, tudi iz biovarnostnih razlogov, saj ostane trup živali intakten in zato ne pride do izlivanja telesnih tekočin (krvi). Metoda je primerna za vse kategorije prašičev;
- omamljanje z uporabo strelne naprave s penetrirnim klinom, kateremu sledi bezanje: zaradi anatomskih značilnosti kosti glave pri prašičih ta metoda ni primerna za omamljanje svinj in merjascev (ker imajo zelo debelo čelno kost), lahko pa se jo uporablja za omamljanje srednje velikih prašičev; pomembno je, da se izbere primerne projektele ter moč penetracije; napravo je treba redno čistiti in vzdrževati ter pri uporabi slediti navodilom proizvajalca; po omamljanju mora nujno slediti bezanje, saj poškodba, ki ga povzroči penetrirni klin, ne privede do smrti živali;
- bezanje po uporabi strelne naprave s penetrirnim klinom: skozi poškodbo, ki jo na lobanji povzroči penetrirni klin, vstavimo ekstraktor (npr. upogljivo gumijasto palico) ter z njo poškodujemo možganovino ter zgornji del hrbtenjače, kar privede do smrti živali; z vidika biovarnosti ta metoda ni najboljši izbor, saj pride do izlivanja telesnih tekočin;
- omamljanje/usmrnitev s strelno napravo s prostim projektilom: strelno napravo s prostim projektilom (puška, pištola) lahko uporablja samo ustrezno usposobljena oseba (lovci, policaji, vojaki,...).
- smrtonosna injekcija je ena izmed tehnik evtanazije. Pri tej metodi se uporablja doza narkotika, lahko v kombinaciji z miorelaksantom, ki privede do smrti živali. Uporaba visokih doz narkotikov povzroči depresijo centralnega živčnega sistema, srčni in respiratorni zastoj in smrt živali. Primerna je za vse starostne kategorije, prašič ne doživlja mišičnih krčev in pri tej metodi ni izlivanja krvi, vendar pa mora biti med postopkom prašič fiksiran, kar pa je zanj neprijetno. Poleg tega se narkotik aplicira intravenozno, kar za hitro in učinkovito opravljeno evtanazijo zahteva znanje in veščine izkušenega veterinarja. Ta metoda evtanazije ne predstavlja nevarnosti za veterinarja in okolico, kot jo lahko nekatere zgoraj omenjene metode.
- udarec po glavi je naveden kot rezervna metoda pri usmrstitvi sesnih pujskov v primeru, ko druge metode niso na voljo. Top udarec v glavo mora biti močan in natančen. Uporablja se lahko samo pri pujskih, težkih do 5 kg. Pri tej metodi obstaja veliko tveganje za človeško napako (nenatančnost in premajhna intenziteta udarca), ki je lahko posledica neustrezne usposobljenosti ali utrujenosti izvajalca.

8.2.1. SVINJE IN MERJASCI

8.2.1.1. Uporaba električnega toka

Za svinje in merjasce je način usmrnitve za namen depopulacije z električnim tokom skozi možgane in srce najprimernejši.

Za izvedbo uporabimo prenosne kleščke za omamljanje. Pri tem načinu gre za usmrnitev v dveh fazah. Žival nujno najprej omamimo tako, da elektrodi postavimo tik za ušesi na glavi. Elektrodi držimo na glavi najmanj 3 sekunde. Žival se zgrudi in preneha dihati, sprednje noge ima iztegnjene in trdne, zadnje noge pa podvite pod trup (tonična faza). Nato se telo živali relaksira, možno je nehoteno brcanje. Pred drugim električnim sunkom se moramo prepričati, da je žival zares nezavestna (preverimo kornealni refleks), saj je usmrnitev zaradi zastoja srca zelo boleča. V čim krajšem času po omamljanju skozi možgane (ko se žival relaksira) postavimo prenosne kleščke za omamljanje na trup živali v višini srca ter sprožimo električni sunek. Držati moramo vsaj 8 do 10 sekund. V tem času pride do srčnega zastoja in žival je mrtva. Kleščke držimo z enakomernim pritiskom in pritiska ne povečujemo ali zmanjšujemo.

Električni tok, ki ga pri tem uporabljamo, mora biti 1,30 A, frekvenca pa 50 - 80 Hz. Nizke frekvence so pomembne, ker povzročajo zastoj srca. Podrobnejši podatki so v tabeli 2.

Elektrode na kleščkah za omamljanje morajo biti vedno čiste, saj tako zmanjšamo upor.

Za ta postopek potrebujemo dva delavca. En delavec aplicira električne sunke, drugi delavec pa ugotavlja nezavest ter postavi žival tako, da je možna aplikacija drugega sunka skozi srce, ki povzroči smrt živali.

Ta metoda je najprimernejša za depopulacijo pri prašičih, saj trup živali ostane intakten, ter s tem preprečimo širjenje bolezni zaradi izlivanja telesnih tekočin (krvi).

Tabela 2: Moč toka, frekvenca in čas trajanja izpostavljenosti električnemu toku

	Trajanje	A	Hz
Pozicija elektrod na glavi, tik za ušesi.	Min. 3 sek	1,30 A	
Ugotavljanje nezavesti – Kornealni refleks			
Pozicija elektrod na trupu v višini srca.	8-10 sek	1,30 A	50-80 Hz

POMEMBNO: Slediti navodilom proizvajalca glede vzdrževanja in uporabe električnih klešč!

8.2.1.2. Omamljanje s plini

Po podatkih iz literature in na podlagi izkušenj držav, ki se soočajo z izbruhi APK pri domačih prašičih, je za evtanazijo velikega števila prašičev ena najprimernejših metod uporaba CO₂. Koncentracija CO₂ za usmrnitev prašičev mora biti najmanj 90 %. »Komora«, v kateri se prašiči izpostavijo plinu, in oprema, ki se uporablja za dostavo prašičev v komoro, mora biti konstruirana, zgrajena in vzdrževana tako, da se preprečijo poškodbe prašičev in stiskanje prsnega koša, ter da se prašičem omogoči, da ostanejo pokonci, dokler ne izgubijo zavesti. V komori je treba zagotoviti zadostno razsvetlavo, tako da lahko prašiči vidijo drug drugega in okolico. Dostop do komore naj bo po možnosti na ravni podlagi, saj prašiči izrazito ne marajo hoje po klančinah. Prašiče premikamo v skupini z usmerjanjem vodilne živali v skupini. Ostali ji bodo sledili. Če se prašiče dostavlja v komoro v boksih ali zabojnikih, je treba zagotoviti, da živali lahko vidijo druga drugo, in jih v 30 sekundah po namestitvi v bokse ali zabojnike prepeljati v komoro. Treba jih je čim hitreje pripeljati od vhoda do točke maksimalne koncentracije plina ter jih pustiti izpostavljene plinu dovolj dolgo (odvisno od kategorije

prašičev), da ostanejo nezavestni, dokler ne nastopi smrt. Komoro je treba opremiti z napravami za merjenje koncentracije plina na točki maksimalne izpostavitve ter za sprožitev jasno vidnega in slušnega opozorilnega signala, če koncentracija ogljikovega dioksida pade pod potrebno raven. V fazi indukcije pri omamljanju s CO₂ pride do iritacije mukoznih membran in do respiratornega stresa. Metoda je najprimernejša za masovno depopulacijo tudi iz biovarnostnih razlogov, saj ostane trup živali intakten in zato ne pride do izlivanja telesnih tekočin (krvi).

Možna je tudi evtanazija z ogljikov monoksidom, dušikom in argonom. Argon se uporablja sam ali v kombinaciji s CO₂. Uporablja se več kot 2 % koncentracija anoksičnega plina. Pri tem načinu je treba čakati dlje časa, da pride do faze nezavesti, kot pri uporabi CO₂. Druga težava je tudi ta, da se argon v atmosferi pojavlja v nizkih koncentracijah (0,9 %), zato je njegovo pridobivanje za namene omamljanja omejeno, zamudno in finančno nevzdržno. Za evtanazijo se lahko uporabi tudi kombinacijo dušika in CO₂.

8.2.1.3. Omamljanje s penetrirnim klinom

Metoda ni priporočljiva, ker je lobanja pri merjascih in svinjah zelo debela in je težko prebiti kost.

Uporaba strelne naprave z nepenetrirnim klinom ni dovoljena, saj ne prebijemo kosti živali in tako ne moremo izvesti bezanja. Možnost za povratek zavesti po omamljanju z nepenetrirnim klinom je velika.

8.2.1.4. Omamljanje/usmrtitev s prostim projektilom

Izvajanje omamljanja oziroma usmrtitve s prostim projektilom (puška, pištola) izvajajo le ustrezno usposobljene osebe (npr. lovci).

8.2.2. SREDNJE VELIKI PRAŠIČI

8.2.2.1. Omamljanje skozi možgane in srce

Za izvedbo uporabimo prenosne klešče za omamljanje. Pri tem načinu gre za usmrtitev v dveh fazah. Žival nujno najprej omamimo tako, da elektrodi postavimo tik za ušesi na glavi. Elektrodi držimo na glavi najmanj 3 sekunde. Žival se zgrudi in preneha dihati, sprednje noge ima iztegnjene in trdne, zadnje noge pa podvite pod trup (tonična faza). Nato se telo živali relaksira, možno je nehoteno brcanje. Pred drugim električnim sunkom se moramo prepričati, da je žival zares nezavestna (preverimo kornealni refleks), saj je usmrtitev zaradi zastoja srca zelo boleča. V čim krajšem času po omamljanju skozi možgane (ko se žival relaksira) postavimo prenosne klešče za omamljanje na trup živali v višini srca ter sprožimo električni sunek. Držati moramo vsaj 8 do 10 sekund. V tem času pride do srčnega zastoja in žival je mrtva. Klešče držimo z enakomernim pritiskom in pritiska ne povečujemo ali zmanjšujemo.

Električni tok, ki ga pri tem uporabljamo, mora biti 1,30 A, frekvenca pa 50 - 80 Hz. Nizke frekvence so pomembne, ker povzročajo zastoj srca. Podrobnejši podatki so v tabeli 3.

Elektrode na kleščah za omamljanje morajo biti vedno čiste, saj tako zmanjšamo upor.

Za ta postopek potrebujemo dva delavca. En delavec aplicira električne sunke, drugi delavec pa ugotavlja nezavest ter postavi žival tako, da je možna aplikacija drugega sunka skozi srce, ki povzroči smrt živali.

Ta metoda je najprimernejša za depopulacijo pri prašičih, saj trup živali ostane intakten, ter s tem preprečimo širjenje bolezni zaradi izlivanja telesnih tekočin (krvi).

Tabela 3: Moč toka, frekvenca in čas trajanja izpostavljenosti električnemu toku

	Trajanje	A	Hz
Pozicija elektrod na glavi, tik za ušesi.	Min. 3 sek	1,30 A	
Ugotavljanje nezavesti – Kornealni refleks			
Pozicija elektrod na trupu v višini srca.	8-10 sek	1,30 A	50-80 Hz

POMEMBNO: Slediti navodilom proizvajalca glede vzdrževanja in uporabe električnih klešč!

8.2.2.2. Omamljanje s plini

Koncentracija CO₂ za usmrnitev prašičev mora biti najmanj 90 %. »Komora«, v kateri se prašiči izpostavijo plinu, in oprema, ki se uporablja za dostavo prašičev v komoro, mora biti konstruirana, zgrajena in vzdrževana tako, da se preprečijo poškodbe prašičev in stiskanje prsnega koša, ter da se prašičem omogoči, da ostanejo pokonci, dokler ne izgubijo zavesti. V komori je treba zagotoviti zadostno razsvetljava, tako da lahko prašiči vidijo drug drugega in okolico. Dostop do komore naj bo po možnosti na ravni podlagi, saj prašiči izrazito ne marajo hoje po klančinah. Prašiče premikamo v skupini z usmerjanjem vodilne živali v skupini. Ostali ji bodo sledili. Če se prašiče dostavlja v komoro v boksih ali zabojnikih, je treba zagotoviti, da živali lahko vidijo druga drugo, in jih v 30 sekundah po namestitvi v bokse ali zabojnike prepeljati v komoro. Treba jih je čim hitreje pripeljati od vhoda do točke maksimalne koncentracije plina ter jih pustiti izpostavljene plinu dovolj dolgo (odvisno od kategorije prašičev), da ostanejo nezavestni, dokler ne nastopi smrt. Komoro je treba opremiti z napravami za merjenje koncentracije plina na točki maksimalne izpostavitve ter za sprožitev jasno vidnega in slušnega opozorilnega signala, če koncentracija ogljikovega dioksida pade pod potrebno raven. V fazi indukcije pri omamljanju s CO₂ pride do iritacije mukoznih membran in do respiratornega stresa. Metoda je najprimernejša za masovno depopulacijo tudi iz biovarnostnih razlogov, saj ostane trup živali intakten in zato ne pride do izlivanja telesnih tekočin (krvi).

Možna je tudi evtanazija z ogljikov monoksidom, dušikom in argonom. Argon se uporablja sam ali v kombinaciji s CO₂. Uporablja se več kot 2 % koncentracija anoksičnega plina. Pri tem načinu je treba čakati dlje časa, da pride do faze nezavesti, kot pri uporabi CO₂. Druga težava je tudi ta, da se argon v atmosferi pojavlja v nizkih koncentracijah (0,9 %), zato je njegovo pridobivanje za namene omamljanja omejeno, zamudno in finančno nevzdržno. Za evtanazijo se lahko uporabi tudi kombinacijo dušika in CO₂.

8.2.2.3. Omamljanje s penetrirnim klinom

Pri tej metodi je nujno ugotavljanje zavesti (kornealni refleks). Če žival ni ustrezno omamljena, ponovimo omamljanje. Šele nato nadaljujemo z bezanjem. Čas med omamljanjem s strelno napravo s penetrirnim klinom in prekinitvijo hrbtne mozga z ekstraktorjem ne sme biti daljši od 20 sekund.

Kadar je ena sama oseba odgovorna za omamljanje in bezanje, mora ta oseba najprej opraviti vse postopke na eni živali, preden kateregakoli od postopkov opravi na drugi živali.

Pri bezanju se na začetku lahko pojavi sunkovito krčenje mišic, ki pa kmalu preneha.

Uporaba strelne naprave z nepenetrirnim klinom ni dovoljena, saj ne prebijemo kosti živali in tako ne moremo izvesti bezanja. Možnost za povratek zavesti po omamljanju z nepenetrirnim klinom je velika.

8.2.2.4. Omamljanje/usmrtitev s prostim projektilom

Izvajanje omamljanja oziroma usmrtitve s prostim projektilom (puška, pištola) izvajajo le ustrezno usposobljene osebe (npr. lovci).

8.2.3. PUJSKI

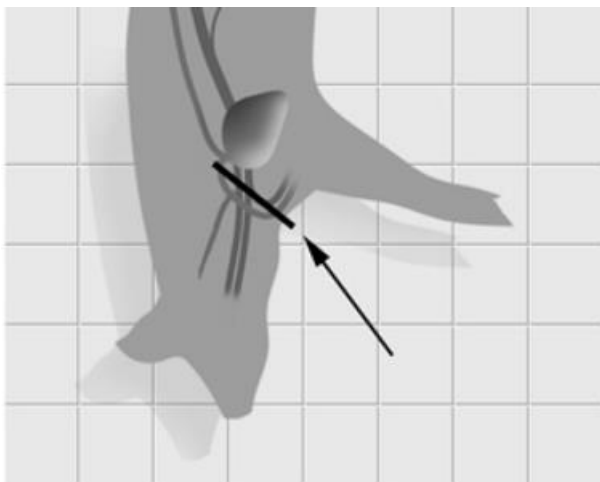
8.2.3.1. Smrtonosna injekcija

Ta metoda je najprimernejša za usmrtitev pujskov. Pred tem je treba pujska sedirati oziroma fiksirati. S stališča biovarnosti je primerna zato, ker ne pride do poškodbe trupa živali.

8.2.3.2. Udarec po glavi

Udarec po glavi se lahko uporablja samo kot rezervna metoda, ko druge metode niso na voljo. Udarec mora biti močan in natančen. Uporablja se lahko samo pri pujskih, težkih do 5 kg. En delavec ne sme z udarcem po glavi omamiti več kot 70 pujskov na dan. Pri tej metodi je velika možnost človeške napake, ki se še povečuje z utrujenostjo delavca. Zelo možno je, da se bo delavec utrudil preden bo na ta način omamil 70 pujskov. Zato je izrednega pomena nadzor.

Omamljanju z udarcem po glavi mora slediti izkrvavitev z vbodom tik nad srce, da se poškodujejo vse večje žile, ki izhajajo iz srca (slika 1). Ta postopek lahko izvajajo samo usposobljene osebe.

Slika 1: Lokacija in smer vboda

8.2.3.3. Uporaba ogljikovega dioksida

Uporaba CO₂ v visoki koncentraciji je primerna metoda za usmrnitev pujskov do 20 kg, ko gre za večje izbruhe bolezni. Uporabi se posebne nepropustne kontejnerje, v katere se namesti pujske. Kot plin se uporabi najmanj 90 % CO₂, postopek plinjenja mora trajati najmanj 10 minut. Nato se nujno preveri, če so vsi pujski mrtvi, drugače se postopek podaljša. Pujski morajo biti mrtvi, ker se zaradi nevarnosti širjenja bolezni ne predvideva dodaten postopek usmrtilve.

8.2.4. UPORABA POMIRJEVAL

Po potrebi lahko veterinar, ki je odgovoren za gospodarstvo, uporabi sredstva za pomiritev in imobilizacijo. Ta se običajno uporabljajo za:

- pomiritev agresivnih živali pred usmrtilvijo,
- delo z agresivnimi živalmi v zaprtem prostoru v diagnostične namene, kadar ni na voljo drugih pripomočkov za obvladovanje živali ali ustrezne pomoči,
- obvladovanje živčnih ali agresivnih živali na prostem v diagnostične namene, posebno kadar obstaja nevarnost pobega; v teh primerih je mogoče zaprositi za pomoč veterinarja, usposobljenega za uporabo puške za omamljanje.

Uradni veterinar mora pri svojem načrtovanju evidentirati veterinarje, ki imajo znanje in pooblastila za uporabo puške za omamljanje.

Zaloge pomirjeval se nahajajo v veterinarskih organizacijah s koncesijo.

Veterinarji, ki opravljajo diagnostične preglede, morajo neškodljivo odstraniti delno uporabljene stekleničke pomirjeval kot rutinski ukrep za preprečevanje nevarnosti ali kritike glede navzkrižne okužbe.

8.2.5. ŽIVALI V ŽIVALSKIH VRTOVIH, OBORAH IN PROSTOŽIVEČE DOVZETNE ŽIVALI

Pri pregledu živali v živalskih vrtovih lahko zaradi njihove razdražljivosti oziroma plašnosti pride do poškodb ali celo pogina.

Za zmanjšanje nevarnosti poškodb je potrebna pomoč strokovnega osebja živalskega vrta pri obvladanju in apliciranju pomirjeval živalim.

8.3. ODSTRANJEVANJE IN UNIČEVANJE TRUPEL POGINULIH IN USMRČENIH ŽIVALI

Trupla poginulih in usmrčenih živali je treba odstraniti in uničiti kar najhitreje. Podrobnejši postopki in posebnosti pri odstranjevanju in uničevanju trupel živali, ki so ali bi lahko bile okužene s povzročiteljem APK, so opisani v nadaljevanju poglavja.

8.3.1. ZAKONODAJA IN PREVOZ TRUPEL

V skladu z ZVMS (25., 26. in 27. člen), ŽSP uredbo, Uredbo o izvajanju uredbe (ES) o določitvi zdravstvenih pravil za živalske stranske proizvode in pridobljene proizvode, ki

niso namenjeni prehrani ljudi (Uradni list RS, št. 58/2011), Pravilnikom o zbiranju, prevozu, skladiščenju, ravnanju, uporabi in odstranjevanju živalskih trupel kot vrste živalskih stranskih proizvodov, ki niso namenjeni prehrani ljudi (Uradni list RS, št. 122/07) in Uredbo o načinu, predmetu in pogojih opravljanja gospodarske javne službe ravnanja s stranskimi živalskimi proizvodi kategorije 1 in 2 (Uradni list. RS, št. 134/2006 in 1/2010) so za odvoz trupel živali in ostalih živalskih stranskih proizvodov (v nadaljevanju: ŽSP) zadolženi NVI kot izvajalec javne službe veterinarsko higienske službe (v nadaljnjem besedilu: VHS) in organizacije za odvoz odpadkov ŽSP s koncesijo – KOTO d.o.o. Kadar pri izkoreninjenju APK nastanejo večje količine trupel, lahko uradni veterinar odredi, da ta trupla prevzame neposredno KOTO d.o.o. in jih odpelje v predelovalni obrat kategorije 1 KOTO d.o.o., kjer potem NVI opravi morebitno vzorčenje.

8.3.2. ODLOČANJE O VRSTI ODSTRANJEVANJA IN UNIČENJA TRUPEL ŽIVALI

Način uničevanja se za vsak primer posebej določi po navodilih DSNB. Trupla poginulih in usmrčenih prašičev spadajo med ŽSP kategorije 2 in se z njimi postopa v skladu s 13. členom Uredbe 1069/2009 ES oziroma točko 1(e) 19. člena Uredbe 1069/2009 ES.

V skladu z Uredbo o načinu, predmetu in pogojih izvajanja gospodarske javne službe ravnanja s stranskimi živalskimi proizvodi kategorije 1 in 2 (Uradni list RS, št. 134/06, 1/10 in 22/16) in 22. členom Pravilnika o živalskih stranskih proizvodih, ki niso namenjeni prehrani ljudi (Uradni list RS, št. 35/15 in 82/18) so v Sloveniji predvideni so naslednji načini neškodljive odstranitve trupel poginulih in usmrčenih živali:

- odvoz, predelava in neškodljivo uničenje trupel v predelovalnem obratu ŽSP kategorije 1 oziroma 2 v skladu z določili ŽSP uredbe;
- zakop na vnaprej določenih lokacijah v bližini okuženih gospodarstev in na lokacijah, ki jih na predlog DSNB določi generalni direktor UVHVVR z odločbo;
- zakop ali sežig trupel na okuženem gospodarstvu.

Pri odločanju o možnostih odstranitve trupel poginulih živali je treba upoštevati posebnosti vsakega primera posebej, vendar ima prednost pri izbiri odstranitve in uničenja vedno odstranitev v predelovalnem obratu za ŽSP (kafilacija), saj predstavlja, razen prevoza, ki dodaja nekoliko večje tveganje za širjenje bolezni, optimalen način odstranitve in uničenja v kontroliranih in predvidljivih razmerah.

Kriteriji, ki jih je pri odločanju o vrsti odstranitve treba upoštevati, so:

- dostopnost do območja, kjer se je pojavila APK,
- hitrost širjenja bolezni in razširjenost na območju, v državi ali njeni okolici,
- število in kategorija živali, namenjenih odstranitvi, ob upoštevanju kapacitete predelovalnega obrata kategorije 1 in 2,
- število in vrsta ustreznih prevoznih sredstev,
- ocena tveganja za okolje.

8.3.3. PREVOZ

Vozila, ki se uporabljajo pri prevozu trupel, morajo biti zaprta, nepropustna in primerna za popolno razkuževanje in dezinfekcijo. Pri prevozu morajo biti izpolnjena določila, predpisana v ŽSP uredbi. Poleg komercialnega dokumenta, določenega v ŽSP uredbi,

mora ob pojavu ali sumu bolezni prevoz živalskih trupel in odpadkov spremljati tudi listina o prevozu nevarnega blaga.

Prevoz trupel opravljata s svojimi prevoznimi sredstvi VHS in KOTO d.o.o., odvisno od količine trupel.

8.3.4. OPREMA

Osebe, ki delajo s trupli, morajo nositi ustrezno zaščitno obleko, obutev in opremo, ki jo je mogoče razkužiti (točka 9.2.6). Na kraju uničevanja trupel je treba nemudoma po uničenju opraviti temeljito razkuževanje objektov, ljudi, vozil, opreme in pribora. Del zaščitne opreme je dostopen na UVHVVR.

V skladu z določili državnega načrta zaščite in reševanja ob množičnem pojavu bolezni živali v RS imajo uradni veterinarji UVHVVR ob izbruhu APK dostop do opreme, potrebne za zakopavanje trupel oziroma do goriva v primeru sežiga trupel.

8.3.5. ODSTRANJEVANJE V PREDELOVALNEM OBRATU ZA ŽSP

Praviloma je treba za odvoz trupel poginulih ali usmrčenih živali v skladu z običajno veljavnim postopkom poklicati VHS, ki je organiziran v okviru NVI. VHS sprejme prijavo pogina in opravi prevoz trupel poginulih živali v vmesni obrat kategorije 1 ali 2 (zbiralnico trupel), ki jih ima v ta namen NVI organizirane po regionalnem ključu in so dostopne v seznamu obratov za ŽSP na enotnem spletišču državne uprave. NVI v svojih obratih, če je to določeno s sklepi DSNB, opravi patološko anatomsko diagnostiko poginulih živali po določenem vzorcu. Način prijave poginulih in usmrčenih živali ter možnosti prevzema in prevoza trupel ter obveznosti obeh služb so določene v zakonodaji, opisani v točki 8.3.1 tega poglavja.

Ob poginih oziroma usmrčitvah velikega števila živali lahko izjemoma opravi odvoz trupel živali neposredno iz gospodarstev tudi KOTO d.o.o. s svojimi prevoznimi sredstvi, če so le-ta ustrezno opremljena za nalaganje trupel na samem kraju pogina ali usmrčitve.

Trupla po opravljenem zbiranju in morebitni patološko anatomski diagnostiki ali po neposrednem zbiranju na kraju pogina oziroma usmrčitve, KOTO d.o.o. prepelje v predelovalni obrat na toplotno predelavo. Če prevoz trupel v predelovalni obrat KOTO izvede neposredno VHS, mora takrat, ko gre za trupla okuženih živali, o tem predhodno telefonsko obvestiti KOTO d.o.o. (točka 13.3).

V vseh primerih morajo imeti člani strokovne skupine možnost, da trupla pred uničenjem pregledajo in po potrebi odvzamejo ustrezne vzorce.

Celoten postopek neškodljivega odstranjevanja mora potekati pod nadzorom uradnega veterinarja.

Seznam vmesnih obratov, kjer se opravlja tudi patoanatomska diagnostika, je dostopen na enotnem spletišču državne uprave.

8.3.5.1. Osnovni podatki o obratih za predelavo in sežig ŽSP

8.3.5.1.1. Predelovalni obrati kategorije 1

V Sloveniji je registriran en predelovalni obrat kategorije 1, ki ima koncesijo za predelavo ŽSP kategorije 1 za območje cele Slovenije.

Obrat:

KOTO d.o.o.
Št. odobritve: SI-B-07-06-01
Agrokombinatska 80
1000 LJUBLJANA

Maksimalna kapaciteta predelave: 250 ton/dan

Koncesionirana minimalna kapaciteta: 5.000 ton/letno

8.3.5.1.2. Predelovalni obrati kategorije 2 in 3

V izjemnih primerih, če bi bile kapacitete predelave obrata KOTO d.o.o. presežene, obstaja možnost začasne uporabe in morebitne prekategorizacije drugih predelovalnih obratov kategorije 2 ali 3 za predelavo trupel. V ta namen bi bilo v Sloveniji možno uporabiti kapacitete vsaj še enega obrata za proizvodnjo bioplina, ki ima kot predobdelavo surovine pred bioplinskim procesom zagotovljen postopek predelave po metodi 1 (območje Prekmurja in SV Slovenije) ter predelovalnega obrata kategorije 3, ki ima zagotovljen postopek predelave po metodi 2 (območje Ljubljane in osrednje Slovenije). Zadnja rešitev je mogoča samo na podlagi sklepov DSNB ob ureditvi koncesijskih razmerij, določenih v Uredbi o načinu, predmetu in pogojih opravljanja gospodarske javne službe ravnanja s stranskimi živalskimi proizvodi kategorije 1 in 2, s koncedentom (Vlado RS) in koncesionarjem.

Seznam predelovalnih obratov je dostopen na enotnem spletišču državne uprave.

8.3.5.1.3. Obrati za sežig in so-sežig

Koncesionar KOTO d.o.o. zagotavlja sprotno neškodljivo odstranitev celotne dnevne proizvodnje mesno kostne moke s so-sežigom. So-sežig poteka v cementarnah v Sloveniji in drugih državah članicah EU. Maščobe, pridobljene pri predelavi ŽSP kategorije 1 in 2, se uporabijo za proizvodnjo biodizla.

Seznam obratov za sežig in so-sežig je dostopen na enotnem spletišču državne uprave.

8.3.6. IZJEMNE MOŽNOSTI ODSTRANJEVANJA IN UNIČEVANJA TRUPEL

ŽSP uredba daje v 19(1)(e) členu pristojnemu organu kot izjemo možnost zakopavanja ali sežiga trupel usmrčenih živali na kraju samem, kadar gre za pojav posebno nevarnih bolezni živali.

Dovoljenje za izjemno odstranitev trupel usmrčenih in poginulih živali izda OU UVHVVR po uradni dolžnosti v skladu z 22. členom Pravilnika o živalskih stranskih proizvodih, ki niso namenjeni prehrani ljudi (Uradni list RS, št. 35/15 in 82/18).

8.3.6.1. Zakopavanje

V skladu z 22. členom Pravilnika o živalskih stranskih proizvodih, ki niso namenjeni prehrani ljudi (Uradni list RS, št. 35/15 in 82/18) je mesto zakopa lahko a vnaprej določeno ali pa se določi na predlog DSNB z odločbo generalnega direktorja UVHVVR, če ustreza kriterijem za preprečevanje širjenja bolezni. Zakopavanje se opravi v skladu

z določbami ŽSP uredbe in 22. člena Pravilnika o živalskih stranskih proizvodih, ki niso namenjeni prehrani ljudi (Uradni list RS, št. 35/15 in 82/18).

Pred določitvijo mesta zakopa mora biti v vseh primerih za lokacijo opravljena ocena vplivov na okolje, ki jo pripravijo strokovnjaki s področja varovanja okolja.

Če ocena ni vnaprej pripravljena, je treba v postopek naknadno vključiti strokovnjake s področja varovanja okolja. Pri imetniku živali in lokalnih skupnostih je treba preveriti, če so v bližini viri oskrbe z vodo, lahko tudi zasebni. Lokacija mora biti dovolj daleč od cest, izogibati pa se je treba tudi pobočjem. Če je treba kopati na območju površinskih drenaž, je treba le-te po tem, ko se zemljišče posede, obnoviti.

Na zemljevidu je treba jasno označiti mesto zakopa. Fotokopijo je treba shraniti v lokalnem dosjeju v zvezi s primerom bolezni, podatke o lokaciji na zemljevidu pa posredovati glavnemu uradu UVHVVR. DSNB vodi evidenco o vseh lokacijah zakopavanja trupel živali.

Trupla usmrčenih živali je mogoče zakopati tudi v registriranih grobnicah, grobiščih, če le-ta še obstajajo in so z vidika nevarnosti prenosa bolezni in varovanja okolja še primerni za uporabo. Prevoz trupel in ostalih ŽSP ter drugih proizvodov (npr. krma, stelja, ipd.) se mora opraviti z nepropustnimi transportnimi sredstvi. Če gre za prevoz trupel, mora prevoz spremljati tudi listina o prevozu nevarnega blaga.

OU UVHVVR mora sestaviti in vzdrževati seznam možnih lokacij, ki so primerna za zakopavanje.

Jamo, namenjeno zakopavanju trupel živali in drugega materiala (nastil, krma), je najlažje izkopati z bagrom, uporabijo pa se lahko tudi buldožerji, nakladalci in druga strojna oprema. Jama z ravnimi stenami naj bo primerno široka, kar je odvisno od opreme in terena, oziroma načina polnjenja jame s trupli, dolga v odvisnosti od količine zakopanih trupel (jama se v obliki jarka podaljšuje glede na količino zakopanih trupel), globoka pa v odvisnosti od terena in višine talne vode. Primer: jama dolžine 6 metrov ter širine in globine 4 metre zadostuje za zakopavanje 60 trupel odraslih prašičev. Dno jame grobnice mora biti od nivoja talne vode oddaljeno vsaj 1 meter. Globina je odvisna tudi od količine trupel. Velikost jame je odvisna od količine materiala, namenjenega za zakopavanje. Če je treba poleg trupel zakopati še drug material, se to dela po plasteh, npr. plast nastila, plast krme, plast trupel, razkužilo in nato spet v opisanem vrstnem redu. Trupla se v jamo stresejo iz tovornjakov ali se potisnejo z buldožerji ali nakladalci. Plast prsti oziroma zemlje, ki sega do nivoja zemlje, mora biti debela najmanj 1 meter do 2 metra, nato pa se dodatno naloži zemlja v obliki gomile v debelini 1 do 2 metra, zasutje mora segati 1 meter preko stranskih robov jame. Ta dodatna gomila deluje kot utež, ki preprečuje dvigovanje trupel zaradi nastajanja plinov, dostop mesojedim živalim ter pomaga filtrirati vonj in absorbirati tekočino, ki nastaja pri razpadanju trupel. Evtanaziranim prašičem je treba pred zakopavanjem z nožem prebosti trebušno steno, da se onemogoči nastajanje in zastajanje plina v kadavrih. Trupla morajo biti pred zakopavanjem razkužena z razkužilom, ki deluje na virus APK.

Oddaljenost jame grobnice od vodnih zajetij za pitno vodo znaša 250 metrov, od rek in potokov 30 metrov.

Pri uničevanju trupel z zakopavanjem je treba v določenih časovnih razmikih odvzeti vzorce zakopanih trupel za ugotavljanje prisotnosti virusa APK.

8.3.6.2. Sežig

Za sežig trupel bi se odločili samo v primerih, ko ni možen odvoz v predelovalni obrat za ŽSP in ko tudi zakopavanje trupel ni mogoče.

Kraj sežiga trupel mora biti, kolikor je mogoče, daleč od javnosti, če to ne povečuje nevarnosti širjenja okužbe. Kadarkoli je mogoče, mora kraj ležati nižje od točke usmrtnive živali. O sežigu je treba obvestiti lokalno gasilsko enoto in lokalne oblasti.

Pri sežigu trupel se trupla najprej poškropi z enim od registriranih razkužil. Trupla je treba sežgati čimbolj temeljito.

Bistvo sežiga je, da se trupla naložijo na zadostno količino gorljivega materiala, obenem pa je omogočen dostop zadostni količini zraka pod grmado, da se doseže najvišja temperatura ognja, kar omogoči čim učinkovitejši sežig v čim krajšem času. Pred sežigom se trupla poškropi z ustreznim registriranim razkužilom.

Posebnega pomena pri izbiri prostora za sežig je:

- *izbira lokacije*: upoštevati je treba možne vplive vročine, dima in vonja na bližnje objekte, ceste in stanovanjske površine; sežigališče praviloma leži nižje kot trupla na mestu usmrtnive;
- *dostop do mesta sežiga*: za opremo za sestavo grmade in vzdrževanje ognja ter za dovoz goriva, trupel in ostalega materiala za sežig mora biti dostop čim lažji;
- *okolica grmade*: zagotoviti je treba primerno zaporo za ogenj okoli grmade – glede tega se je treba povezati z gasilci, ki bi zagotovili gasilsko opremo in nadzirali sežig;
- *gorivo*: za grmade potrebujemo dosti goriva, da pride do popolnega sežiga; vse gorivo mora biti pripravljeno pred začetkom sežiga. Za 1 GVŽ potrebujemo 3 bale slame (kvadri), 3 lesene hlode dolžine 2,5 m (0,3 m³), 23 kg sekanega lesa za vžig, 230 kg visoko kaloričnega premoga v kosih dolžine 15 do 20 cm (zelo pomembno je, da sta les in premog osušena, ne uporabljamo svežega lesa), 4 litre dizelskega, ali kurilnega olja.

Skladovnico za sežig trupel lahko naredimo na tleh ali jo dvignemo od tal. Če se skladovnica dela na tleh, se pod njo izkopljejo jarki (30 cm x 30 cm), ki potekajo v prevladujoči smeri vetra in delujejo kot ventilacijski kanali. Jarki so narejeni v intervalih na 1 meter vzdolž cele dolžine, predvidene za skladovnico. Skladovnica se tudi lahko dvigne od tal z balami slame in hlodi, ki potekajo vzporedno s prevladujočo smerjo vetra. Na to plast se položi še ena plast hlodov, ki so med seboj razmaknjeni okoli 20 cm in sekanega lesa za vžig. Na to se položi ostalo gorivo, na primer manjši hlodi ali bale slame in premog.

Trupla naložimo na skladovnico z bagri ali nakladalci, lahko pa uporabimo tudi traktorje.

Ko je nalaganje trupel končano in so vremenske razmere ugodne, namočimo skladovnico in trupla z dizelskim ali kurilnim oljem (ne z bencinom) in pripravimo vžigalne točke vzdolž skladovnice. Vžigalne točke lahko naredimo iz krp, namočenih v petrolej.

Odstranimo vsa vozila, osebe in ostalo opremo daleč stran od ognja. Na ogenj moramo ves čas paziti, in če je potrebno, dodajati gorivo s traktorjem, ki ima nameščen prednji nakladalec. Zagotoviti je treba, da vsako truplo ali njegov del, ki pade iz ognja, naložimo nazaj. Na dobro zgrajeni grmadi trupla zgorijo v 48 urah. Pepel se zakoplje, mesto sežiga pa se obnovi.

8.3.6.3. Sanacija zemljišča, uporabljenega za uničenje trupel

Kadar se zakopavanje ali sežiganje trupel opravlja na zemljiščih, je na le-teh zopet treba vzpostaviti prvotno stanje.

8.3.7. ZAŠČITNA OBLEKA

Osebe, ki delajo s trupli, morajo nositi primerno obleko in obutev, ki jo je mogoče razkužiti. Na kraju uničevanja trupel je treba nemudoma po uničenju opraviti temeljito razkuževanje ljudi, vozil in orodja (poglavje 9).

8.4. PREKINITEV POSTOPKOV UNIČEVANJA IN ODSTRANJEVANJA TRUPEL

Če pride med postopki uničevanja in odstranjevanja trupel živali do kakršnihkoli prekinitev, je treba trupla poškropiti z registriranim tovarniškim ali drugim ustreznim razkužilom (točka 9.1). Trupla živali se do nadaljevanja postopkov pustijo v zaprtem hlevu, tako da je preprečen dostop divjih živali. Za odvrčanje se lahko uporabi tudi obločne luči ali reflektorje.

9. ČIŠČENJE IN RAZKUŽEVANJE

Pri izvajanju razkuževanja ob pojavu APK je treba upoštevati, da se povzročitelj prenaša s kontaminirano obutvijo, oblačili in rokami vseh, ki so v tesnem stiku z okuženimi prašiči, nato z opremo, vozili, trupli poginulih prašičev in drugih živali kot so psi, mačke, perutnina in lisice. Te živali lahko prenašajo infektivni material na nogah in telesu. Zato je treba čiščenje in razkuževanje objektov opraviti povsod, kjer obstaja tveganje za prenos kužnine ob sočasni uporabi zaščitnih sredstev. Razkuževanje se smiselno izvaja glede na posamezno situacijo.

Razkuževanje ob pojavu APK se izvaja v skladu s Prilogo IV Delegirane uredbe 2020/687/EU. Za razkuževanje se uporabljajo razkužila s seznama iz točke 9.1, če DSNB ne odloči drugače.

Pogoji glede opreme in kadrov za izvajanje in vodenje razkuževanja morajo biti v skladu s Pravilnikom o pogojih za izvajanje veterinarske dejavnosti dezinfekcije, dezinfekcije in deratizacije (Uradni list RS, št. 72/04, 83/04 in 138/04).

9.1. RAZKUŽILA

Za razkuževanje ob pojavu APK so posebno učinkovita razkužila iz Tabele 4.

Tabela 4: Koncentracije, čas izpostavljenosti ter opozorila v zvezi z uporabo posameznih vrst razkužil

Vrsta razkužila	Končna koncentracija razkužila	Minimalni potrebni čas izpostavljenosti	Opombe
Ecocid S (Krka)	1%-3%	15 sek-60 minut	Odvisno od onesnaženja Slediti navodilom za uporabo*
Virkon S (DuPont)	1%-2% (odvisno od zamazanosti)	15-60 minut	Slediti navodilom za uporabo. Dodatek Propilen Glikola omogoča uporabo do -10 °C
Natrijev hipoklorit (AppliChem GmbH, Norris in partnerji d.o.o.)	2%-3% aktivnega klora	10-30 minut	Nevaren za dihala
Natrijev hidroksid (Tovarna Organika)	0,8%-2%	10-30 minut	Ne sme se uporabljati na površinah in izdelkih iz aluminija ali njegovih zlitin
Persan -Peroksiocetna kislina (Belinka Perkemija)	0,15%	vsaj 1 uro	Eksplzivna, korozivna. Učinkovita tudi v hladnem
Citronska kislina (Jurana)	0,2%	30 minut	Varna za dezinfekcijo oblačil in dekontaminacijo telesa
Incidin Rapid/Pro (Ecolab) (Glutaraldehyd, benzalkonijev klorid, didecilamonijev klorid)	2%	vsaj 2 uri	Hlapi so dražeči
Intercid (glutaral/ formaldehyd) (Vetpromet)	1%-8%	10-30 minut	Hlapi formalina so dražeči in strupeni. Uporablja se ga samo, če drugih razkužil ne moremo uporabiti

*Dokazano učinkovit proti virusu afriške prašičje kuge.

9.1.1. KOLIČINA UPORABLJENEGA RAZKUŽILA GLEDE NA POROZNOST MATERIALA

Za razkuževanje površin zadostuje do 400 ml delovne raztopine razkužila na kvadratni meter oziroma za porozne površine, kot sta beton ali les, je potreben tudi do dvakrat ali trikrat večji volumen razkužila.

9.1.1.1. Nekatere posebnosti glede vrste razkužil in pogojev uporabe

Glede na letni čas in pogoje dela razkuževanje prevoznih sredstev in zunanje opreme zahtevata posebne metode dela in opremo.

Površine opreme in transportnih sredstev je pogosto težavno očistiti in razkužiti zaradi njihove oblike, materiala in sestave, ker vedno obstaja veliko tveganje poškodb.

V zimskem času sta čiščenje in dezinfekcija površin, opreme in prevoznih sredstev težavnejša in manj učinkovita. Razpoložljiv čas za čiščenje in razkuževanje je velikokrat prekratek za zadovoljivo dolgo delovanje dezinfekcijskih sredstev (kontaktni čas). Na odprtem prostoru in v zimskem času ni mogoče izvesti zadovoljive dezinfekcije transportnih sredstev in opreme, ker mnoga razkužila ne delujejo pri temperaturah pod 10 °C. Redki, ki imajo dezinfekcijski učinek tudi pri nizkih temperaturah, kot je to na primer peroksiocetna kislina, imajo lahko nasprotno učinke – sta zelo korozivni. V tem primeru, še posebej, če gre za temperature pod lediščem, je edina rešitev razkuževanje transportnih sredstev v prostorih (lahko je tudi montažni objekt ali šotor), kjer so temperature višje od 10 °C.

Za razkuževanje prevoznih sredstev in opreme se postavi dezinfekcijska postaja, ki jo je treba postaviti na vhod ali ob izhod z okuženega območja. Lokacija mora biti na ravnem terenu z neprepustnimi površinami (npr. plastične folije). Dezinfekcijska postaja mora zdržati težo vozila oziroma opreme. Površina postaje mora biti dvakrat tolikšna kot je obseg največjega vozila ali opreme. Na vstopu in izstopu s postaje se postavi klančine, da se zaščiti območje postaje. Poleg prostora za prevozna sredstva oziroma opremo za čas delovanja razkužila morajo biti na dezinfekcijski postaji rezervoarji za čistila in razkužila (npr. kadi), krtače, škropilnice, vir vode, rezervoar in črpalka za zbiranje odpadnih vod ter zaloga razkužil. Uporabi se učinkovito razkužilo v ustrezni koncentraciji.

Vrsta in koncentracija razkužila (tudi čistila) sta odvisni od temperature okolja in zamazanosti površin.

Pri razkuževanju prevoznih sredstev in opreme je treba poleg zunanosti razkužiti tudi notranjost vozil (celotno vozilo, ne le gume) oziroma razstaviti opremo.

Priporočila za učinkovitejšo razkuževanje površin, opreme, prevoznih sredstev, gnoja in gnojevke:

- po prvem preliminarnem razkuževanju je prvi korak temeljito suho in mokro čiščenje vseh površin (vključno z namakanjem), opreme in prevoznih sredstev, da v naslednjem koraku razkužila dosežejo površine in jih ostanki nečistoč ne nevtralizirajo;
- po čiščenju s čistili je treba površine temeljito sprati, da ne pride do kemičnih reakcij z razkužili;
- očiščene površine je treba pred razkuževanjem temeljito osušiti, da ne prihaja do redčenja razkužil z zaostalo vodo;

- posebno pozornost je treba posvetiti poroznim in grobim površinam (les, omet), ki so še posebej težavne za čiščenje in razkuževanje, zato mora biti obdelava teh površin natančnejša;
- pri razkuževanju v zimskem času je treba uporabiti dvakrat višjo koncentracijo razkužila, kot se jo uporablja ob normalnih pogojih (pomladi do jeseni);
- za aldehide mora biti koncentracija trikrat višja;
- Ecocid S je dokazano učinkovit proti virusu APK, primeren je za razkuževanje vseh površin;
- Virkon bi po navodilih proizvajalca lahko uporabljali z dodatkom propilen glikola (sredstvo proti zamrzovanju), ki omogoča uporabo do -10 °C;
- klorna sredstva so odlična za razkuževanje čistih površin, niso pa učinkovita na površinah z zaostalimi nečistočami, prav tako niso učinkovita za razkuževanje ŽSP (tudi gnoj, gnojevka);
- delovna raztopina klornih preparatov naj ne presega 40 °C;
- klorna sredstva delujejo kot belilo, zato je z njimi treba rokovati previdno;
- natrijev hidroksid je učinkovit tudi v bolj zamazanih okoljih, vendar je koroziven;
- citronska in peroksiocetna kislina sta učinkoviti na razmeroma čistih površinah;
- glutaraldehid in formalin sta dražeča in kancerogena, vendar primerna za razkuževanje gnoja; razkuževanje gnoja, gnojevke in gnojnice z omenjenimi biocidi se izvaja na obstoječi ploščadi in v gnojnični jami ob izvajanju vseh varnostnih ukrepov osebne zaščite in zaščite okolja; v obdobju, ki je potrebno za razkužbo, se razkuženega gnoja, gnojevke in gnojnice ne meša z novim gnojem; pakiran gnoj naj bo pokrit z neprepustno folijo, gnojnična jama mora biti zaprta pred atmosferskimi vodami; po končanem predpisanem obdobju za razkužbo se lahko gnoj, gnojevko in gnojnico razvozi na površine - formalin in glutaraldehid se namreč v naravi razgradita v mravljinčno kislino ali glutarično kislino in ti dve v ogljikov dioksid in vodo (zaradi tega imata majhen vpliv na okolje);
- apno ima le majhen učinek na mikroorganizme, vendar spreminja pH okolja, kar poslabša pogoje za preživetje mikroorganizmov;
- v poletnem času je pri razkuževanju v okolju (zunaj) potrebno posebej paziti na previsoke temperature soncu izpostavljenih predmetov (sploh kovin in temnih površin), ki povzročajo prehitro hlapenje razkužil in s tem nezadostni čas delovanja razkužil;
- visoke temperature zraka v poletnem času povzročajo hitro hlapenje razkužil v dezinfekcijskih barierah, na kar je treba biti posebno pozoren in poskrbeti za vzdrževanje ustrezne koncentracije razkužil;
- dezinfekcijske barriere za osebni in tovorni promet se hitro umažejo zaradi vnosa nečistoč, kar vpliva na učinkovito delovanje razkužil, zato jih je treba redno obnavljati (čiščenje, praznjenje, polnjenje oziroma dodajanje razkužil).

9.2. POSTOPKI ČIŠČENJA IN RAZKUŽEVANJA

Protokol čiščenje in razkuževanja:

- mehanično odstranjevanje organskih snovi,
- namakanje,
- pranje,
- nanos detergenta,

- spiranje detergenta,
- sušenje,
- nanos razkužila,
- ustrezen kontaktni čas,
- sušenje.

9.2.1. RAZKUŽEVANJE OBJEKTOV

Postopek čiščenja in razkuževanja:

- priprave na razkuževanje:
- izključitev električne napeljave;
- demontaža opreme;
- praznjenje kanalov z gnojevko;
- predhodno razkuževanje;
- močenje zasušenih površin;
- odstranjevanje grobe nečistoče;
- čiščenje;
- razkuževanje napajalnega sistema;
- glavno razkuževanje s pršenjem razkužil na površine;
- sušenje;
- razkuževanje zunanosti objektov.

9.2.2. RAZKUŽEVANJE DRUGE OPREME

Glede na kakovost materialov se lahko opremo razkuži:

- kovinska oprema – Ecocid S, drugo;
- leseni predmeti – Ecocid S, kavstična soda, citronska kislina, peroksiocetna kislina, Intercid;
- usnjeni predmeti – Ecocid S, drugo;
- tkanine – Ecocid S, Incidin, likanje.

9.2.3. RAZKUŽEVANJE SENA, SLAME, GNOJA IN GNOJEVKE

Gnoj se razkuži v skladu s postopki iz Priloge IV Delegirane uredbe 2020/687/EU.

9.2.3.1. Razkuževanje gnojevke

Pri razkuževanju gnojevke je pomembno naslednje:

- gnojevko moramo dobro homogenizirati;
- razkužilo moramo dodajati na različna mesta hkrati;
- po dodanem razkužilu moramo mešati gnojevko najmanj eno uro;
- gnojevka mora biti v stiku z razkužilom najmanj 7 dni;
- ob izvajanju razkuževanja in v času izpostavljenosti moramo preprečiti dotok sveže gnojevke.

Kot razkužilo lahko uporabimo:

- sveže gašeno apno: 40-60 l/m³, čas izpostavljenosti vsaj 4 dni, primerno tudi za temperature med 0 in 10 °C;
- natrijev hidroksid: 16-30 l/m³, čas izpostavljenosti vsaj 4 dni, primerno tudi za temperature med 0 in 10 °C;
- formalin: 35-37% raztopina formaldehida v vodi, 25-40 l/m³, čas izpostavljenosti vsaj 4 dni, NI primerno za temperature pod 10 °C (učinkovitost manjša že pri temperaturah pod 20 °C.

Gnojevko se lahko pusti mirovati dalj časa, kot je čas preživetja povzročitelja.

Pri razkuževanju gnoja:

- razkužilo moramo dodajati na različna mesta;
- gnoj dobro premešati z razkužilom;
- po vnosu razkužila v gnoj se le-tega pakira.

Kot razkužilo lahko uporabimo:

- sveže gašeno apno: 40% raztopina, 40-60 l/m³, čas izpostavljenosti vsaj 4 dni, primerno tudi za temperature med 0 in 10 °C;
- 10% formaldehid (približno 30% formalin), 1-1,5 l/m³;
- 4% glutaralaldehid (pri pH gnoja 8,0 - 8,5), 1-1,5 l/m³.

9.2.4. RAZKUŽEVANJE POVRŠIN

Razkuževanje drugih površin, kot so dvorišča, izpusti, pašniki lahko izvedemo s spremembo pH sredine, delovanjem sončnih žarkov ali s kemičnim razkuževanjem. Pred tem je treba opraviti mehanično čiščenje površin, odstranjevanje plevela, košnjo, oranje.

9.2.4.1. Razkuževanje površin, kjer se izvaja usmrnitev živali

Kadar se usmrnitev živali izvaja na prostem, je treba opraviti razkuževanje talnih površin z raztopino natrijevega hidroksida.

9.2.5. RAZKUŽEVANJE PREVOZNIH SREDSTEV

Prevozna sredstva, prikolice in priključke, ki se uporabljajo na gospodarstvu je treba očisti in razkužiti po postopku:

- predhodno razkuževanje;
- čiščenje;
- končno razkuževanje.

9.2.5.1. Razkuževalne bariere in preproge na cestišču

Če je na vhodu na gospodarstvo razkuževanje učinkovito izvedeno, razkuževalne bariere ali preproge čez javne ceste večinoma niso potrebne.

Kadar to ni dovolj učinkovito zaradi bližine drugih gospodarstev in podobnega, se postavijo še razkuževalne bariere na cestah, ki vodijo iz okuženega območja, pa tudi drugje, če je to potrebno.

9.2.6. RAZKUŽEVANJE DELAVCEV IN OBLEKE

- na posebnem razkuževalnem mestu se mora osebje umiti in razkužiti;
- rokavice za enkratno uporabo je treba razkužiti, preden se jih sname;
- v ločene plastične vreče se odloži oprema, namenjena za sežig in obleka, ki gre v nadaljnje čiščenje in razkuževanje;
- zaščitno opremo iz plastike ali gume je treba oprati in položiti v razkužilo;
- pralno obleko je treba namočiti v razkužilo in zapakirati v plastično vrečo;
- obleko je treba avtoklavirati ali prekuhati (95 °C v pralnem stroju), zunanost vreče pa razkužiti.

V primeru, da bo oseba opremo uporabljala tudi naslednje dni, lahko oprema ostane na mestu razkuževanja. V nasprotnem primeru se mora oprema zapakirati v plastično vrečo, zunanost vreče pa razkužiti.

Če se obleke ne da razkužiti in je bila v stiku s kužnim materialom, jo je treba sežgati.

9.3. VARNOSTNI UKREPI

Varnostni ukrepi, ki jih je treba upoštevati pri čiščenju in razkuževanju:

- vsi delavci morajo pri pripravi raztopin razkužila in izvajanju razkuževanja za zaščito nositi gumijaste škornje, kombinezone, zaščitna očala in pokrivalo za glavo in respiratorje, če se razkuževanje opravlja v zaprtem prostoru;
- na vseh mestih, kjer se uporabljajo nevarne kemikalije, mora biti nameščena škatla s prvo pomočjo;
- pred začetkom dela mora veterinar, ki je odgovoren za razkuževanje, osebje, ki sodeluje pri razkuževanju in imetnika gospodarstva obvestiti o varnosti pri delu in o škodljivih učinkih uporabljenih kemikalij na ljudi, živali in okolje;
- pri delu s koncentriranimi lugi in kislinami je treba upoštevati nevarnosti za osebje in stroje;
- kadar se razkužuje prostore z zapletenimi električnimi napeljavami, je treba vedno poskrbeti, da napeljave prej pregleda in oceni usposobljen strokovnjak.

9.4. POTRDILO O OPRAVLJENEM RAZKUŽEVANJU

Ko je razkuževanje končano, odgovorni veterinar podpiše potrdilo o opravljenem razkuževanju; vodja LSNB pregleda okuženo gospodarstvo, vključno z jamo za zakopavanje ali lokacijo sežiga.

Če je razkuževanje ustrezno opravljeno, lahko vodja LSNB sam podpiše potrdilo in ga posreduje DSNB.

9.5. DEZINSEKCIJA IN DERATIZACIJA

Po opravljenem razkuževanju se v objektu in okolici opravita še dezinfekcija in deratizacija.

10. POSTOPKI V KLAVNICI

V tem poglavju so opisani postopki ravnanja z dovzetnimi živalmi z neokuženih gospodarstev, ki izvirajo z območja z omejitvami (zaščitno ali ogroženo območje), določenega zaradi pojava APK in so namenjene klanju.

10.1. IZBRANA KLAVNICA

Dovzetne živali, ki izvirajo z območja z omejitvami se lahko zakolje samo v izbrani klavnici. Izbrana klavnica je klavnica odobrena v skladu z Uredbo 853/2004/ES in jo ob vsakem izbruhu APK določi DSNB s sodelovanjem OU. Pri izbiri klavnice se upošteva dogovor oziroma privolitev nosilca dejavnosti, ki je odgovoren za izbrano klavnico.

Izbrana je lahko samo takšna klavnica, ki:

- zagotavlja popolnoma ločeno namestitev dovzetnih živali, ki izvirajo z zaščitnega ali ogroženega območja od drugih dovzetnih živali v klavnici. Če v hlevu klavnice ni možna popolna ločitev, smejo v izbrano klavnico dovzetne živali z zaščitnega ali ogroženega območja šele takrat, ko je že opravljen redni dnevni zakol,
- zagotavlja, da so vsi postopki obdelave trupov, ki izvirajo od dovzetnih živali z zaščitnega ali ogroženega območja, vključno s skladiščenjem in transportom, popolnoma ločeni od postopkov obdelave trupov, ki izpolnjuje vse predpisane pogoje.

Uradni veterinar, pooblaščen za izbrano klavnico, mora biti o vsaki pošiljki dovzetnih živali, namenjenih v zakol, ki izvira z zaščitnega ali ogroženega območja, predhodno posebej obveščen. O nameravani pošiljki živali prejme obvestilo uradnega veterinarja pristojnega območnega urada preko elektronske pošte.

Uradni veterinar, pooblaščen za izbrano klavnico, mora uradnemu veterinarju, ki pošilja živali z zaščitnega ali ogroženega območja v izbrano klavnico, potrditi preko elektronske pošte, da je o zadevi obveščen in soglaša, da sprejme te živali v zakol.

Če izbrana klavnica leži znotraj zaščitnega ali ogroženega območja, lahko kolje dovzetne živali, ki ne izvirajo z zaščitnega ali ogroženega območja, če:

- je uradni veterinar, pooblaščen za izbrano klavnico o prihodu dovzetnih živali obveščen in s prihodom soglaša, ter uradnemu veterinarju, ki pošilja dovzetne živali v klavnico, potrdi zakol,
- so dovzetne živali popolnoma ločene od živali, ki izvirajo z zaščitnega ali ogroženega območja,
- so živali, namenjene za redni zakol, zaklane pred zakolom živali, ki izvirajo z zaščitnega ali ogroženega območja,
- zagotavlja, da so zakol in vsi postopki obdelave trupov dovzetnih živali, vključno s skladiščenjem in transportom, popolnoma ločeni od postopkov obdelave trupov živali, ki izvirajo od živali z zaščitnega ali ogroženega območja,
- se ŽSP odstranijo pod nadzorom uradnega veterinarja v skladu z ŽSP uredbo.

10.1.1. POGOJI ZA SPREJEM IN ZAKOL DOVZETNIH ŽIVALI Z ZAŠČITNEGA OBMOČJA

Vsako vozilo, ki v klavnico pripelje dovzetne živali z zaščitnega območja, mora biti zapečaten s plombo UVHVVR.

Uradni veterinar v klavnici opravi ponovni *ante mortem* pregled vsake posamezne pošiljke. Če ugotovi, da so živali zdrave oziroma ne kažejo kliničnih znakov bolezni, dovoli zakol.

Če klavnica v istem dnevu kolje dovzetne živali, ki ne izvirajo z zaščitnega območja, se mora klanje dovzetnih živali z zaščitnega območja izvesti po koncu rednega zakola.

Pregled po zakolu lahko opravi samo uradni veterinar.

Po sprejemu, zakolu in obdelavi trupov dovzetnih živali je treba pod nadzorom uradnega veterinarja temeljito oprati in razkužiti vse prostore, opremo, vozila in druge predmete, ki so prišli v kontakt z dovzetnimi živalmi ali mesom, ki prihaja z zaščitnega območja.

Uradni veterinar poostreno preverja, če si osebje, ki prihaja pri svojem delu v kontakt z dovzetnimi živalmi ali mesom, po končanem delu temeljito umije in razkuži roke. Prav tako poostreno preverja postopke manipulacije z delovno obleko in zaščitno opremo (le-to je treba po končanem delu uničiti ali termično obdelati – prekuhati ali temeljito oprati in razkužiti).

Uradni veterinar preveri ali se za razkuževanje uporabljajo razkužila, ki delujejo na virus APK. Prav tako preveri ali se uporabljajo po navodilih proizvajalca oziroma v skladu s točko 9.1 (ustrezna koncentracija razkužil).

ŽSP se pod nadzorom uradnega veterinarja označijo in odstranijo kot ŽSP kategorije 2 v skladu z ŽSP uredbo.

O vseh dejanjih, povezanih s klanjem dovzetnih živali z zaščitnega območja, vodi uradni veterinar v dnevniku uradnega nadzora natančen popis opravljenih dejanj oziroma ugotovitev.

10.1.2. POGOJI ZA SPREJEM IN ZAKOL DOVZETNIH ŽIVALI Z OGROŽENEGA OBMOČJA

Vsako vozilo, ki v klavnico pripelje živali z ogroženega območja, mora biti zapečaten s plombo UVHVVR.

Po pregledu spremne dokumentacije mora uradni veterinar v klavnici opraviti ponovni *ante mortem* pregled vsake posamezne pošiljke. Če ugotovi, da so živali zdrave oziroma ne kažejo kliničnih znakov bolezni, dovoli zakol.

Klanje živali z ogroženega območja se izvede po koncu rednega zakola. Če to ni možno, se mora izvesti temeljito čiščenje in razkuževanje pred zakolom drugih živali.

Po sprejemu in zakolu živali je treba pod nadzorom uradnega veterinarja temeljito oprati in razkužiti vse prostore, opremo, vozila in druge predmete, ki so prišli v kontakt z živalmi, ki prihajajo z ogroženega območja.

Uradni veterinar poostreno preverja, če si osebje, ki prihaja pri svojem delu v kontakt z živalmi, po končanem delu temeljito umije in razkuži roke. Prav tako poostreno preverja postopke manipulacije z delovno obleko in zaščitno opremo (le-to je treba po končanem delu uničiti ali termično obdelati – prekuhati ali temeljito oprati in razkužiti).

Uradni veterinar preveri, ali se za razkuževanje uporabljajo taka razkužila, ki delujejo na virus APK. Prav tako preveri ali se uporabljajo po navodilih proizvajalca oziroma v skladu s točko 9.1 (ustrezna koncentracija razkužil).

ŽSP se pod nadzorom uradnega veterinarja označijo in odstranijo kot ŽSP kategorije 2 v skladu z ŽSP uredbo.

O vseh dejanjih, povezanih s klanjem živali z ogroženega območja, vodi uradni veterinar v dnevniku uradnega nadzora natančen popis opravljenih dejanj oziroma ugotovitev.

10.1.3. POSTOPKI MANIPULACIJE IN USPOSABLJANJE MESA Z ZAŠČITNEGA ALI OGROŽENEGA OBMOČJA

Uradni veterinar v klavnici opravlja nadzor v vseh fazah manipulacije z mesom, da se prepriča, da meso, ki izvira od živali z zaščitnega ali ogroženega območja, v nobeni fazi obdelave ne pride v stik z mesom, ki izpolnjuje vse predpisane zahteve oziroma pogoje.

Meso živali, ki izvirajo iz zaščitnega ali ogroženega območja, mora biti označeno tako, kot to določa Priloga IX Delegirane uredbe 2020/687/EU:

- oznaka zdravstvene ustreznosti za sveže meso iz Uredbe 853/2004/ES z dodatnim diagonalnim križem, sestavljenim iz dveh ravnih črt, ki se križata na sredini žiga na način, ki zagotavlja čitljivost podatkov na žigu;
- namesto oznake zdravstvene ustreznosti iz prejšnje alineje je dovoljena uporaba ovalne oznake zdravstvene ustreznosti, široke 6,5 cm in visoke 4,5 cm ter mora vsebovati naslednje jasno čitljive podatke:
 - v zgornjem delu kratico imena države SI ali ime države SLOVENIJA z velikimi tiskanimi črkami;
 - v sredini številka veterinarske odobritve obrata;
 - v spodnjem delu z velikimi črkami kratico EU;
 - dve diagonalni črti, ki se križata na sredini žiga na način, da ne zakrivata ostalih podatkov na oznaki.
 - črke morajo biti visoke najmanj 0,8 cm, številke pa najmanj 1 cm;
- oznaka zdravstvene ustreznosti mora biti nameščena pod neposrednim nadzorom uradnega veterinarja, odgovornega za izvajanje veterinarskih pregledov in preverjanje pogojev zdravstvenega varstva živali v obratih za proizvodnjo svežega mesa.

Izvoz ali trgovanje s tako označenim svežim mesom je prepovedano.

Tako označeno sveže meso se lahko prepelje samo do obrata, kjer se ga usposobi. Usposabljanje lahko poteka samo na teritoriju Republike Slovenije v obratu, odobrenem v skladu z Uredbo 853/2004/ES. Obrat za usposabljanje mesa ob vsakem izbruhu APK posebej izbere DSNB s sodelovanjem OU. Pri izbiri se upošteva dogovor oziroma privolitev nosilca dejavnosti, ki je odgovoren za izbran obrat za usposabljanje mesa.

DSNB lahko izbere samo takšen obrat, ki lahko zagotovi popolnoma ločene postopke obdelave in usposabljanja takega mesa.

Uradni veterinar, pooblaščen za obrat, kjer bo potekalo usposabljanje, mora biti o vsaki pošiljki mesa, namenjenega v usposabljanje, predhodno posebej obveščen. Prav tako mora uradnemu veterinarju, ki pošilja meso z zaščitnega območja v usposabljanje, potrditi, da je o zadevi obveščen in soglaša, da sprejme meso.

Pošiljke mesa, namenjene v usposabljanje, se prevažata v vozilih, ki jih zapečati uradni veterinar ali so bila zapečateni pod njegovim nadzorom in jih spremlja dokument iz točke 13.7.12.

Postopek usposabljanja mesa mora potekati v skladu s 33. oziroma 49. členom in Prilogo VII Delegirane uredbe 2020/687/EU. Po predpisanem usposabljanju je meso/izdelki uporabno brez omejitev.

Po obdelavi mesa je treba pod nadzorom uradnega veterinarja temeljito oprati in razkužiti vse prostore, opremo, vozila in druge predmete, ki so prišli v kontakt s svežim mesom, ki prihaja z okuženega območja.

Uradni veterinar poostreno preverja, če si osebje, ki prihaja pri svojem delu v kontakt s svežim mesom, po končanem delu temeljito umije in razkuži roke. Prav tako poostreno preverja postopke manipulacije z delovno obleko in zaščitno opremo (le-to je treba po končanem delu uničiti ali termično obdelati – prekuhati ali temeljito oprati in razkužiti).

Uradni veterinar preveri ali se za razkuževanje uporabljajo taka razkužila, ki delujejo na virus APK. Prav tako preveri ali se uporabljajo po navodilih proizvajalca oziroma v skladu s točko 9.1 (ustrezna koncentracija razkužil).

O vseh dejanjih, povezanih z usposabljanjem mesa vodi uradni veterinar v dnevniku uradnega nadzora natančen popis opravljenih dejanj oziroma ugotovitev.

11. APK PRI DIVJIH PRAŠIČIH

Divji prašiči so enako dovzetni za APK kot domači. V državah EU so se prvi primeri bolezni pojavili pri divjih prašičih, šele kasneje se je bolezen prenesla na domače prašiče. Zaradi tega je pomembno, da lovci sporočijo najdbo vsakega poginulega in povoženega divjega prašiča, saj lahko hitra ugotovitev bolezni zmanjša posledice, ki jih povzroča APK.

11.1. UKREPI

11.1.1. SUM NA APK

Na možno prisotnost APK v populaciji divjih prašičev kažejo naslednji znaki:

- na določenem območju najdenih več poginulih divjih prašičev v kratkem časovnem obdobju;
- poginjen (ali več) divji prašič najden na območju, kjer je tveganje za pojav APK zaradi epizootiološke situacije v sosednjih državah ali območjih veliko, v skladu z opravljeno analizo tveganja;
- pri rednem odstrelu divjih prašičev ugotovljene spremembe, ki kažejo na možnost okužbe z APK;
- klinični znaki pri divjih prašičih, na podlagi katerih bi lahko posumili na APK (nenavadno obnašanje divjih prašičev, neboječ, zaostaja za tropom, leži....).

Lovec, ki je ugotovil spremembe zdravstvenega stanja v populaciji divjih prašičev, na podlagi katerih bi lahko posumili na možno prisotnost APK oziroma upravljavec lovišča/lovišča s posebnim namenom, na območju katerega so bile spremembe ugotovljene (v nadaljnjem besedilu: prijavitelj), mora to takoj sporočiti UVHVVR na dežurno telefonsko številko DSNB ali na Center za obveščanje (112).

Informacija o spremembah zdravstvenega stanja v populaciji divjih prašičev mora vsebovati najmanj naslednje podatke:

- ime in priimek prijavitelja ter kontaktni podatki;
- lokacija (x, y);
- razlogi za prijavo;
- število in kategorije prizadetih/poginulih živali;
- morebitne vidne spremembe;
- čas ugotovitve sprememb.

Če je prijavitelj prijavo sprememb podal preko telefona, mora v roku 24 ur podatke o prijavi sprememb zdravstvenega stanja v populaciji divjih prašičev posredovati tudi v pisni obliki na elektronski naslov UVHVVR: gp.uvhvvr@gov.si ali po faksu 01 300 13 57.

Obrazec za prijavo sprememb zdravstvenega stanja v populaciji divjih prašičev je v prilogi 13.7.13 načrta ukrepov.

O sumu na bolezen UVHVVR obvesti imetnike domačih prašičev in lovce na območju, kjer je bil postavljen sum na APK.

Pri vseh najdenih poginulih in povoženih divjih prašičih (ne glede na ocenjen vzrok pogina) NVI opravi preiskave na prisotnost APK.

11.1.2. POTRDITEV APK

Primarni pojav afriške prašičje kuge pri divjih prašičih pomeni vsak primer pojava afriške prašičje kuge pri divjih prašičih na področju, kjer se ne izvajajo ukrepi ob sumu oziroma potrditvi bolezni pri divjih prašičih ali izkoreninjenje bolezni iz populacije divjih prašičev.

Po potrditvi primarnega pojava UVHVVR:

- skliče skupino strokovnjakov, ki vključuje veterinarje, lovce, biologe in epizootiologe in pomaga pri proučitvi epizootiološkega stanja in določitvi okuženega območja, določitvi ustreznih ukrepov, ki lahko vključujejo tudi prepoved izvajanja lova in prepoved krmljenja divjih prašičev, pripravi načrta za izkoreninjenje bolezni in preverjanju učinkovitosti ukrepov, sprejetih za izkoreninjenje bolezni na okuženem območju,
- uvede uradni nadzor vseh rej prašičev na določenem okuženem območju, kjer uradni veterinar odredi popis vseh kategorij prašičev na vseh gospodarstvih (ki ga izvedejo veterinarske organizacije s koncesijo), osamitev prašičev oziroma prepoved gibanja prašičev znotraj gospodarstva, da se prepreči stik z divjimi prašiči, prepoved premikov prašičev z in na gospodarstvo, postavitve razkuževalnih barier na vhodu in izhodu gospodarstva in v posamezne objekte, higienske ukrepe za osebe, ki prihajajo in zapuščajo sumljivo gospodarstvo zaradi zmanjšanja nevarnosti širjenja bolezni, preiskave vseh poginulih prašičev in prašičev na gospodarstvu, ki kažejo znake bolezni, prepoved vnosa delov divjih prašičev, opreme in pribora, ki bi lahko bili okuženi z virusom bolezni v reje domačih prašičev, prepoved prometa in gibanja prašičev, njihovega semena, zarodkov in jajčec iz okuženega območja, za namene trgovanja znotraj Evropske unije,
- odredi, da je treba o vsakem poginulem in ustreljenem divjem prašiču na okuženem območju obvestiti uradnega veterinarja in opraviti preiskave na prisotnost virusa bolezni ter trupla divjih prašičev, pri katerih je bila ugotovljena bolezen, neškodljivo uničiti pod uradnim nadzorom,
- odredi laboratorijske preiskave izolata virusa bolezni za določitev genotipa virusa.

11.1.3. IZKORENINJENJE APK

UVHVVR po potrditvi APK v populaciji divjih prašičev pripravi načrt izkoreninjenja. Pri pripravi načrta izkoreninjenja sodeluje skupina strokovnjakov.

Načrt izkoreninjenja vsebuje naslednje podatke:

- rezultate epizootiološke poizvedbe in geografska razširjenost bolezni,
- določitev okuženega območja,
- sodelovanje med različnimi službami (biologi, lovci, lovske organizacije, veterinarske organizacije, službe za zaščito prostoživečih živali),
- opis obveščevalne kampanje za lovce,
- način odstranjevanja ustreljenih in poginulih divjih prašičev,
- opis programa nadzora in preventivnih ukrepov na gospodarstvih s prašiči znotraj okuženega območja,
- ukrepe za spremljanje bolezni, ki se uvedejo po poteku 12 mesecev od zadnjega potrjenega primera,
- druge potrebne ukrepe.

Za nadzor in izkoreninjenje APK v populaciji divjih prašičev je priporočljivo izvajanje naslednjih ukrepov:

- polaganje omejenih količin krme (ne več kot 10 kg/m²/mesec) z namenom privabljanja je dovoljeno le zaradi odstrela;
- trajno krmljenje je prepovedano;
- vzpodbuja se ciljni odstrel odraslih svinj in mladic;
- celoten odstrel naj bo uravnotežen med moške in ženske živali (50% vsakih), pri čemer naj bo poudarek pri doseganju kvote pri ženskih živalih na odraslih svinjah in mladica;
- pri odstrelu je treba paziti, da ne pride do velikih premikov živali.

11.1.4. UKREPI ZA LOVCE

11.1.4.1. Ukrepi pred ugotovitvijo APK

Tudi ob odsotnosti bolezni je pomembno, da lovci izvajajo ukrepe biološke varnosti, saj s tem preprečujejo širjenje bolezni in prenos na domače prašiče:

- pomembno poznavanje divjadi in postopka ravnanja z njo po uplenitvi; ključnega pomena je prepoznavanje obolele živali oziroma sprememb na organih po odstrelu - organe z morebitnimi spremembami je treba predložiti pregledniku (usposobljeni osebi) oziroma veterinarju; ob sumu na spremembe, ki bi lahko kazale na APK (krvavitve po organih, povečana vranica), je treba poklicati na Center za obveščanje na telefonsko številko 112 ali DSNB (prijava sprememb zdravstvenega stanja v populaciji divjih prašičev);
- pri ravnanju z uplenjeno divjadjo uporabljamo zaščitne rokavice oziroma sredstva za razkuževanje rok; rokavice po uporabi neškodljivo odstranimo; ob zupuščanju lovišča grobo očistimo obutev (še posebej podplat) in obleko; ob stiku s krvjo oziroma drugimi izločki uplenjene divjadi očistimo in razkužimo roke, obuvale in lovski pribor; onesnaženo lovsko obleko operemo pri najmanj 40 °C z navadnim detergentom, lovskega psa, onesnaženega s krvjo oziroma drugimi izločki uplenjene divjadi, operemo s šamponom za pse.

Prav tako je pomembno, da lovci, ki imajo doma prašiče ali prihajajo z njimi v stik, izvajajo biovarnostne ukrepe za preprečevanje vnosa bolezni na gospodarstvo:

- po končanem lovu očistite in razkužite obutev, oblačila in opremo, prevozna sredstva in vse drugo, kar bi lahko prišlo v stik z virusom;
- pri delu z domačimi prašiči dosledno uporabljajte zaščitna oblačila in obutev ter poskrbite za razkuževanje (razkuževalne bariere pred vstopom v hleve, uporaba razkužil za roke, ...);
- domači prašiči ne smejo priti v stik s krvjo ali predmeti, ki so se uporabljali po lovu in so lahko prišli v stik s truplom divjega prašiča;
- v hlev ne vstopajte z lovsko obleko in opremo in ne spuščajte lovskega psa k prašičem;
- preden vstopite v objekte z domačimi prašiči, se temeljito umijte ter zamenjajte obleko in obutev;
- domačim prašičem preprečite stik z živimi divjimi prašiči ali njihovimi trupli.

11.1.4.2. Ukrepi po ugotovitvi APK

Lovci morajo pri lovu na območju, kjer je bila ugotovljena APK, dosledno izvajati biovarnostne ukrepe, s katerimi se zmanjšuje možnost prenosa APK z divjih na domače prašiče, in so navedeni v prejšnji točki. Pred pranjem se lovsko obleko namaka enem od primernih razkužil, navedenih v točki 9.1, zelo pomembno pa je tudi, da se obutev dobro očisti in razkuži.

Poleg tega morajo lovci upoštevati še naslednje biovarnostne ukrepe:

- prepoved iztrebljanja divjih prašičev po odstrelu na terenu;
- odstreljene divje prašiče morajo lovci obvezno dostaviti v najbližji odobren obrat za sprejem in zbiranje odstreljene divjadi (v nadaljnjem besedilu: obrat); v obrat jih morajo lovci pripeljati na način, da je čimbolj onemogočeno iztekanje telesnih tekočin (npr. uporaba PVC vreč, zavijanje v PVC folijo);
- ustreljeni divji prašiči morajo ostati v zbiralnici na območju lovišča do rezultatov diagnostičnih preiskav; vsak trup mora biti individualno označen, s čimer je zagotovljena sledljivost;
- po vsaki manipulaciji s trupi divjih prašičev morajo biti prostori in uporabljena oprema (vključno z vozili) očiščeni in razkuženi;
- ŽSP morajo biti odstranjeni v skladu z določbami ŽSP Uredbe.

11.1.5. ODSTRANJEVANJE TRUPEL

Na območju, kjer je bila ugotovljena APK, je treba vsako najdeno truplo divjega prašiča odstraniti na način, da se prepreči širjenje bolezni.

Najdena trupla ali dele trupel odstrani veterinarsko higienska služba z odvozom v predelovalni obrat ŽSP. V kolikor to ni mogoče (nedostopen teren), se lahko najdena trupla ali dele trupel odstrani z zakopavanjem ali sežiganjem. Pri tem je treba zagotoviti, da je truplo zakopano oziroma zaščiteno tako, da do njega ne pridejo druge živali. Pri tem se smiselno uporabijo postopki, opisani v točki 8.3.6. Pred odstranitvijo je treba odvzeti vzorce za laboratorijske preiskave.

8.3.6

12. BIOVARNOST

Biovarnost pomeni izvajanje praktičnih ukrepov, s katerimi preprečimo oziroma zmanjšamo tveganje za vnos povzročiteljev bolezni v populacije in med populacijami divjih in domačih prašičev ter širjenje povzročiteljev in razvoj bolezni znotraj populacij. Biovarnost v rejah domačih prašičev

Pri določanju biovarnostnih ukrepov je pomembna lokacija reje, vključno z razdaljo od ostalih rej ali mesta potencialne okužbe. Pred izdelavo načrta biovarnosti je treba natančno oceniti posamezno rejo in določiti najverjetnejša tveganja za vnos bolezni v rejo oziroma širjenje iz reje.

Glavne poti vnosa APK v rejo so:

- neposreden kontakt med prašiči,
- posredno preko ljudi, obleke in obutve, prevoznih sredstev, opreme, pribora, kontaminirane krme, vode, semena, stelje, itd.

12.1.1. OZNAČITEV ŽIVALI IN ZAGOTAVLJANJE SLEDLJIVOSTI

Označitev živali in zagotavljanje sledljivosti premikov predstavlja enega glavnih ukrepov pri nadzoru bolezni. Vsako gospodarstvo, na katerem se nahajajo prašiči, mora biti registrirano – gospodarstvo dobi KMG-MID številko, pod katero je zavedeno v Centralnem registru prašičev, ki se vodi na Upravi za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin. Vsi imetniki prašičev, ki redijo več kot enega prašiča hkrati, morajo biti vpisani v evidenco imetnikov rejnih živali. To velja tudi za imetnike, ki redijo prašiče samo občasno za lastno porabo. Imetnik mora poskrbeti, da so njegove živali ustrezno označene (individualna ušesna znamka ali skupinska identifikacijska številka). Na gospodarstvu mora imetnik voditi posodobljen Register prašičev na gospodarstvu (RPG), iz katerega morajo biti razvidni trenutni stalež živali in kronološko vodeni zapisi o prihodih in odhodih živali ter o ponovnih označitvah živali, v primeru izgubljenih ušesnih znamk.

Pred vsakim nakupom živali je treba preveriti zdravstveni status reje, iz katere prihajajo živali. Živali je treba kupovati le iz preverjenih rej, o čemer se lahko rejci pozanimajo tudi pri veterinarju.

Če se le da, naj bo sistem reje »all in – all out«, da pride do čim manjše možnosti križanja čistih in nečistih poti in živali različnih statusov. Kadar to ni mogoče, je treba novo nabavljene živali nastaniti ločeno in po potrebi opraviti določene preiskave.

12.1.2. DIVJE ŽIVALI

Divje živali predstavljajo veliko tveganje za vnos bolezni v rejo. Zato je pomembno, da se z upoštevanjem osnovnih biovarnostnih ukrepov čimbolj zmanjša možnost prenosa bolezni z divjih na domače prašiče:

- zaščita krme in vodnih virov pred dostopom divjih živali,
- namestitve dvojnih ograj, redno preverjanje in vzdrževanje ograj v izpustih, kjer se nahajajo prašiči,
- redno odstranjevanje poginulih živali,
- programi kontrole nad glodavci.

Če so rejci prašičev hkrati tudi lovci, morajo biti še posebej pozorni, da striktno upoštevajo biovarnostne ukrepe, ki so predpisani ob lovu.

12.1.3. DOSTOP DO OBJEKTOV Z ŽIVALMI

Gospodarstvo, znotraj katerega se nahajajo objekti z živalmi, mora biti ograjeno. Če to ni mogoče, je treba poskrbeti, da v objekte, kjer se nahajajo prašiči, vstopajo samo pooblaščen osebe, ki morajo dosledno upoštevati osnovne biovarnostne ukrepe. Izogibati se je treba naključnim obiskovalcem. Prav tako je treba omejiti obiske drugim rejcem, saj se lahko na ta način v rejo vnesejo različne bolezni (virusne, bakterijske, zajedavske).

Za obiskovalce naj bo za vstop na gospodarstvo/v posamezen objekt namenjena ena vstopna točka, kjer so na voljo zaščitna obleka in obutev ter kjer si lahko obiskovalci umijejo in razkužijo roke. Na vstopni točki mora biti na voljo vpisna knjiga, v katero se morajo pred vstopom vpisati vsi obiskovalci.

Osebe, ki morajo vstopiti v posamezne objekte z živalmi (vzdrževalci, gradbeni delavci, svetovalci, itd.), morajo biti seznanjene z biovarnostnimi ukrepi in jih morajo dosledno upoštevati (uporaba zaščitne obutve in obleke, čiščenje in razkuževanje rok, itd.).

Zaščitna obleka in obutev, ki je namenjena uporabi v določenem objektu, mora biti uporabljena samo tam. Če se uporablja zaščitna obleka in zaščita za obutev za enkratno uporabo, je treba po uporabi vse neškodljivo odstraniti z gospodarstva. Obleko in obutev za večkratno uporabo je treba redno prati in razkuževati.

12.1.4. KRMA IN NASTIL

Krmo in nastil je treba shranjevati na način, da se prepreči kakršnakoli kontaminacija. Izvor mora biti znan in preverjen.

Silos za krmo naj bodo nameščeni tako, da vozilu, ki dostavlja krmo, ni treba priti na samo gospodarstvo.

12.1.5. PREVOZNA SREDSTVA

Če se le da, naj vozila za dovoz krme, živali, odvoz pogina, itd. ne vstopajo na območje gospodarstva. Uporabljati je treba lastna vozila, ki morajo biti očiščena in razkužena, če zapustijo gospodarstvo. Prav tako je treba nadzirati območja, kamor pridejo vozila in vozila držati čim bolj stran od gospodarstva in objektov, v katerih se nahajajo živali.

12.1.6. RAZKUŽEVALNE BARIERE

Osnovni ukrep, s katerim lahko rejci zmanjšajo tveganje za vnos virusa APK v rejo, so tudi razkuževalne bariere, ki naj bodo nameščene pred vhode/izhode iz hlevov, prav tako tudi na vhode/izhode z gospodarstva. Raztopino je treba menjati vsaj na tri dni. Seznam razkužil in koncentracije najdete v Poglavju 9.1 tega načrta ukrepov.

12.1.7. MENJAVA OBLEKE IN OBUTVE

Ena od možnih poti prenosa virusa APK je tudi preko obleke, obutve, opreme, pribora, itd. Pred vstopom v hlev, izpust, drug objekt, kjer so nastanjeni prašiči, se je treba

preobuti in preobleči v obleko in obutev, ki je v reji, v nasprotnem primeru je treba uporabiti obleko in obujke za enkratno uporabo. Po končanem delu naj uporabljena obutev in obleka ostaneta v hlevu. Obutev in obleka, ki sta namenjeni za delo z živalmi, morata biti redno vzdrževana s strani rejca. Obutev je treba očistiti in razkužiti, obleko pa oprati.

12.1.8. ČIŠČENJE, RAZKUŽEVANJE IN DERATIZACIJA

Z rednim čiščenjem in razkuževanjem hlevov, prostorov za krmo, pribora in opreme, se lahko tveganje za vnos virusa APK v rejo močno zmanjša. Veliko škode lahko povzročijo tudi glodavci, zato je pomembno, da ima rejec izdelan načrt kontrole nad glodavci, ki ga tudi redno izvaja.

Seznam razkužil in koncentracije najdete v Poglavju 9.1 tega načrta ukrepov.

12.1.9. MEHANIZACIJA IN OPREMA

Izogibati se je treba prinašanju mehanizacije in opreme na gospodarstvo. Če se le da, je treba uporabiti svoje stroje, orodje in opremo. Vso mehanizacijo in opremo, ki je na gospodarstvo vnesena od drugod, je treba predhodno (preden se zapelje ali prinese na dvorišče oziroma v hleve) temeljito očistiti in razkužiti.

12.1.10. KRMLJENJE POMIJ

Krmljenje pomij predstavlja veliko tveganje za vnos in širjenje bolezni v reji. V Sloveniji velja prepoved krmljenja s pomijami od 1. oktobra 2003.

Prav tako je prepovedano prinašanje hrane (meso, izdelki, sendviči) iz območij, kjer je bila potrjena APK in veljajo omejitve.

12.1.11. ZDRAVSTVENO STANJE ŽIVALI

Rejci morajo dnevno pregledovati prašiče, da lahko čimprej zaznajo kakršnekoli bolezenske težave in preprečijo nepotrebno trpljenje živali. Pri pregledu je treba biti pozoren na to, če se prašiči težko gibljejo, ali ne morejo vstati in če kažejo katerega od znakov, značilnih za APK.

Za vsakega prašiča, ki kaže znamenja bolezni, ali je poškodovan, je treba ustrezno poskrbeti. O zdravstvenem stanju živali mora biti čimprej obveščen veterinar.

12.1.12. ODVOZ POGINJENIH ŽIVALI

Pogin je treba odstranjevati redno in v skladu z veljavnimi predpisi. V Sloveniji je za odvoz poginjenih živali zadolžena Veterinarsko – higienska služba pri Nacionalnem veterinarskem inštitutu (VHS-NVI). Lokacija za zbiranje trupel naj bo umaknjena od objektov, v katerih so nastanjene živali. Preprečiti je treba križanje dovoznih poti za oskrbo gospodarstva in poti za odvoz trupel. Prevozno sredstvo, ki odvažá trupla, naj ne vstopa na območje gospodarstva. Lokacijo za zbiranje trupel in vso uporabljeno opremo je treba očistiti in razkužiti po vsaki uporabi.

12.2. BIOVARNOST PRI LOVU

Pomembno je, da lovci izvajajo ukrepe biološke varnosti, saj s tem preprečujejo širjenje bolezni v populaciji divjih prašičev in prenos na domače prašiče:

12.2.1. PREPOZNAVANJE ZNAKOV BOLEZNI

Ključnega pomena je prepoznavanje obolele živali oziroma sprememb na organih po odstrelu. Organe z morebitnimi spremembami (krvavitve po organih, povečana vranica) je treba predložiti pregledniku (usposobljeni osebi) oziroma veterinarju. Na možno prisotnost APK v populaciji divjih prašičev kažejo naslednji znaki:

- na določenem območju je najdenih več poginulih divjih prašičev v kratkem časovnem obdobju;
- poginjen (ali več) divji prašič je najden na območju, kjer je tveganje za pojav APK zaradi epizootiološke situacije v sosednjih državah ali območjih veliko, v skladu z opravljeno analizo tveganja;
- pri rednem odstrelu divjih prašičev so ugotovljene spremembe, ki kažejo na možnost okužbe z APK (nenavadno obnašanje divjih prašičev, neboječ, zaostaja za tropom, leži, ...).

12.2.2. PRIJAVA POGINA IN SPREMOMB V ZDRAVSTVENEM STANJU DIVJIH PRAŠIČEV

Pomembno je, da lovci sporočijo najdbo vsakega poginulega in povoženega divjega prašiča, saj lahko hitra ugotovitev bolezni zmanjša možnost širjenja APK in vnos v rejo domačih prašičev.

Najditelj poginjenega ali povoženega divjega prašiča mora najdbo takoj javiti na Center za obveščanje (112).

Prav tako je treba ob sumu na spremembe, ki bi lahko kazale na APK, poklicati Center za obveščanje (112). Prijavo sprememb v zdravstvenem stanju divjih prašičev odda lovec na obrazcu iz priloge 13.7.13 načrta ukrepov.

Mesto, kjer je bil najden poginjen divji prašič, je treba vidno označiti in zaščititi, tako da do trupla ne morejo druge živali ali ljudje, ki bi lahko raznesli virus. Po tem, ko je truplo odstranjeno, je treba mesto razkužiti.

Najditelj, ki je bil v stiku s poginjenim divjim prašičem, mora očistiti in razkužiti obleko in obutev, si temeljito umiti in razkužiti roke in ne sme na gospodarstva, kjer redijo domače prašiče, niti v obore z divjimi prašiči.

12.2.3. RAVNANJE Z UPLENJENO DIVJADJO

12.2.3.1. Ravnanje z uplenjeno divjadjo

- pri ravnanju z uplenjeno divjadjo uporabljamo zaščitne rokavice oziroma sredstva za razkuževanje rok,
- rokavice po uporabi neškodljivo odstranimo,
- ob zapuščanju lovišča grobo očistimo obutev (še posebej podplat) in obleko; ob stiku s krvjo oziroma drugimi izločki uplenjene divjadi očistimo in razkužimo roke,

obutev in lovski pribor; onesnaženo lovsko obleko operemo pri najmanj 40 °C z navadnim detergentom, lovskega psa, onesnaženega s krvjo oziroma drugimi izločki uplenjene divjadi, operemo s šamponom za pse,.

- lovci, ki imajo doma prašiče ali prihajajo z njimi v stik, izvajajo naslednje biovarnostne ukrepe za preprečevanje vnosa bolezni na gospodarstvo:
- po končanem lovu očistite in razkužite obutev, oblačila in opremo, prevozna sredstva in vse drugo, kar bi lahko prišlo v stik z virusom;
- pri delu z domačimi prašiči dosledno uporabljajte zaščitna oblačila in obutev ter poskrbite za razkuževanje (razkuževalne bariere pred vstopom v hleve, uporaba razkužil za roke, ...);
- domači prašiči ne smejo priti v stik s krvjo ali predmeti, ki so se uporabljali po lovu in so lahko prišli v stik s truplom divjega prašiča;
- v hlev ne vstopajte z lovsko obleko in opremo in ne spuščajte lovskega psa k prašičem;
- preden vstopite v objekte z domačimi prašiči, se temeljito umijte ter zamenjajte obleko in obutev;
- domačim prašičem preprečite stik z živimi divjimi prašiči ali njihovimi trupli.

12.2.4. ZGODNJE ODKRIVANJE BOLEZNI

V okviru letne odredbe je treba za zgodnje odkrivanje bolezni v populaciji divjih prašičev vsakega najdenega poginjenega ali povoženega divjega prašiča preiskati na prisotnost virusa APK. Najdene poginjene in povožene divje prašiče pobere VHS, ki ima enote locirane po celi Sloveniji.

Pomembno je, da najditelj sporoči čimbolj natančno lokacijo najdbe (x, y koordinate), da lahko VHS čimprej pobere truplo in ga odpelje v preiskavo ter v neškodljivo uničenje.

12.2.5. OBORE Z DIVJIMI PRAŠIČI

Imetniki obor z divjimi prašiči morajo poskrbeti, da ne pride do stika med divjimi prašiči v oborah in prostoživečimi divjimi prašiči, saj predstavlja neposreden stik z okuženo živaljo enega glavnih razlogov za širjenje virusa APK.

V oborah je treba zagotoviti:

- zaščito krme in vodnih virov pred dostopom divjih živali,
- namestitev dvojnih ograj, redno preverjanje in vzdrževanje ograj okrog obor,
- redno odstranjevanje poginulih živali, itd.

Veliko nevarnost za vnos APK v populacijo divjih prašičev predstavlja tudi prenos preko okuženega mesa, do katerega lahko pridejo divji prašiči s krmljenjem na počivališčih, smetiščih, kamor ljudje odvržejo ostanke hrane.

Prav tako predstavljajo nevarnost prenosa virusa lovske trofeje, meso ali izdelki iz mesa okuženih divjih prašičev, ki jih lovci lahko prinesejo z lovskega turizma.

Svetujemo vam, da ne hodite na območja v državah, kjer je bila ugotovljena APK.

Če se vseeno odpravite, striktno upoštevajte in izvajajte biovarnostne ukrepe, s katerimi lahko zmanjšate tveganje za vnos APK v populacijo divjih prašičev.

13. PRILOGE

13.1. SEZNAM OBMOČNIH URADOV UVHVVR

OU Celje

Ljubljanska ulica 1a
3000 Celje
tel: (03) 425 27 70
OU-Celje.UVHVVR@gov.si

OU Murska Sobota

Kocljeva ulica 10
9000 Murska Sobota
tel: (02) 521 43 40
OU-MurskaSobota.UVHVVR@gov.si

OU Koper

Piranska cesta 2
6000 Koper
tel: (05) 663 45 00
OU-Koper.UVHVVR@gov.si

OU Nova Gorica

Tolminskih puntarjev 4
5000 Nova Gorica
tel: (05) 330 22 70
OU-NovaGorica.UVHVVR@gov.si

OU Kranj

Kranjska cesta 16
4202 Naklo
tel: (04) 231 93 00
OU-Kranj.UVHVVR@gov.si

OU Novo mesto

Defranceschijeva ulica 1
8000 Novo mesto
tel: (07) 393 42 25
OU-NovoMesto.UVHVVR@gov.si

OU Ljubljana

Dunajska cesta 22
1000 Ljubljana
tel: (01) 234 45 50
OU-Ljubljana.UVHVVR@gov.si

OU Postojna

Kolodvorska cesta 5a
6230 Postojna
tel: (05) 721 15 50
OU-Postojna.UVHVVR@gov.si

OU Maribor

Tržaška cesta 53
2000 Maribor
tel: (02) 238 00 00
OU-Maribor.UVHVVR@gov.si

OU Ptuj

Miklošičeva cesta 5
2250 Ptuj
tel: (02) 798 03 60
OU-Ptuj.UVHVVR@gov.si

13.2. SEZNAM OBMOČNIH ENOT NVI

V tabeli so navedene območne enote NVI, v okviru katerih je organizirana VHS in dežurne telefonske številke VHS.

Enota NVI	Odgovorna oseba	Dežurni telefon
ENOTA CELJE	mag. Ines Mori	03 5451 031
ENOTA LJUBLJANA	dr. Tomislav Paller Špela Vidrih	01 4779 353 <u>01 4779 150</u> <u>01 4779 828</u>
ENOTA MARIBOR	Vasilij Cociancich	02 4613 150 02 7493 678 02 7493 672 02 7493 687
ENOTA MURSKA SOBOTA	mag. Mojca Nushol	02 5321 471
ENOTA NOVA GORICA	Urška Skerbiš	05 3383 701 05 3383 703
ENOTA NOVO MESTO	dr. Tomislav Paller Špela Vidrih	07 3325 801 01 4779 353

13.3. KOTO – NASLOV IN TELEFONSKE ŠTEVILKE

KOTO lokacija Zalog, Agrokombinatska 80, Ljubljana – Avtopark:

Odgovorne osebe in njihove telefonske številke

GREGOR PODRŽAJ	Tehnični direktor	031 678 719
IGOR TRIPLAT BUNJEVAC	Direktor sektorja Logistika	041 316 238
MARIO MIKŠA	Logist koordinater	031 362 873

Dobravec Rok	041-953-827
Hauptman Uroš	041-714-832
Porenta Janez	031-374-012
Medved Jože	041-533-858

Vozila opremljena pod pogoji ADR

Tovorno vozilo MAN	LJ 52-PFV
	LJ 53-PFV
	LJ 55-PFV
	LJ 56-PAE
Priklopniki	LJ 94-PNL
	LJ 96-PNL
	LJ 97-PNL

13.4. REFERENČNI LABORATORIJI ZA APK

EURL za APK:

EU Reference laboratory for ASF
Centro de Investigación en Sanidad Animal,
Instituto Nacional de Investigación y Tecnología Agraria y Alimentaria (INIA-CISA)
Valdeolmos
28130 Madrid
SPAIN

NRL za APK

Nacionalni veterinarski inštitut
Laboratorij za virologijo
Gerbičeva 60
1000 Ljubljana

Tel.: 01 4779 181

13.5. ZEMLJEVID S PRIKAZOM OBMOČIJ UVHVVR IN NVI

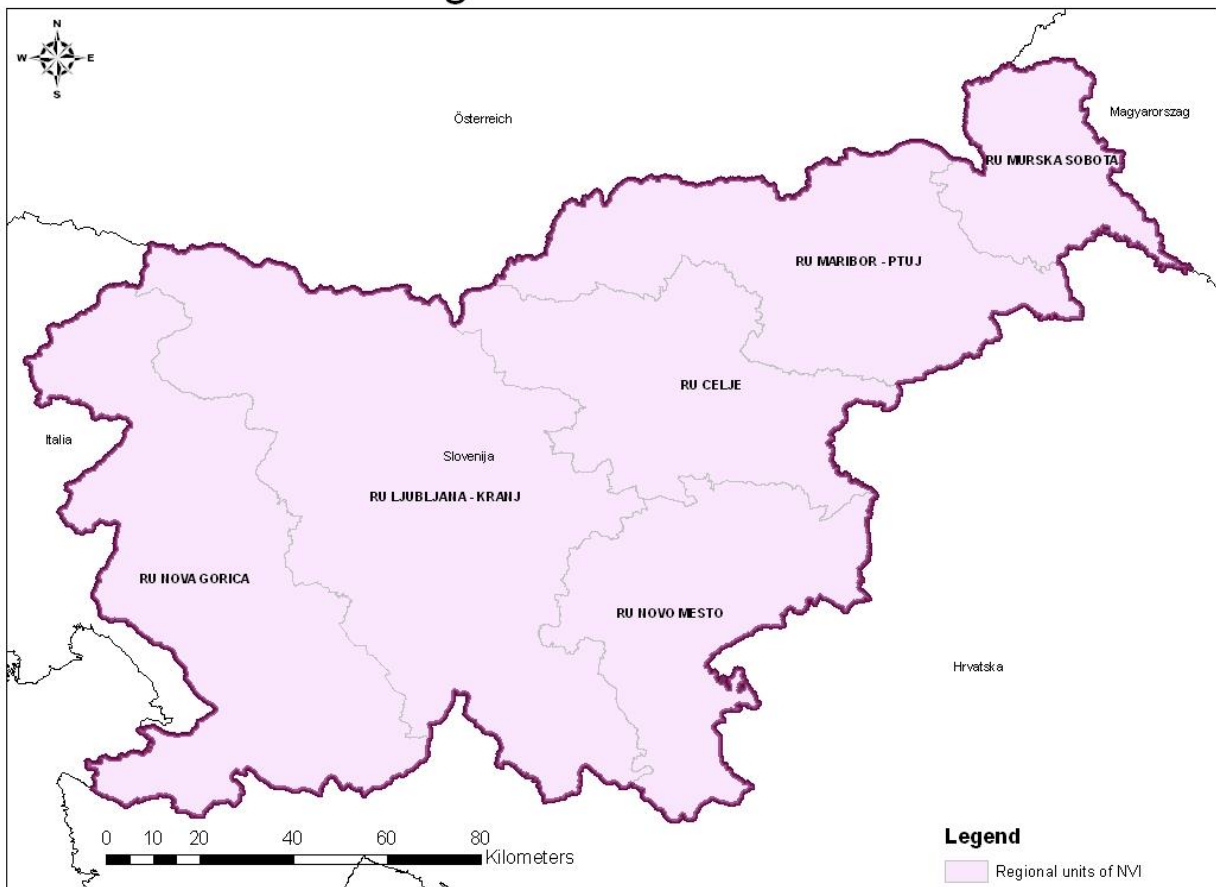
13.5.1. OBMOČNI URADI UVHVVR

Območni uradi:	Celje	Murska Sobota
	Koper	Nova Gorica
	Kranj	Novo mesto
	Ljubljana	Postojna
	Maribor	Ptuj

13.5.2. OBMOČNE ENOTE NVI

Regional units of NVI

NVI enota Celje

NVI enota Ljubljana - Kranj

NVI enota Maribor – Ptuj

NVI enota Murska Sobota

NVI enota Nova Gorica

NVI enota Novo mesto

13.6. POSTOPEK OB OBISKU GOSPODARSTVA

Zaradi preprečevanja širjenja bolezni morajo veterinarji, uradni veterinarji oziroma člani strokovne skupine pred vstopom in po izstopu s sumljivega ali okuženega gospodarstva izvesti naslednje ukrepe:

- Pred odhodom preverite, da sta čisti tako notranjost kakor zunanost vašega vozila. Iz vozila odstranite vso nepotrebno opremo.
- V vozilu določite 'čisto' in 'nečisto' območje – na primer, zadnji sedež je 'čisto območje', prtljažnik vozila pa 'nečisto območje'. Če sta v vašem vozilu obe območji v istem zračnem prostoru (enoprostorec ali terenec), naj bosta območji kar najbolj oddaljeni med seboj.
- Tako 'čisto' kot 'nečisto' območje prekrijte s plastičnim pregrinjalom za enkratno uporabo.
- Podobno prekrijte tudi sedeža voznika in sopotnika ter prostor za noge pred sedežema (za primer, da boste morali prevažati sopotnike na oddaljene dele gospodarstva).
- Pred odhodom preverite, da je v vozilu zadostna zaloga opreme iz točke 13.7.11.

OSEBNA ZAŠČITA

Ker ste oblečeni v svoja običajna oblačila, si morate za vstop na gospodarstvo prek svojih oblačil nadeti še osebna zaščitna oblačila (točka 13.7.11).

POSTOPEK ZA PRIHOD NA GOSPODARSTVO

- Vozilo parkirajte na ustreznem mestu (ob razkuževalni barieri) blizu vhoda na gospodarstvo. Ne zapeljite na dvorišče gospodarstva!
- Na gospodarstvo vzemite s seboj samo tisto, kar potrebujete za obisk – če nimate nikogar na zunanji strani gospodarstva, in če boste morali po kakšno stvar nazaj v vozilo, boste za ta namen morali preobleči vsa zaščitna oblačila!
- Slecite vsa vrhnja oblačila (plašč, suknjič, jopa) in obdržite pri sebi le nujne predmete (v vozilu pustite ključe, denarnico, prstane itd.).
- Prek običajnih oblačil si nadenite zaščitna oblačila.
- Čisto plastično pregrinjalo razprostrite po tleh na ČISTEM MESTU na zunanji strani vhoda na gospodarstvo, za preoblečenje po zapustitvi gospodarstva (pregrinjalo obtežite s težkimi predmeti – kamni).
- Na tem kraju pustite tudi kontejner z zalogo vode in dovolj razkužila, vedro, krtačo, vreče za avtoklaviranje, druge čevlje in oblačila itd.
- Tik za vhomom na gospodarstvo (na strani gospodarstva) pa postavite vedro, razkužilo, vodo (če ni na voljo na gospodarstvu) in zalogo čistih vreč za avtoklaviranje in vrvic za vreče, da boste lahko razkužili in spravili v vreče vse, kar morate odnesti s seboj z gospodarstva.

POSTOPEK ZA ODHOD Z GOSPODARSTVA

- Pomembno je, da z gospodarstva odnesete kar najmanj morebitno okuženih predmetov. Zato pustite vse, kar lahko, pri lastniku gospodarstva za varno uničenje s sežigom, vendar ne skupaj z gospodinjskimi odpadki.
- Na notranji strani vhoda na gospodarstvo, kjer ste pustili vedro, razkužilo in vreče, razkužite vso opremo/predmete, ki jih morate odnesti s sabo z gospodarstva (v ta namen lahko uporabite 0,2-odstotno citronsko kislino).

- Ves potrošni material, ki ste ga uporabili na gospodarstvu, spravite v vrečo za avtoklaviranje in jo zavežite/zapečatite. Ostre predmete položite v posodo za shranjevanje ostrih predmetov, ki ste jo prinesli s seboj na gospodarstvo. Vreče in posodo za ostre predmete po možnosti pustite na gospodarstvu. Če to ni mogoče, temeljito razkužite zunanjo površino vreč in posode, preden jih z gospodarstva prenesete v 'čisto območje' na plastičnem pregrinjalu na tleh.
- Razkužite tudi zunanost vrečke s prenosnim telefonom.
- Prvo plast zaščitnih oblačil odstranite pri vходу na gospodarstvo - na strani gospodarstva – v naslednjem zaporedju: prevleke za čevlje, zunanje zaščitno oblačilo, obrazna maska, (zunanje) rokavice. Vse spravite v vrečo za avtoklaviranje, jo zavežite/zatesnite in pustite pri lastniku gospodarstva za uničenje. Če to ni mogoče, temeljito razkužite zunanost vreče, preden jo z gospodarstva prenesete v 'čisto območje' na plastičnem pregrinjalu na tleh.
- Pojdite do 'čistega območja' na zunanji strani vhoda na gospodarstvo. V to območje prenesite samo očiščeno in razkuženo opremo. Temeljito razkužite svoja neprepustna zaščitna oblačila in gumijaste škornje (zlasti podplate škornjev) z obilo razkužila in krtačo.
- Sezujte očiščene gumijaste škornje in jih spravite v čisto, neprepustno plastično vrečo ter jo zatesnite.
- Slecite neprepustna zaščitna oblačila (vključno z neprepustnim pokrivalom/kapo) in jih namočite v razkužilu v vedru. Nato jih spravite v čisto, neprepustno vrečo ter jo zatesnite.
- Operite in razkužite si dlani (zlasti nohte), roke in obraz.
- Razkužite 'čisto območje' – plastično pregrinjalno na tleh. Spravite ga v vrečo za avtoklaviranje in jo zatesnite.
- Slecite preostala zaščitna oblačila (po možnosti preoblecite tudi osebna oblačila) in si obujte čevlje. Vsa slečena oblačila spravite v čisto vrečo za avtoklaviranje in jo zatesnite.
- Na koncu si spet operite in razkužite roke.
- Pojdite do vozila. Da ne okužite notranjosti vozila, ponovno preverite, da ste vse, kar ste s seboj odnesli z gospodarstva, varno spravili in zatesnili v neprepustnih plastičnih vrečah. Te vreče spravite v 'nečisto območje' vozila.
- Dogovorite se, da boste laboratorijske vzorce predali 'čisti' osebi na za to posebej določenem mestu (priporočljivo je, da se NE vračate v LSNB ali laboratorij, preden se ne oprhate in popolnoma preoblečete).
- Če doma nimate živali, dovzetnih za to bolezen, se lahko takoj vrnete domov, oprhate in popolnoma preoblečete, kakor je opisano v nadaljevanju.
- Če pa doma imate živali, dovzetne za to bolezen, se odpeljite v hotel/gostinski obrat s prenočišči ali drug primeren obrat, kjer se lahko oprhate in popolnoma preoblečete.
- Vso opremo za enkratno uporabo varno odstranite/uničite in dekontaminirajte zaščitna oblačila, po možnosti z avtoklaviranjem.
- Razkužite vozilo in drugo opremo.
- Dekontaminirajte osebna oblačila z avtoklaviranjem (30 minut pri 115°C), ki mu sledi pranje v pralnem stroju – vroče pranje (pranje pri 80(95)°C s standardnim detergentom).
- Temeljito se oprhajte in si zlasti temeljito operite nohte in lase.
- Vsaj 3 dni se izogibajte stiku z dovzetnimi živalmi.

13.7. SEZNAM OBRAZCEV IN OBVESTIL

- Epizootiološka poizvedba
- Listina o prevozu nevarnega blaga
- Obvestilo o odprtju Lokalnega središča za nadzor APK
- Opravljene storitve na okuženem gospodarstvu – dnevno poročilo veterinarja
- Poročilo strokovne skupine
- Obrazec o oceni škode
- Plakat: Vstop prepovedan
- Plakat: Pot zaprta
- Plakat: Okuženo območje
- Plakat z osnovnimi informacijami o APK
- Oprema za osebno zaščito in odvzem materiala
- Spremni dokument za meso
- Obrazec za prijavo suma na APK pri divjih prašičih
- Letak - preprečevanje vnosa APK na gospodarstvo

13.7.1. EPIZOOTIOLOŠKA POIZVEDBA

EPIZOOTIOLOŠKA POIZVEDBA

OU UVHVVR:

Uradni veterinar:

Bolezen:

Datum postavitve suma na bolezen:

Datum potrditve bolezni:

Ime in priimek ter naslov imetnika živali:

KMG-MID:

Velikost gospodarstva (ha):

Kartografska referenca:

Po navodilu DSNB je bila predpisana zapora gospodarstva dne_____.

Število in kategorizacija živali na gospodarstvu

	hlev 1	hlev 2	hlev 3	dvorišče	pašniki	drugo
biki						
pitanci						
krave						
telice						
teleta						
ovce/ovni						
koze/kozli						
plemnski prašiči						
prašiči						
kopitarji						
perutnina						
psi						
mačke						
drugo						

Število in kategorizacija okuženih živali na gospodarstvu

Hlev 1

Vrsta	Dovzetnih	Okuženih	Poginulih	Usmrčenih	Zaklanih

Hlev 2

Vrsta	Dovzetnih	Okuženih	Poginulih	Usmrčenih	Zaklanih

Hlev 3

Vrsta	Dovzetnih	Okuženih	Poginulih	Usmrčenih	Zaklanih

Pašnik

Vrsta	Dovzetnih	Okuženih	Poginulih	Usmrčenih	Zaklanih

Drugo

Vrsta	Dovzetnih	Okuženih	Poginulih	Usmrčenih	Zaklanih

Pri katerih živalih in kdaj so se pojavile prve bolezenske spremembe (opis)	
Vzorci so/niso bili poslani na Nacionalni veterinarski inštitut Kdaj in kdo jih je odvezel Kdaj in kdo jih je dostavil	
Ali poteka preko gospodarstva javna pot, cesta, avtocesta, potok, reka, ipd. (opis)	
Ali se gospodarstvo nahaja ob cesti, reki, železnici, potoku, vodnem zajetju, ipd. (opis)	
OSEMENJEVANJE ŽIVALI Osemenjevanje ☐ katera veterinarska ambulanta ☐ ime in priimek osemenjevalca ☐ izvor semena ☐ kraji, kjer osemenjuje ista oseba ☐ katere vrste živali	
NARAVNI PRIPUST ☐ imena in številke plemenjakov ☐ lastniki plemenjakov ☐ plemenjaki se nahajajo	
MLEKO ☐ dnevna količina ☐ zbiranje (pot) ☐ uporaba mleka (oddaja) ☐ mlečni izdelki	
VODA Preskrba z vodo za živali, ljudi (opis)	

<p>GNOJ, GNOJNICA IN GNOJEVKA (ustrezno obkroži)</p> <p>☐ način zbiranja (opis)</p> <p>gnoj gnojnica gnojevka</p> <p>☐ način odstranjevanja (kdaj, kam, koliko, kako)</p> <p>gnoj gnojnica gnojevka</p>	
<p>KRMA IN STELJA</p> <p>☐ katera vrsta krme/stelje se uporablja</p> <p>☐ kje je skladiščena (za vsako vrsto)</p> <p>☐ kje je bila pridelana</p> <p>☐ ali je bila pripeljana na okuženo območje v zadnjih ____ dni (čas najdaljše inkubacije za bolezen), pred pojavom prvih kliničnih znakov bolezni</p> <p>☐ kdaj in koliko</p> <p>☐ s kakšnim prevoznim sredstvom</p> <p>☐ od kod</p> <p>☐ ali se je uporabila (za katere živali)</p> <p>☐ kje je skladiščena</p>	
<p>Način odstranjevanja gospodinjskih odpadkov</p>	
<p>Ali uporabljajo ODPADKE ali OSTANKE HRANE ZA KRMLJENJE? (za katere živali, izvor odpadkov/ostankov, prekuhavanje)</p>	
<p>OSEBE, KI OSKRBUJEJO ŽIVALI</p> <p>ime in priimek naslov dela, ki jih je/jih opravlja</p> <p>ime in priimek naslov dela, ki jih je/jih opravlja</p> <p>ime in priimek naslov dela, ki jih je/jih opravlja</p>	
<p>GIBANJE ŽIVALI</p> <p>Prihod</p> <p>☐ datum prevoza</p> <p>☐ vrsta in število živali, identifikacijska številka živali</p> <p>☐ številke zdravstvenih spričeval</p> <p>☐ prevozno sredstvo, voznik prevoznega sredstva</p> <p>☐ od kod so bile živali prepeljane</p> <p>Odhod</p> <p>☐ datum prevoza</p> <p>☐ vrsta in število živali, identifikacijska številka živali</p> <p>☐ številke zdravstvenih spričeval</p> <p>☐ prevozno sredstvo, voznik prevoznega sredstva</p> <p>☐ kam so bile živali prepeljane</p> <p>(opis vseh premikov živali v času ____ dni (najdaljša inkubacijska doba za bolezen) pred pojavom prvih kliničnih znakov bolezni)</p>	

<p>GIBANJE LJUDI na gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ datum ☐ namen obiska ☐ ime in priimek osebe, naslov ☐ stik z živalmi ☐ način prihoda ☐ datum ☐ namen obiska ☐ ime in priimek osebe, naslov ☐ stik z živalmi ☐ način prihoda ☐ datum ☐ namen obiska ☐ ime in priimek osebe, naslov ☐ stik z živalmi ☐ način prihoda <p>z gospodarstva</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ ime osebe ☐ obisk sejma, razstave, ... (kje in kdaj) ☐ obisk drugega gospodarstva (katerega in kdaj) ☐ stik z živalmi ☐ način odhoda ☐ ime osebe ☐ obisk sejma, razstave, ... (kje in kdaj) ☐ obisk drugega gospodarstva (katerega in kdaj) ☐ stik z živalmi ☐ način odhoda ☐ ime osebe ☐ obisk sejma, razstave, ... (kje in kdaj) ☐ obisk drugega gospodarstva (katerega in kdaj) ☐ stik z živalmi ☐ način odhoda 	
<p>PREDMETI, ORODJA, STROJI IN NAPRAVE, s katerimi bi se lahko prenesla okužba in so bili:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ odpeljani/odneseni ☐ pripeljani/prineseni <p>(kateri, kdaj, prevozno sredstvo, kam, kdo ...)</p>	
<p>ŽIVILA ŽIVALSKEGA IZVORA, s katerimi bi se lahko prenesla okužba in so bili:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ odpeljani/odneseni ☐ pripeljani/prineseni <p>(kateri, kdaj, prevozno sredstvo, kam, kdo ...)</p>	
<p>VEKTORJI BOLEZNI (glodavci, divje živali, klopi, komarji, mušice) opis</p>	
<p>DERATIZACIJA (kdaj je bila zadnja, kdo in s kakšnim sredstvom jo je opravil)</p>	
<p>SMETIŠČA, ki se nahajajo v bližini (kraj, oddaljenost,)</p>	

<p>PODATKI O DRUGIH GOSPODARSTVIH, KI SO LAST ISTEGA LASTNIKA (naslov, število in vrsta živali, oddaljenost, kdo oskrbuje živali,)</p>	
<p>MEJNA GOSPODARSTVA (naslovi)</p>	
<p>VZREJNA, OSEMENJEVALNA SREDIŠČA V BLIŽINI OKUŽENEGA GOSPODARSTVA</p>	
<p>V BLIŽINI GOSPODARSTVA JE: klavnica, mlekarna, predelovalni obrat, večja reja drugih živali, obora za divje živali, mrhovišča, drugo (naslovi in opis)</p>	
<p>SKICA GOSPODARSTVA IN RAZPOREDITEV ŽIVALI</p>	

Datum:

Ura:

Podpis in žig
uradnega veterinarja

M.P.

13.7.2. LISTINA O PREVOZU NEVARNEGA BLAGA

LISTINA O PREVOZU NEVARNEGA BLAGA Vrsta nevarnega blaga: 2900 kužna snov (trupla živali/živalski odpadki), nevarna samo za živali, namenjena za predelavo/uničenje. Razred št. 6,2 Številka 3° črka: b ADR		
POŠILJATELJ: Tel. št.: Fax št.: Potek prevoza JE / NI določen: Postanki med prevozom SO / NISO dovoljeni Vrata tovornega prostora SO / NISO zapečateni.	PREVOZNIK: VHS KOTO Enota: Naslov: Tel. št.: Fax št.: Voznik: Reg. št. vozila:..... Datum odhoda:..... Ura odhoda:..... Podpis voznika:.....	PREJEMNIK: Organizacija..... Naslov..... Tel. št.: Fax št.: Datum: Ura sprejema:..... Podpis prejemnika:.....
TRUPLA ŽIVALI / ODPADKI ZA PREDELAVO / UNIČENJE (po Direktivi Sveta (ES) št. 90/667/EU)		
Nevarne snovi po členih 2 in 3 Direktive Sveta (ES) št 90/667/EU, ki lahko ogrozijo zdravje živali	Tovor: (npr. ____ kosov/kg trupel) Mesto natovarjanja: »Trupla živali/ odpadki so okuženi z virusom afriške prašičje kuge, ki je nevaren živalim (2900, n.d.n. 6,2 3 (b), ADR)«	
V SKLADU Z ZAKONOM O PREVOZU NEVARNEGA BLAGA (ZPNB, Uradni list RS, št. 79/99) in OBRAZCA ADR ŠT. 2002 (9) POŠILJATELJ IZJAVLJA:		
– da se tovor sme prevažati po cesti.		
– da so izpolnjeni pogoji po določbah ADR.		
– da so izpolnjene dolžnosti pošiljatelja po čl. 12 ZPNB.		
– da je bila vozniku pri natovarjanju nudena pomoč.		
OPOZORILO: Vozilo po raztovarjanju obvezno temeljito razkužiti !!!		
Datum:	Žig	Podpis pošiljatelja

13.7.3. OBVESTILO O ODPRTJU LSNB

Datum:

Številka:

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin izdaja zaradi pojava afriške prašičje kuge v državi naslednje

JAVNO OBVESTILO O ODPRTJU LOKALNEGA SREDIŠČA ZA NADZOR AFRIŠKE PRAŠIČJE KUGE

Zaradi izbruha afriške prašičje kuge v _____
je Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin odprla lokalno središče za
nadzor bolezni v _____,
tel. št. _____, vodja središča _____.

Na tem naslovu je mogoče dobiti vse informacije glede ukrepov, omejitev prometa z živimi živalmi in proizvodi ter vse ostale morebitne podatke v zvezi z afriško prašičjo kugo. Na vpogled so tudi zemljevidi območij, za katere veljajo omejitve.

Podpis in žig uradnega veterinarja:

13.7.4. DNEVNO POROČILO O OPRAVLJENEM DELU NA OKUŽENEM GOSPODARSTVU

Datum:

Številka:

DNEVNO POROČILO O OPRAVLJENEM DELU NA OKUŽENEM GOSPODARSTVU

Naslov gospodarstva:

Lastnik in koda gospodarstva:

USMRTITEV ŽIVALI

Izvajalec	Št. delavcev	Čas prihoda	Čas odhoda

UNIČEVANJE TRUPEL

Ime izvajalca:

Št. delavcev	Čas prihoda	Čas odhoda	Ure dela	Opombe

Tip stroja	Ure dela	Ure mirovanja	Opombe

RAZKUŽEVANJE

Ime izvajalca:

Št. delavcev	Čas prihoda	Čas odhoda	Ure dela	Opombe

Tip stroja	Ure dela	Ure mirovanja	Opombe

PREJETI MATERIALI (priložijo se dobavnice)

SPLOŠNE PRIPOMBE (Vključno s št. ljudi in podatki o opremi, ki jih priskrbi lastnik gospodarstva ter škodo, ki nastane pri izvajanju ukrepov)

Podpis:

13.7.5. POROČILO STROKOVNE SKUPINE

POROČILO STROKOVNE SKUPINE

Datum:..... Čas začetka aktivnosti:..... Čas zaključka:.....

Vodja skupine:

Člani na terenu:.....

Strokovna in tehnična pomoč skupini:

.....

Zap. št.	Obiskana gospodarstva (imetnik, naslov)	Sum potrjen/sum ovržen	Epizootiološka poizvedba da/ne	Število odvzetih vzorcev	Vrsta vzorcev

Transport vzorcev:.....

Laboratorij:.....

Ukrepi:.....

.....

Opombe:.....

.....

Podpis vodje skupine:

Priloge:

- fotokopije epizootioloških poizvedb (Obrazec 1)

13.7.6. ZAPISNIK O OGLEDU IN OCENI ŠKODE

ZAPISNIK O OGLEDU IN OCENI ŠKODE NA ŽIVALIH TER OPREMI IN PROIZVODIH

DEL 1

Bolezen _____

Datum potrditve bolezní _____

Imetnik živali _____

Naslov imetnika živali in občina _____

KMG-MID _____

Cenitev opravljena na osnovi odločbe uradnega veterinarja št.

Vrsta in kategorija živali	Starost živali	Usmrčeno št. živali	Povprečna teža (v kg)	Zaklano št. živali	Cena €/kg	Ocena vrednosti (€)	Opombe
SKUPAJ							

POZOR!

Afriška prašičja kuga

Okuženo gospodarstvo

**VSTOP
PREPOVEDAN!**

Pozor!

Afriška prašičja kuga

POT

ZAPRTA!

Pozor!

Afriška prašičja kuga

ZAŠČITNO OBMOČJE

**Območje, na katerem so uvedeni
določeni ukrepi zaradi pojava
bolezni**

Afriška prašičja kuga

Na vašem območju se je pojavila izjemno nevarna bolezen živali - afriška prašičja kuga.

Afriška prašičja kuga je nalezljiva bolezen domačih in divjih prašičev. Ljudje ne zbolijo. Povzročitelj afriške prašičje kuge je virus. Bolezen se pojavlja pri prašičih v več oblikah. Lahko poteka blago (otožnost, zmanjšan apetit, driska) in lahko traja tudi en mesec, večinoma pa se razvije akutna - hitro potekajoča oblika bolezni (močno povišana temperatura, živali težko hodijo in poležavajo, krči, živčne motnje, modrikasta koža na rilcu ušesih in nogah), ki se večinoma konča s smrtjo. Ker je bolezen nalezljiva in se širi, povzroča veliko gospodarsko škodo. Prenaša se z obolelimi živalmi, divjimi prašiči, pomijami - predvsem ostanki izdelkov iz prašičjega mesa, ki niso bili toplotno obdelani. Bolezen pa lahko prenesejo tudi ljudje in za bolezen nedovzetne živali; prenaša se z onesnaženimi predmeti, opremo, prevoznimi sredstvi. Zaradi navedenega država uporablja najstrožji način zatiranja te bolezni, kjer je poglobitni ukrep takojšnja usmrtitev vseh prašičev na gospodarstvu, kjer se je bolezen pojavila in neškodljivo uničenje trupel. Stroške zatiranja bolezni krije proračun Republike Slovenije. V času zatiranja in izkoreninjenja bolezni na vašem območju se držite naslednjih splošnih navodil:

Vsi prašiči na vašem gospodarstvu naj bodo zaprti v hleve, staje in ograjene prostore.

- **Promet s prašiči znotraj zaščitnega območja je prepovedan (razen neposredno v klavnico).**
- **Meso in mesne proizvode je prepovedano odvažati iz okuženega gospodarstva.**
- **Gibanje ljudi na vašem gospodarstvu čimbolj omejite ter pri tem strogo izvajajte vse priporočene biovarnostne ukrepe.**
- **Divji prašiči so pomembni pri prenosu bolezni na domače prašiče, zato ne spuščajte prašičev na prosto, kjer bi lahko prišli v neposreden stik z divjadjo oziroma se sami izogibajte stikom z divjimi prašiči (lov).**
- **Strogo se držite predpisanih določil uradnega veterinarja v javno objavljeni odločbi za zaščitno ali ogroženo območje.**

Za vse natančnejše informacije se obrnite na Lokalno središče za nadzor bolezni (naslov je objavljen na posebnem obvestilu) ali Območni urad Uprave za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin na vašem območju.

Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin

13.7.11. OPREMA

Oprema za obisk gospodarstev in odvzem vzorcev:

A: Osebna oprema	B: Oprema za odvzem vzorcev
zaščitni kombinezon iz blaga	epruvete s transportnim gojiščem za virus
zaščitni kombinezon za enkratno uporabo	epruvete za kri
zaščitna vodotesna obleka, odporna na kemikalije	brizge in igle za odvzem krvi (različne)
par gumijastih škornjev	sredstvo za evtanazijo (T61)
prevleke za čevlje	škarje
maske za enkratno uporabo	pincete
rokavice za enkratno uporabo	nož
PVC vrečka (100 litrov) za shranjevanje obleke in škornjev ter vrvica	hladilna torba s hladilnimi vložki
plastična ponjava	plastične posode za shranjevanje vzorcev
	razkužilo
	papirnate brisače
	pisalni pribor
	vedro
	krtača
	posoda za vodo (polna)
	vreča za avtoklaviranja
	mobilni telefon (napolnjen)

13.7.12. SPREMNI DOKUMENT ZA MESO

GLAVA

SPREMNI DOKUMENT ZA MESO, NAMENJENO V USPOSABLJANJE

I. IDENTIFIKACIJA IN POREKLO ŽIVALI

Vrsta živali: _____

Naslov gospodarstva oziroma imetnika živali _____

II. IDENTIFIKACIJA IN IZVOR SUROVINE

Vrsta mesa in datum klanja: _____

Vrsta embalaže in število embalažnih enot: _____

Neto teža (kg): _____

Naslov in številka odobrene klavnice: _____

III. NAMEMBNI KRAJ SUROVIN

Naslov in številka odobrenega predelovalnega obrata: _____

Reg. številka vozila _____

Številka plombe UVHVVR: _____

IV. ZAHTEVAN POSTOPEK OBDELAVE – USPOSABLJANJA MESA*

- Toplotna obdelava v hermetično zaprtih posodah pri 60 °C za najmanj 4 ure.
- Toplotna obdelava, da se doseže temperatura 70 °C v središču kosa mesa.
- Toplotna obdelava, da se doseže temperatura 80 °C v središču kosa mesa.
- Drugo (navedi): _____

* Označi zahtevano metodo usposabljanja mesa

Datum:

Žig in podpis uradnega veterinarja:

13.7.13. OBRAZEC - PRIJAVA APK PRI DIVJIH PRAŠIČIH

 <p>REPUBLIKA SLOVENIJA MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO, GOZDARSTVO IN PREHRANO UPRAVA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VARNO HRANO, VETERINARSTVO IN VARSTVO RASTLIN</p>	NUJNO!
PRIJAVA SPREMEMB ZDRAVSTVENEGA STANJA V POPULACIJI DIVJIH PRAŠIČEV (APK)	
O spremembah zdravstvenega stanja je treba obvestiti DSNB po telefonu na številko 01 300 13 59 in poslati prijavo po faksu: 01 300 13 57 ali na e-pošto: gp.uvhvvr@gov.si	
Najditelj/uplenitelj	
Lovska družina:	_____
Ime in priimek:	_____ Telefon: _____
Serijska št. talona:	_____
Podatki o najdeni/uplenjeni živali	
Datum in ura najdbe/odstrela:	_____
Št. najdenih poginulih živali:	_____
Ocena starosti/spol/teža:	_____
Opis sprememb na najdeni poginuli/odstreljeni živali:	_____
Podatki o lokaciji najdbe/odstrela	
1. Občina:	_____
2. LD/LPN:	_____
3. Kraj oz. revir*:	_____
4. Koordinate oz. kvadrant:	_____ x _____ y
*če ni znana točna lokacija (hišna številka ali koordinate, je potrebno čimbolj natančno vpisati kraj najdbe/uplena – npr. kako se kraju reče »po domače«, najbližja hišna številka, kjer je to sprejemljivo,...)	

POZOR! AFRIŠKA PRAŠIČJA KUGA

UKREPI ZA PREPREČEVANJE VNOSA AFRIŠKE PRAŠIČJE KUGE NA GOSPODARSTVO

